Grey Scale #13
R G B WH GR BL C M Y K
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19
DANES-PICTA.COM

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

[redacted]

Egz. Nr .....

Mjr dypl. Ryszard CHROBAK

DZIAŁANIA NIEREGULARNE W OPERACJI OBRONNEJ

Rozprawa doktorska

57182

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/3177
05-003177-003-0

WARSZAWA 1996

Colour Chart #13
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black
Inches Centimetres
DANES-PICTA.COM

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Wydział Wojsk Lądowych

57182

mjr dypl. Ryszard CHROBAK

DZIAŁANIA NIEREGULARNE W OPERACJI OBRONNEJ

Rozprawa doktorska

Opracowana
pod kierownictwem naukowym
płk. prof. dr. hab. Zbigniewa ŚCIBIORKA

WARSZAWA 1996

SPIS TREŚCI

STRONA

WSTĘP ..... - 3

1. PROBLEMATYKA I PROCEDURA BADAWCZA ROZPRAWY ..... - 7
2. ANALIZA TERYTORIUM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ JAKO ŚRODOWISKA DZIAŁAŃ NIEREGULARNYCH ..... - 19

2.1. Opis ogólny obszaru Rzeczypospolitej Polskiej ..... - 19

2.2. Wpływ wybranych warunków fizyczno- geograficznych na prowadzenie działań nieregularnych ..... - 27

2.2.1. Lasy ..... - 28

2.2.2. Góry ..... - 32

2.2.3. Teren zurbanizowany ..... - 36

3. OPERACJA OBRONNA A DZIAŁANIA NIEREGULARNE ..... - 39

3.1. Miejsce działań nieregularnych w operacji obronnej ..... - 41

3.2. Cele działań nieregularnych a cel operacji obronnej ..... - 49

3.3. Przechodzenie do działań nieregularnych ..... - 53

4. PROWADZENIE DZIAŁAŃ NIEREGULARNYCH W RAMACH OPERACJI OBRONNEJ ..... - 61

4.1. Podstawowe zasady działań nieregularnych ..... - 62

4.2. Zadania zgrupowań taktycznych prowadzących działania nieregularne ..... - 74

4.2.1. Ogólne warunki realizacji zadań ..... - 74

4.2.2. Rodzaje wykonywanych zadań ..... - 77

4.3. Formy i sposoby realizacji zadań ..... - 80

4.3.1. Walka z przeciwnikiem ..... - 81

4.3.2. Manewr w działaniach nieregularnych ..... - 94

ZAKOŃCZENIE ..... - 100

BIBLIOGRAFIA ..... - 103

ZAŁĄCZNIKI ..... - 106

Wstęp

Prognozy dotyczące zagrożenia naszego kraju i adekwatne do tych zagrożeń założenia doktrynalne stworzyły konieczność dokonania pogłębionej analizy możliwości i sposobów działań obronnych, w tym użycia i działania różnorakich komponentów sił zbrojnych. Stosownie do wypracowanej koncepcji strategicznej operacji obronnej stawiane są odpowiednie zadania tak dla wojsk operacyjnych, jak również wojsk obrony terytorialnej i sił układu pozamilitarnego.

Wnioski z konfliktów zbrojnych oraz tendencje rozwojowe sił zbrojnych liczących się państw europejskich wykazują, że działania bojowe obejmą całą głębokość ugrupowania operacyjnego, zarówno agresora, jak i obrońcy. Z kolei duże tempo oraz rozmach czasowo-przestrzenny operacji zaczepnych, w zderzeniu z manewrowym charakterem obrony mogą często powodować pozostawanie znacznych sił obrońcy w ugrupowaniu przeciwnika. Za taką prognozą przemawia także powietrzno-lądowy charakter działań. Linia frontu nabierze nowego kształtu, bowiem walki toczyć się będą ogniskowo, a o sukcesie ścierających się związków operacyjnych i taktycznych decydować będą nie tylko wydarzenia na linii styczności wojsk.

W przyszłych wojnach i konfliktach bardzo częstym zjawiskiem, o niebagatelnym znaczeniu dla działań obronnych na linii frontu, będzie walka podejmowana w głębi ugrupowania przeciwnika. Przewidywany obraz pola walki stwarza warunki do prowadzenia tych działań nie tylko elementom specjalistycznym (elementy rozpoznawcze, grupy specjalne, grupy i oddziały desantowo-szturmowe, oddziały rajdowe itp.) ale również siłom ze składu wojsk operacyjnych i wojsk obrony terytorialnej.

Specyfika działań w obszarze, na który wdarł się przeciwnik nie pozwala na jednoznaczne określenie formy i metody poczynań różnych komponentów sił zbrojnych, które tam się znalazły. Muszą one - stosownie do warunków i zaistniałej sytuacji - prowadzić różnorodne działania, powszechnie określane jako "działania nieregularne".

Od początku lat dziewięćdziesiątych problematyka działań nieregularnych cieszy się wzrastającym zainteresowaniem, co znalazło odbicie w: treści doktryny obronnej Rzeczypospolitej Polskiej[1], działalności sił zbrojnych oraz pracach dużej grupy naukowców wojskowych.

Autor aktywnie uczestniczył w przedsięwzięciach badawczych poświęconych problematyce działań nieregularnych, podejmowanych i prowadzonych przez Katedrę Taktyki Ogólnej Wydziału Wojsk lądowych.

Swoistym ukoronowaniem prac badawczych Akademia Obrony Narodowej przy współudziale WSO im. T. Kościuszki była konferencja naukowa w Akademii Obrony Narodowej, prowadzona przez płk. prof. dr. hab. Zbigniewa Ścibiorka, której tematem było: "Działania nieregularne na obszarze kraju.[2] Na tej konferencji autor niniejszej pracy przedstawił komunikat naukowy na temat: "Prowadzenie działań nieregularnych"

Omawiany obszar działań zbrojnych różnych sił na zapleczu przeciwnika był już tematem kilku artykułów w czasopismach wojskowych, głównie na łamach Myśli Wojskowej i Przeglądu Wojsk Lądowych. Zainteresowanie tą problematyką jest zrozumiałe w sytuacji niekorzystnych relacji potrzeb do możliwości obronnych państwa i poszukiwaniu nowych rozwiązań w budowaniu systemu obronnego Rzeczypospolitej Polskiej. Jednak autorzy, głównie nauczyciele akademiccy, przedstawiają wybrane zagadnienia przygotowania i prowadzenia tych działań nierzadko prezentując odmienne poglądy. Nie podkreślają roli działań nieregularnych na przebieg i osiągnięcie celu operacji obronnej.

Jedynym dotychczas periodykiem, który dość jednoznacznie i całościowo traktuje problem działań nieregularnych jest wydany w 1969 r. podręcznik "Działania nieregularne". Zaprezentowane w nim rozwiązania nie przystają jednak do obecnych uwarunkowań, ponieważ rozpatrywano tam ten rodzaj działań bojowych jedynie jako sposób na przetrwanie rozbitych sił na obcym terenie w ramach operacji na froncie zewnętrznym.

---

[1] „....w przypadku utraty możliwości prowadzenia działań regularnych siły zbrojne przejdą do innych form walki, w tym do walki partyzanckiej".
Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa. Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1992, s. 18.

2 Zob. Działania nieregularne w operacjach na obszarze kraju, (materiały z konferencji naukowej), Warszawa 1995.

Do całkiem nowego spojrzenia na omawianą problematykę przyczyniły się wspominane już kolejne konwersatoria i konferencje naukowe organizowane w latach 1993-1995r. w Katedrze Taktyki Ogólnej Akademii Obrony Narodowej. Oprócz niewątpliwego dorobku teoretycznego ukazały one konieczność kontynuowania badań, stworzenia zwartego opracowania określającego działania nieregularne i ich rolę w ewentualnych operacjach obronnych na obszarze kraju.

Prowadzone dotychczas badania pozwoliły na stworzenie zwartego opracowania naukowego "Działania nieregularne w operacjach na obszarze kraju", którego jestem współautorem. W opracowaniu tym zawarta jest istota tych działań i ogólne zasady ich organizacji. Są tam też zaprezentowane nowe treści dostosowane do uwarunkowań wynikających z założeń doktryny obronnej RP.

Problematyka działań nieregularnych w obronie Rzeczypospolitej Polskiej jest niezmiernie rozległa. Dlatego w niniejszej rozprawie autor ogranicza obszar badań i zajmuję się działaniami nieregularnymi prowadzonymi w ramach i na korzyść operacji obronnej związku operacyjnego. Prezentowane rozwiązania są następstwem systemowego podejścia do badanej problematyki. Działania nieregularne traktuje jako składową część operacji obronnej związku operacyjnego. Wykazuje zależności występujące między znanymi już elementami ugrupowania operacyjnego, a jakościowo nowymi jakimi są niewątpliwie zgrupowania taktyczne prowadzące działania nieregularne. Przedstawia również, na tle zadań wykonywanych w operacji obronnej przez wojska operacyjne, potrzeby i możliwości wykorzystania określonych sił do działań nieregularnych

Układ pracy jest odzwierciedleniem rozwiązywanych przez autora problemów. Pod względem metodycznym ma ona prowadzić od spraw ogólnych do naukowego uzasadnionych konkretnych propozycji praktycznych rozwiązań, dotyczących użycia części sił związku operacyjnego lub jemu podporządkowanych do działań nieregularnych w określonym celu i dla realizacji zadań wspomagających osiąganie celów stawianych przed operacją obronną. Intencją autora było także takie przedstawienie problemów i sposobu poszukiwania rozwiązań merytorycznych, aby Czytelnik mógł niejako uczestniczyć w procesie dochodzenia do zawartych w tych rozwiązaniach wyników badań.

Dysertacja składa się z wstępu, czterech rozdziałów i zakończenia oraz załączników.

W pierwszym rozdziale zawarto metodologiczne aspekty prowadzonych badań. Opisano w nim drogę dochodzenia do problemu badawczego. Przedstawiono przyjętą hipotezę roboczą oraz cel badań. Zaprezentowano procedurę badań zastosowaną w celu weryfikacji hipotezy wraz z przyjętymi założeniami i ograniczeniami.

Rozdział drugi poświęcony jest charakterystyce terytorium państwa jako środowiska działań nieregularnych. Został on tak skonstruowany, aby na ogólnym tle warunków fizyczno - geograficznych występujących na poszczególnych obszarach operacyjnych zaprezentować te, które wywierają największy wpływ na przygotowanie i prowadzenie działań nieregularnych.

Rozdział trzeci zawiera syntezę wniosków z analizy operacji obronnej zorganizowanej i prowadzonej na obszarze kraju. Określono w nim miejsce działań nieregularnych na tle całego systemu operacji obronnej związku operacyjnego oraz stopień wpływu celu tych działań na osiąganie celu operacji.

W rozdziale czwartym przedstawiono propozycję i ocenę możliwych zasad, form i sposobów realizacji zadań. To fragment pracy, który zawiera najwięcej uogólnionych wniosków i rozwiązań z przeprowadzonej pracy badawczej.

Rozprawa kończy się syntetycznym zestawieniem wyników badań. Autor ocenił również ich naukową wartość oraz zaprezentował możliwe kierunki rozwoju problematyki działań nieregularnych w operacjach obronnych na przyszłym polu walki.

Przeprowadzenie badań oraz przedstawienie ich wyników w formie dysertacji nie byłoby możliwe bez życzliwego i zachęcającego podejścia ze strony wielu osób. Dziękuję ekspertom - pracownikom naukowo - dydaktycznym Katedry Wojsk Obrony Terytorialnej, których pomoc i zrozumienie dla trudnego tematu są dla mnie szczególnie cenne.

Twórczą i przyjazną atmosferę do prowadzenia badań oraz fachowe wsparcie uzyskałem w Katedrze Taktyki Ogólnej, której jestem pracownikiem.

Przedstawione rezultaty badań uzyskały ostateczny kształt dzięki uwagom i sugestiom czynionym przez promotora pracy - płk prof. dr hab. Zbigniewa ŚCIBIORKA, który nie szczędził czasu na udzielanie mi pomocy i rady w rozwiązywaniu trudnych problemów, czuwając nad zachowaniem właściwego kierunku badań.

Rozdział 1. PROBLEMATYKA I PROCEDURA BADAWCZA ROZPRAWY

Wynikiem zainteresowania problematyką działań nieregularnych jakie dało się zaobserwować w ostatnich kilku latach było powstanie kilku opracowań ujmujących tę formę działań bojowych w różnych aspektach. Nadal jednak płynna jest granica pomiędzy działaniami nieregularnymi a innymi działaniami bojowymi prowadzonymi na terenie opanowanym przez przeciwnika, w szczególności partyzanckimi. Często te dwa pojęcia stosowane są zamiennie z dużą dowolnością ich interpretacji. Podobne spostrzeżenie można odnieść do literatury przedmiotu, gdzie spotyka się wiele definicji obu pojęć, które najczęściej są mało precyzyjne i nie przystają do dzisiejszych realiów.

Według Leksykonu Wiedzy Wojskowej **Działania nieregularne** to "akcje zbrojne, prowadzone przez siły nie wchodzące w skład wojsk regularnych - zwykle oddziały partyzanckie, powstańcze siły, siły OC i inne siły nie wojskowe lub zmilitaryzowane, wykonujące krótkotrwałe o niewielkim zasięgu akcje bojowe, walki, zasadzki i inne starcia zbrojne nie ujęte w jeden zorganizowany i centralnie kierowany system. Działania nieregularne mogą być prowadzone w czasie wojny na zapleczu wojsk operacyjnych działających na froncie zewnętrznym lub w okresie pokoju na obszarze państwa (kraju) podczas zwalczania elementów wrogich mu klasowo. Pojęcie rzadko stosowane"[1]. Według tego samego wydawnictwa **Działania partyzanckie** to "specyficzna forma walki zbrojnej wyrażająca się w zaskakujących, krótkotrwałych i gwałtownych starciach zbrojnych, zasadzkach, napadach, aktach dywersji i sabotażu w połączeniu z psychologicznym oddziaływaniem. Działania partyzanckie prowadzi się z reguły na terytorium własnego kraju przeciwko okupantowi lub rodzimemu reżimowi siłami rekrutującymi się przede wszystkim spośród miejscowej ludności, odpowiednio zorganizowanej i uzbrojonej. W działaniach partyzanckich mogą też uczestniczyć jednostki

---

[1] Leksykon Wiedzy Wojskowej, Warszawa 1979, s. 102.

wojsk regularnych, które mimo rozbicia i okupacji kraju nie zaniechały walki z przeciwnikem, niekiedy również ochotnicy innych narodowości politycznie związani z działającymi jednostkami partyzanckimi"[2].

Analiza powyższych definicji pozwala zauważyć, że pojęcie „działania nieregularne" jest pojęciem nadrzędnym w stosunku do „działań partyzanckich" postrzeganych jako swoisty sposób prowadzenia działań nieregularnych. Wniosek ten potwierdza również definicja zawarta w „Słowniku podstawowych terminów z zakresu obronności państwa". Według tej publikacji **„Działania bojowe nieregularne"** to forma działań bojowych prowadzonych przez specjalnie przygotowane w czasie pokoju i doraźnie tworzone w okresie wojny oddziały, pododdziały (grupy) - regularnych i nieregularnych sił zbrojnych stosujące specyficzne formy walki w celu zwalczania i dezorganizacji poczynań przeciwnika na obszarze przez niego opanowanym. Biorąc za punkt wyjścia charakter działań bojowych, można wśród nich wyróżnić - działania partyzanckie"[3]. Definicja ta jest rozwinięciem pojęcia wypracowanego na kolejnych konwersatoriach organizowanych w Katedrze Taktyki Ogólnej o następującym brzmieniu "Działania nieregularne są rodzajem działań taktycznych prowadzonych przez doraźnie utworzone zgrupowania w celu niszczenia i dezorganizacji poczynań przeciwnika na obszarze kraju przez niego zajętym".

Należy jednak zauważyć, że spotykamy się również z definicjami umiejscawiającymi działania nieregularne w działaniach partyzanckich. Słownik języka polskiego definiuje "partyzantkę" jako "forma walki zbrojnej jednej ze stron polegająca na działaniach nieregularnych (zwłaszcza na tyłach przeciwnika) i innych formach walki, przy poparciu miejscowej ludności, przeciwko okupantowi lub rodzimym rządom"[4].

Doszukując się różnic między działaniami nieregularnym, a działaniami partyzanckimi, które będą pomocne w przyjęciu ostatecznej definicji tych pierwszych dla potrzeb niniejszej rozprawy warto również dokonać analizy definicji zawartych w wydawnictwie zatytułowanym "Regulamin polowy sił lądowych Stanów Zjednoczonych FM 100-5". W regulaminie tym działania partyzanckie definiowane są jako **„Wojna Partyzancka",**

---

[2] Tamże, s. 103

[3] Słownik podstawowych terminów z zakresu obronności państwa, Warszawa 1993, s. 47.

[4] Słownik języka polskiego, Warszawa 1981, s. 421

co oznacza "...prowadzenie działań bojowych na terenie opanowanym przez przeciwnika, głównie przez oddziały sformowane na wojskowych lub półwojskowych zasadach z ludności miejscowej w celu osłabienia zdolności bojowej, potencjału bojowego i stanu moralnego przeciwnika." [5]

W części tego periodyku dotyczącej walki z nieregularnymi oddziałami przeciwnika dość klarownie i jednoznacznie przedstawiona jest istota działań nieregularnych. W wyjaśnieniu podano, że określenie "nieregularny" występujące w nazwach "oddziały nieregularne", "nieregularne działania bojowe", "operacje przeciwko oddziałom nieregularnym" itp. odnosi się do wszystkich nieregularnych sił zbrojnych i operacji (oddziały partyzanckie, powstańcy, grupy dywersyjne, siły oporu, terroryści rewolucjoniści i inne elementy).

Taktyka działań nieregularnych przedstawiona jest w sposób krótki i lapidarny, ale oddający sedno sprawy: "Nieregularne oddziały przeciwnika stosują specjalną taktykę, która jest obliczona na to, ażeby przewagę regularnych wojsk sprowadzić do zera. Tego rodzaju taktyka umożliwia nieregularnym oddziałom zadawać nieprzygotowanemu do takiej walki przeciwnikowi duże straty i paraliżować znacznie silniejszego i lepiej zorganizowanego przeciwnika przy użyciu stosunkowo niewielkich sił"[6].

Analiza przedstawionych dwu ostatnich definicji pozwala przyjąć, że działania partyzanckie są częścią działań nieregularnych , a wyznacznikiem ich różnicy jest kryterium przynależności sił. W pierwszym przypadku, tzn. przypadku działań partyzanckich odnoszą się one do ludności miejscowej w drugim zaś do wszystkich rodzajów nieregularnych sił zbrojnych, w tym i oddziałów partyzanckich.

Synteza wniosków wyartykułowanych na podstawie wszystkich przedstawionych wyżej definicji pozwala na uogólnienie iż „działania nieregularne" jest pojęciem nadrzędnym w stosunku do pojęcia „działań partyzanckich". Najważniejszym zaś ich wyróżnikiem jest kryterium przynależności sił.

---

[5] Regulamin polowy sił lądowych Stanów Zjednoczonych FM 100-5, Warszawa 1965, s. 255.
[6] Tamże, s. 225.

Logiczną konsekwencją takiego rozumowania jest więc przyjęcie poglądu, że taktyka działań partyzanckich i nieregularnych jest taka sama i nie powinna stanowić wyróżnika ich podziału.

Wobec różnorodnego definiowania rozpatrywanych działań **przyjęto**, że działania nieregularne: to forma działań bojowych prowadzonych przez przygotowane już w czasie pokoju lub doraźnie tworzone w czasie wojny zgrupowania taktyczne, stosujące specyficzne sposoby walki w celu zwalczania i dezorganizacji poczynań przeciwnika na obszarze przez niego opanowanym.

Procedurę badawczą przyjęto realizować w trzech zasadniczych etapach, które opisują główne czynności badawcze wraz z zastosowanymi metodami i narzędziami badawczymi (Zob. zał. nr 1).

- etap pierwszy - wstępny;
- etap drugi - zasadniczy;
- etap trzeci - końcowy

W etapie wstępnym dokonano wyboru i sprecyzowania problemu, weryfikowano założenia wstępnej hipotezy roboczej i ustalenia koncepcji rozprawy. Istotną częścią pracy badawczej o charakterze wstępnym było badanie rozwoju teorii i praktyki działań nieregularnych w operacjach na obszarze kraju[7].

W celu usprawnienia całego procesu badań, literaturę przedmiotu zgromadzono i przestudiowano korzystając z trzech zasadniczych działów.

Pierwszy dział był zbiorem literatury, która wprowadziła autora w obszar wiedzy związanej z metodologią prowadzenia badań naukowych umożliwiając tym samym wykorzystanie wybranych metod badawczych przy opracowaniu rozprawy doktorskiej.

Drugi dział stanowiła grupa literatury, która mogła pomóc autorowi zarówno w pogłębianiu wiedzy, jak i dokonaniu wstępnego usystematyzowania ogólnej teorii wojen i konfliktów zbrojnych.

---

[7] Badania te oparto na krytycznej ocenie literatury problemu Objęto nimi literaturę historyczną i współczesną, opracowane i przeprowadzone ćwiczenia szkieletowe w latach 1993-1995, a także ćwiczenia prowadzone w IC MON, OW i ZT w latach 1993-1994.

Trzeci dział to bardzo obszerny zasób literatury związany z wiedzą dotyczącą przygotowania i prowadzenia działań operacyjnych i taktycznych w różnych warunkach i sytuacjach pola walki, traktujący w znacznej mierze o przygotowaniu i prowadzeniu walki w ugrupowaniu przeciwnika.

Jak wynika zatem z powyższego podziału literaturę korespondującą z problematyką rozprawy można podzielić na literaturę metodologii badań naukowych, literaturę teorii problemu, literaturę praktyki problemu oraz literaturę pomocniczą.

Przestudiowanie zgromadzonej literatury przedmiotu pozwoliło autorowi na sprecyzowanie wniosków niezbędnych do prowadzenia dalszych badań.

1. Do końca roku 1989 utrzymywał się regres w naukowym podejściu do problemów walki zbrojnej w formie działań nieregularnych, szczególnie w operacjach toczonych na terytorium kraju.
2. Ustalenia o charakterze teoretycznym odnoszące się do zjawiska działań nieregularnych do roku 1993 pozbawione są dowodu naukowego - stąd apriorycznośc proponowanych w literaturze koncepcji przygotowania i prowadzenia działań nieregularnych.
3. Doświadczenia i ustalenia związane z problematyką prezentowane w literaturze są pozbawione głębszej analizy naukowej[8].
4. Badania poświęcone problemom możliwości prowadzenia skutecznych działań obronnych przez poszczególne związki operacyjne w nakazanych obszarach odpowiedzialności i ich wyniki prezentowane w opracowaniach, stanowią zasadniczą podstawę dla analizy potrzeb i możliwości prowadzenia działań nieregularnych przez określone siły w ramach operacji obronnych.
5. Opisane i naukowo uzasadnione zasady sztuki wojennej stanowią kanwę do opracowania taktyki walki zgrupowań taktycznych prowadzących działania nieregularne.

[8] Wyjątek stanowią opracowania stworzone w Katedrze Wojsk Obrony Terytorialnej w latach 1993-1996 stanowiące rezultat prac badawczych dotyczących problematyki działań nieregularnych wojsk OT.

Obok studiowania literatury bardzo duże znaczenie dla określenia stanu wiedzy na powyższy temat miało uczestnictwo w konwersatoriach i konferencjach naukowych (dwukrotnie o zasięgu międzynarodowym). Przeprowadzona teoretyczna konfrontacja dotychczas istniejących poglądów umożliwiła pogłębioną identyfikację sytuacji problemowej. Tym samym stworzyła ona warunki do wyartykułowania celu badań, jakim było:

ukazanie wpływu działań nieregularnych i realizacji określonych zadań wewnątrz ugrupowania nacierającego przeciwnika, które mogą być wykonywane na korzyść operacji obronnej prowadzonej na obszarze kraju.

Dążąc do osiągnięcia tak sformułowanego celu rozprawy autor starał się nadać pracy charakter użytkowy, aby stanowiła przydatny materiał w procesie kształcenia w Akademii Obrony Narodowej oraz w toku szkolenia dowództw i wojsk.

Osiągnięcie tak założonego celu wymaga rozwiązania głównego problemu badawczego, którego treść zawarta jest w pytaniu: **Jak organizować i prowadzić działania nieregularne, aby wykonywane w ich ramach zadania sprzyjały osiągnięciu celów operacji obronnej?**

Rozwiązanie powyższego problemu sprowadzało się do określenia odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. Czy przewidywane kierunki zagrożeń, na których mogą być prowadzone operacje obronne są środowiskiem sprzyjającym działaniom nieregularnym?
2. W czym wyraża się istota i rola, jakie mogą być cele działań nieregularnych i jakie czynniki determinują podejmowanie tej formy walki w działaniach operacyjnych?
3. Czy działania nieregularne będą częścią składową operacji?
4. Jak prowadzić, czyli - jakie przyjąć założenia i jakich zasad należy przestrzegać, aby możliwa była realizacja zadań i aby były one prowadzone na korzyść operacji obronnej?
5. W jaki sposób cele i warunki działania wpływać będą na rodzaje zadań wykonywanych w tej specyficznej formie walki zbrojnej?

W początkowym etapie badań przyjęta została wstępna hipoteza robocza[9]. Nie miała ona charakteru nowatorskiego, lecz intuicyjny oparty na dotychczasowej wiedzy badającego oraz poglądach innych autorów. Na podstawie wstępnego rozeznania sformułowano następujące przypuszczenia:

- warunki fizyczno-geograficzne występujące na poszczególnych obszarach operacyjnych, stwarzają korzystne środowisko do prowadzenia działań nieregularnych;
- istota działań nieregularnych wyraża się w unikaniu starcia z przeważającymi siłami agresora oraz atakowanie z zaskoczenia newralgicznych elementów jego operacji zaczepnej a ich celem jest dezorganizacja jego poczynań na czasowo utraconym obszarze;
- działania nieregularne są integralną częścią operacji zaczepnej;
- ogólne zasady walki zachowują swoją aktualność i przydatność w trakcie prowadzenia działań nieregularnych;
- poszukiwań wymaga ustalenie efektywnych sposobów i technik prowadzenia walki w tej formie.

Wstępna **hipoteza robocza** poddana została złożonemu problemowi weryfikacji, a uzyskane wnioski poddano osądowi publicznemu na konferencji naukowej we Wrocławiu prowadzonej przez płk. prof. dr. hab. Zbigniewa Ścibiorka i Komendanta WSOWZmech gen. bryg. Ryszarda Lacknera, której temat części pierwszej został sformułowany następująco: "Działania nieregularne na obszarze kraju"[10].

Dzięki różnorodnej interpretacji materiału teoretycznego i praktycznego dokonano kolejnych ustaleń, usystematyzowania części posiadanej wiedzy, stwierdzono rozległość i złożoność działań nieregularnych w ramach operacji obronnej. Wykryto ogólne prawidłowości, które w postaci roboczej uzyskały następujące brzmienie:

---

[9] Wstępna hipoteza robocza - w/g S. Kozieja - " Jest próbną odpowiedzią na postawione pytania badawcze", S. Koziej, Teoria sztuki wojennej, Bellona, Warszawa 1993, s. 40.

"...to wstępne domniemanie badawcze oparte głównie na faktach, które zrodziły problem naukowy...", E. Wiśniewski, Metodyka wojskowych badań naukowych, Część I, Zeszyt 4, Proces wojskowych badań naukowych (wydanie II i poprawione), Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1990, s. 53.

[10] Taktyka 2000 (materiały z konferencji naukowej), Wrocław 1994.

Na przyszłym polu walki działania nieregularne będą częstym zjawiskiem w operacjach prowadzonych na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. Przewidywany cel działań nieregularnych mówi o tym, że muszą być wkomponowane w nadrzędny cel prowadzonej operacji obronnej. W niektórych jednak sytuacjach, na przykład podczas niepomyślnego rozwoju wydarzeń w skali strategicznej mogą przeistoczyć się w działania partyzanckie.

Działania nieregularne będą prowadzone głównie w ramach operacji obronnych prowadzonych przez wojska operacyjne. Umiejętnie przygotowane korzystnie wpłyną na przebieg operacji obronnej. Każdorazowo cele działań nieregularnych zależeć będą od charakteru operacji obronnej i jej etapu. Można przypuszczać, że siły prowadzące działania nieregularne realizować będą część zadań na rzecz dezorganizacji poczynań przeciwnika, funkcjonowania zaplecza i zmniejszenia jego możliwości rozwijania działań zaczepnych.

Cele działań nieregularnych będą podporządkowane ogólnemu zamiarowi operacji obronnej i w zależności od jej etapu mogą sprowadzać się do:

- współudziału w zakłócaniu prowadzenia działań zaczepnych przez przeciwnika, co sprzyjać będzie utrzymaniu bronionych rubieży i załamaniu jego natarcia;
- uniemożliwienie swobodnego wykorzystania przez przeciwnika infrastruktury operacyjnej i taktycznej oraz obiektów stacjonarnych;
- pomocy siłom głównym w realizacji wybranych zadań wewnątrz ugrupowania przeciwnika;
- utrzymania ciągłości walki zbrojnej z przeciwnikiem;
- tworzenie i potęgowania stanu ciągłego zagrożenia w szeregach przeciwnika.

Cele prowadzenia działań nieregularnych mogą być osiągane przez realizację określonych zadań. Zawsze jednak wojska walczące wewnątrz ugrupowania przeciwnika powinny utrzymywać współdziałanie z siłami broniącego się związku operacyjnego. Będą one realizowały bowiem zadania wynikające z charakteru operacji i jej etapu. Oznacza to, że działania nieregularne mogą sprzyjać osiągnięciu celów operacyjnych.

Aby osiągnąć wymienione cele działań nieregularnych należy wykonać szereg zadań, z których najważniejsze to:

- zwalczanie wybranych elementaów ugrupowania przeciwnika;
- niszczenie newralgicznych elementów systemu informacyjnego i systemu zabezpieczenia działań przeciwnika;
- opanowanie i utrzymywaniu ważnych obiektów terenowych;
- prowadzenie działań dywersyjno rozpoznawczych i akcji psychologicznych.

Efektywna realizacja zadań wewnątrz ugrupowania nacierającego zdezorganizuje jego poczynania, zmniejszy możliwości bojowe i swobodę manewru, co w połączeniu z odpowiednim działaniem głównego zgrupowania obronnego doprowadzi do załamania natarcia przeciwnika. Sprzyjać również będzie wykonywanym zwrotom zaczepnym i osiągnięciu celów operacji obronnej. W ogólnym rozrachunku korzystnie wpłynie na jej przebieg.

Proces formułowania i weryfikacji hipotezy roboczej wymagał od autora przyjęcia założeń i ograniczeń. Założono, że w badaniach nad ogólną teorią działań nieregularnych tego rodzaju działanie będzie traktowane jako forma walki zbrojnej stanowiąca integralną część operacji obronnej. W koncepcji strategicznej działania nieregularne stanowią jeden z ważkich problemów, w rozprawie jednak dostrzegając jego skalę rozpatrywano jedynie tą formę walki zbrojnej przyjmowaną przez integralne siły związku operacyjnego lub siły bezpośrednio podlegające dowódcy tego związku.

Problematyka badań była poświęcona w głównej mierze ustaleniu i opisaniu celu (celów) działań nieregularnych i jego wpływu na osiąganie ostatecznego celu operacji obronnej oraz właściwości i prawidłowości występujących w tej formie walki zbrojnej. W czasie dogłębnej analizy operacji obronnej oraz przesłanek rozwoju sytuacji operacyjno taktycznych mogących wymuszać lub sugerować przechodzenie określonych sił do działań nieregularnych, jak również warunków w jakich będą się one odbywać autor doszedł do wniosku, że jednymi z najważniejszych będą warunki fizyczno - geograficzne, dlatego też na nich została skupiona uwaga. Analiza użycia części sił lądowych do działań nieregularnych była rozpatrywana na podstawie aktualnie obowiązujących struktur wojsk operacyjnych oraz planowanych struktur organizacyjnych wojsk obrony terytorialnej (por. zał. nr 4), uzbrojenia i wyposażenia związków taktycznych i oddziałów wojsk operacyjnych

i wojsk obrony terytorialnej w aspekcie obecnych potrzeb i możliwości ich użycia w warunkach górskich, lesistych i lesisto-jeziornych oraz w aglomeracjach miejskich.

W pierwszym etapie - wstępnym sformułowano także zadania badawcze oraz założenia i ograniczenia poprzedzone konsultacjami. Wyniki działalności badawczej prowadzonej w ramach tego etapu poddane zostały pod dyskusję na seminarium naukowym w Katedrze Taktyki Ogólnej podczas szkolenia doktoranckiego w marcu 1994r. W toku dyskusji przedstawione główne tezy uzyskały akceptację uczestników.

W drugim etapie (zasadniczym) przystąpiono do potwierdzania, bądź odrzucania poszczególnych elementów hipotezy roboczej. Podstawowym wymogiem w stosunku do rozwiązań taktycznych dotyczących działań nieregularnych była ich spójność z planowaną operacją obronną. Podstawą stało się ustalenie czynników powstawania zjawiska jakim są działania nieregularne. Znalezienie i opisanie tych czynników pozwoliło na przyjęcie uzasadnionej realiami koncepcji prowadzenia działań nieregularnych w ramach operacji obronnej, a to z kolei warunkowało badania nad ich wpływem na przebieg całej operacji.

W etapie tym przeprowadzono również krytyczną analizę materiałów źródłowych, na którą złożyło się:

- śledzenie konfliktów lokalnych, szczególnie pod kątem interesujących autora problemów oraz studiowanie wniosków opracowywanych w wyniku analizy tych konfliktów;
- badanie i krytyczna analiza dokumentacji ćwiczeń szkieletowych w Akademii Obrony Narodowej i ćwiczeń prowadzonych przez okręgi wojskowe i związki taktyczne;
- uczestnictwo w konwersatoriach i konferencjach naukowych.

Na szczególne podkreślenie ze względu ma dużą wartość naukową oraz szeroką możliwość wymiany poglądów zasługuje konferencja z przedstawicielami Armii Czeskiej poświęcona problematyce przygotowania i prowadzenia działań nieregularnych. Materiał naukowy uzyskany w wyniku tej międzynarodowej konferencji w znacznym stopniu wzbogacił rozpatrywaną problematykę.

Rezultatem wykonania tych czynności było opracowanie komunikatu naukowego na konferencję naukową we Wrocławiu na temat "Prowadzenie działań w terenie zurbanizowanym" oraz współudział w opracowaniu materiału naukowego pod tytułem

"Działania nieregularne w operacjach na obszarze kraju" (kwiecień 1994r.) - wydanego w Akademii Obrony Narodowej.

W etapie trzecim - końcowym, po zebraniu wszystkich wyników w całości dokonano ponownej ich oceny i uogólnienia, a tym samym systematyzacji.

Stwierdzone w fazie weryfikacji nowe fakty były porównywane z odpowiadającymi im elementami przyjętej hipotezy przez przeprowadzenie dodatkowych badań teoretycznych. Umożliwiło to dalszą weryfikacje wstępnej hipotezy roboczej i ostateczne sformułowanie teorii badanego problemu. W każdym z rozdziałów rozprawy przedstawiono uogólnienia teoretyczne problemu oraz wnioski praktyczne dotyczące użycia określonych sił do walki w formie działań nieregularnych.

W procesie badawczym nad zasadniczą problematyką rozprawy stosowano wiele metod badawczych. Bardzo ważnym w badaniach okazało się rozpatrywanie zjawiska przez pryzmat jego właściwości, a mianowicie:

- tworzy ono (stanowi) pewną, możliwą do wyodrębnienia spośród innych zjawisk całość;
- posiada określoną strukturę;
- składa się z wzajemnie uzupełniających się części (elementów);
- powiązania między elementami, tejże całości mają charakter funkcjonalny, strukturalny i przyczynowy.

Podejście systemowe (metody podejścia systemowego[11]). stosowane było do rozwiązania problemu badawczego i zadań szczegółowych traktując działania nieregularne jak i siły w nich uczestniczące jako element większej całości.

Widzenie badanego zjawiska w ujęciu systemowym, jak i uwzględnianie relacji wewnętrznych i zewnętrznych (przyczynowych funkcjonalnych i strukturalnych) pozwoliło tworzyć abstrakcyjne obrazy rzeczywistego zjawiska skonstruowane przy pomocy pytań i odpowiedzi, co stało się podstawą do ich weryfikowania i ponownego zbliżania do rzeczywistości.

---

[11] Zob., E. Wiśniewski, Metodyka wojskowych badań naukowych. Część I, zeszyt 2, ASG WP, Warszawa 1998.

Weryfikację hipotezy roboczej prowadzono wykorzystując teoretyczne metody badawcze takie jak: krytyczna analiza materiałów źródłowych, opinie ekspertów[12] oraz metody empiryczne - badanie dokumentów ćwiczeń szczebla operacyjnego[13], a także obserwację uczestniczącą podczas ćwiczeń szkieletowych ze studentami Akademii Obrony Narodowej.

Dzięki zastosowaniu różnorodnych metod podejścia do badanego przedmiotu, metod jego poznania, wykorzystaniu wielu okoliczności (badania konferencje, seminaria i inne), autor mógł dokonać ostatecznej interpretacji uzyskanego materiału i przyjąć najbardziej wartościowe rozwiązania problemu.

Drogę dojścia do wyników i same wyniki, w postaci teoretycznego opracowania, prezentuje autor w kolejnych rozdziałach niniejszej rozprawy.

---

[12] Wyniki prowadzonych badań zawarto w załączniku nr 2a i nr 3a.

[13] Badaniami objęto ćwiczenia prowadzone w okręgach wojskowych.

1. W ŚOW ćwiczenie dowódczo-sztabowe p.k." MERKURY-93", w którym uczestniczyła GO SOW, dowództwa 10 DZ, 22BPG, GO WSzW i urzędów wojewódzkich. Za cel badań w tym ćwiczeniu przyjęto:

- określenie racjonalnego modelu pracy RSzW i użycia jednostek OT oraz kierowania prowadzeniem działań nieregularnych

2. W Krakowskim Okręgu Wojskowym:

- ćwiczenie dowódczo - sztabowe p.k. "BIESZCZADY-94" gdzie badano problemy związane z określeniem zasad współdziałania wojsk operacyjnych z wojskami OT i siłami układu pozamilitarnego podczas realizacji zadań związanych z powszechną obroną.
- ćwiczenie dowódczo-sztabowe pk. "ZIEMIA KRAKOWSKA-95, w którym podjęto się próby zbadania możliwości współdziałania wojsk OT z terenowymi ogniwami układu pozamilitarnego podczas realizacji zadań w czasie prowadzenia operacji obronnej.

Badana dokumentacja znajduje się w sztabach ŚOW i KOW.

Rozdział 2. ANALIZA TERYTORIUM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ JAKO ŚRODOWISKA DZIAŁAŃ NIEREGULARNYCH.

Działania nieregularne prowadzone są w wymiarze lądowym i w oparciu o niektóre czynniki środowiska. Jednak rzeźba terenu i jego pokrycie, czyli warunki fizyczno-geograficzne. W zasadniczy sposób wpływają na manewr (ruch), prowadzenie ognia, dowodzenie i współdziałanie. Rzutują także na rozbudowę inżynieryjną, prowadzenie obserwacji i maskowanie wojsk. Od warunków tych zależy sposób działania wojsk własnych, jak i przeciwnika[1] oraz możliwości wykonania zadań. Dlatego też czynniki te zostaną wnikliwie rozpatrzone w tym fragmencie dysertacji.

2.1. Opis ogólny obszaru Rzeczypospolitej Polskiej

Powierzchnia Rzeczypospolitej Polskiej wynosi 312 677 km^2. Kształt państwa zbliżony jest do figury kwadratu. Terytorium Polski tylko od północy i południa osłonięte jest przez Bałtyk, Karpaty i Sudety tworzące jakby naturalne bariery ochronne, których naturalna wartość obronna jest jednak zróżnicowana. Wybrzeże Bałtyku wytycza granice Polski na przestrzeni ponad 500 km, natomiast granica górska jest przeszło dwukrotnie dłuższa. Od zachodu i wschodu granice państwową w przeważającej części wytyczają rzeki, które pomimo powietrzno-lądowego charakteru ewentualnego starcia nadal stanowią przeszkodę dla nacierających zgrupowań wojsk lądowych.

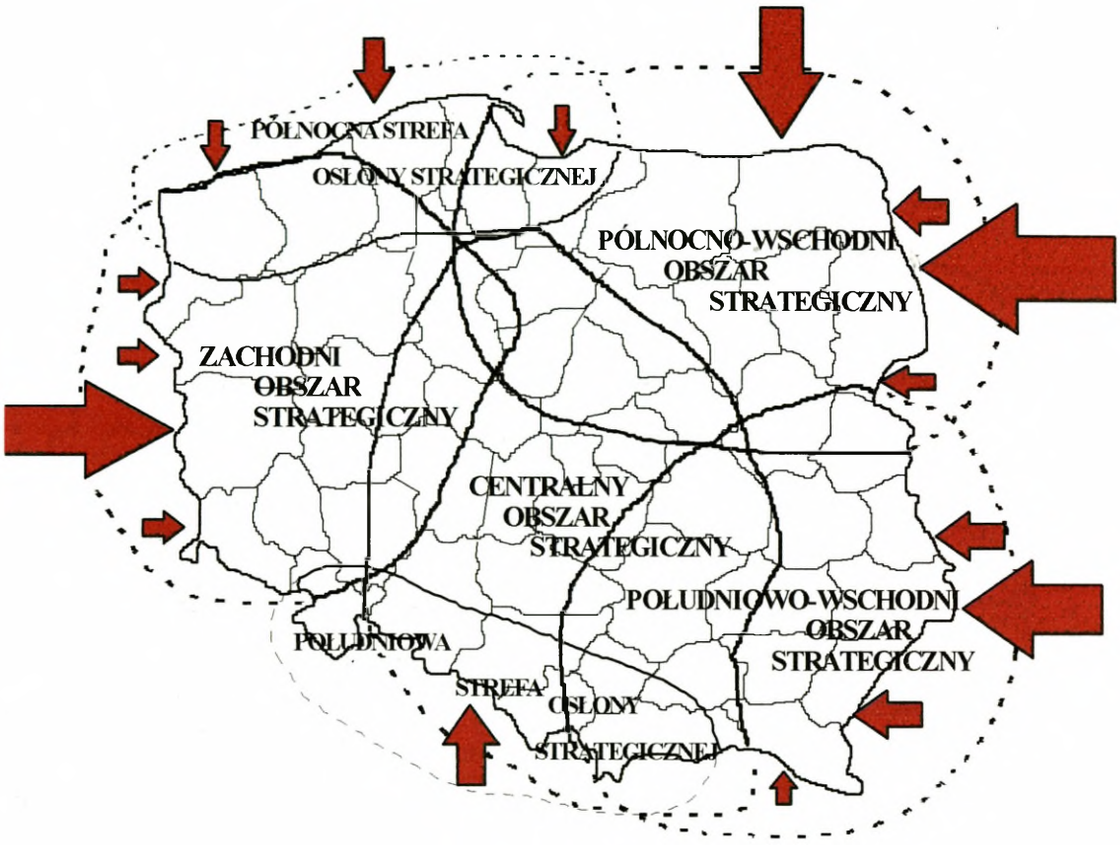
Dla dokonania ogólnej charakterystyki ukształtowania oraz pokrycia terytorium Polski, celowym wydaje się przestawienie jej w ujęciu całościowym z uwzględnieniem przyjętych obszarów strategicznych:

- ZACHODNI OBSZAR STRATEGICZNY;
- PÓŁNOCNO-WSCHODNI OBSZAR STRATEGICZNY;
- POŁUDNIOWO-WSCHODNI OBSZAR STRATEGICZNY;
- CENTRALNY OBSZAR STRATEGICZNY;

---

[1] J. Skrzyp, S. Stańczuk, Charakterystyka i ocena wojskowo - geograficzna obszaru Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1992, s. 5.

- PÓŁNOCNA STREFA OSŁONY STRATEGICZNEJ;
- POŁUDNIOWA STREFA OSŁONY STRATEGICZNEJ.

Rys. 1. PODZIAŁ OBSZARU KRAJU POD WZGLĘDEM STRATEGICZNYM[2]

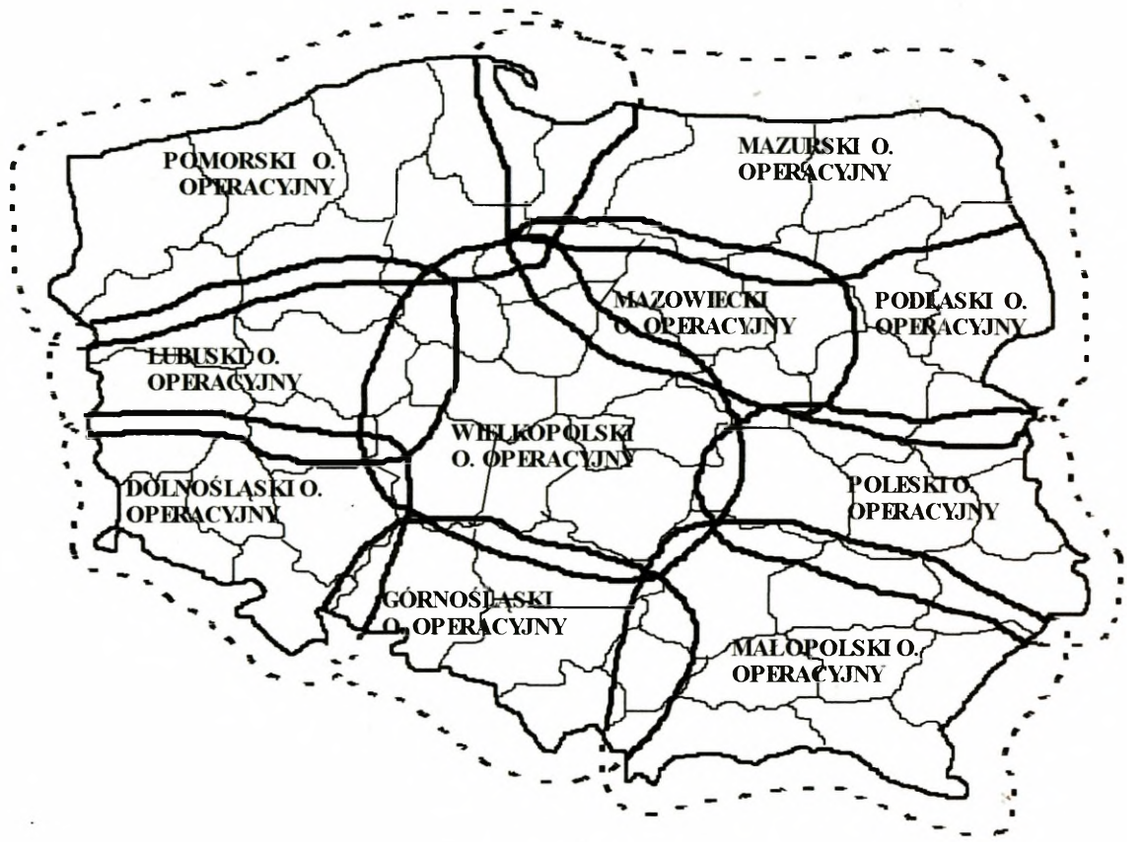
W ramach obszarów strategicznych wyróżnia się 10 obszarów o znaczeniu operacyjnym, a mianowicie obszary operacyjne:

- POMORSKI;
- LUBUSKI;
- DOLNOŚLĄSKI;
- WIELKOPOLSKI;

---

[2] B. Balcerowicz, J. Pawłowski, J. Marczak, Podstawowe założenia polskiej strategii wojskowej., Myśl Wojskowa 1991, nr 3, s. 12.

- GÓRNOŚLĄSKI;
- MAZURSKI;
- MAZOWIECKI;
- PODLASKI;
- POLESKI;
- MAŁOPOLSKI.

Rys. 2. PODZIAŁ OBSZARU KRAJU POD WZGLĘDEM OPERACYJNYM[3]

Polska jest krajem nizinnym ze średnią wysokością obliczoną na 173 m n.p.m., przy średniej wysokości Europy wynoszącej 290 m n.p.m.. Konfiguracja terenu naszego państwa przedstawia się następująco: obszary górskie (ponad 500 m n.p.m.) zajmują 2,9% całej powierzchni kraju, w czym położone na wysokości 1000 m n.p.m. - tylko 0,1%. Na tereny wyżynne od 200 do 500 m n.p.m. przypada 26%. Pozostała część jak widać w zdecydowanej większości to tereny nizinne[4].

---

[3] Tamże, s. 13.

[4] Por. Warunki terenowe i klimatyczne Polski, Część .I, Ukształtowanie terenu, Warszawa 1981, s. 8.

Z powyższych faktów wynika, że wysokość terenu nad poziomem morza nie odgrywa w Polsce zasadniczej roli, jeśli chodzi o jej wpływ na prowadzenie działań bojowych. Istotne znaczenie mają natomiast wysokości form rzeźby i spadki ich stoków, będące kryteriami dającymi możliwość wyodrębnienia trzech grup ukształtowania terenu, co przedstawia poniższa tabela[5].

Tabela nr1.

Lp.	Rodzaj terenu	Dominujące wysokości względne	Ocena przejezdności na przełaj
I	Równinny, łagodnie falisty, łagodnie pagórkowaty	poniżej 30 m.	łatwo lub dość łatwo przejezdny
II	Falisty, pagórkowaty, wydmowy, nisko górzysty	30-200 m.	dość trudno lub trudno przejezdny
III	Górzysty, wysokogórski	powyżej 200m.	bardzo trudno przejezdny lub nieprzejezdny

Typowym przykładem terenów z grupy I są równiny występujące na Nizinie Środkowo-Polskiej, na której rozciągają się Mazowiecki oraz Wielkopolski obszar operacyjny. W drugiej grupie natomiast zawierają się pagórki Pojezierza Południowobałtyckiego, Pojezierza Wschodniobałtyckiego oraz Wyżyny: Lubelsko-lwowska, Małopolska, Śląsko-Krakowska, a także Podkarpacie Północne. Tak więc ukształtowanie terenu przypisane pierwszej i drugiej grupie występuje na prawie wszystkich obszarach operacyjnych. Wyjątek stanowią: Dolnośląski, Górnośląski i Małopolski obszar operacyjny gdzie w ich południowych częściach rozciągają się pasma górskie Karpat i Sudetów jako przykład terenów III grupy.

W bliskim związku z ukształtowaniem terenu pozostaje układ głównych rzek i ich ważniejszych dopływów. Dzięki ogólnemu nachyleniu południków ku zachodowi dorzecza Odry i Wisły są rozwinięte asymetrycznie z przewagą dopływów prawych (wschodnich).

---

[5] Tamże, s. 8.

Potwierdza to stosunek dorzecza lewego do prawego, który wynosi dla Odry 30:70, dla Wisły zaś 27:73.

Sieć rzeczna w Polsce nie jest jednakowo gęsta w poszczególnych częściach kraju. Najgęstsza jest w górach i na pojezierzach gdzie przypada miejscami 0,8-1 km biegu rzek na 1 km^2 powierzchni. Na Nizinie Środkowopolskiej oraz w pasie wyżyn gęstość sieci rzecznej maleje i wynosi poniżej 0,2 km biegu na 1 km^2 obszaru. Zestawienie danych liczbowych dla głównych rzek przedstawia tabela 2.

Tabela nr 2.

Rzeka	Powierzchnia w tys. km^2		Wzniesienie źródeł	Długość rzeki w km	
	Całkowita	w Polsce	w m n. p. m.	Całkowita	w granicach Polski
Odra	119,1	106,2	634	854	742
Warta	54,6	54,6	384	808	808
Wisła	194,3	168,6	1106	1047	1047
Narew	75,1	53,8	159	484	448
Bug	39,4	19,3	310	772	587

Tak jak układ sieci rzecznej jest dziedzictwem rozwoju geomorfologicznego powierzchni ziemi, tak ilość wód płynących w rzekach oraz wahania stanów wody są funkcją występujących warunków klimatycznych. Roczny rytm zjawisk klimatycznych powoduje nierównomierność odpływów i zmienność stanów wody.

Dokonując pewnego uogólnienia można stwierdzić, że rzeki polskie charakteryzuje śnieżno-deszczowy ustrój zasilania z dwoma wysokimi stanami wody w ciągu roku: zasilanie śnieżne powoduje wysokie stany wody na wiosnę - w marcu lub kwietniu, zasilanie deszczowe związane jest z letnim maksimum opadowym i przypada na koniec czerwca lub drugą połowę lipca.

Rozpatrując wody powierzchniowe jako jeden z elementów środowiska geograficznego nie można pominąć jezior, które to stanowią ok. 1,3% powierzchni kraju i często występują w sąsiedztwie kompleksów leśnych. Według Katalogu jezior polskich z 1953 r. ogólna liczba jezior większych od 1 ha wynosi 9300, a ich powierzchnia około 3200 km^2. W wymienionym wyżej katalogu nie uwzględniono stawów rybnych, jak i sztucznych jezior zaporowych, których znaczna ilość powstała w niedalekiej przeszłości.

Jeziora w różnej wielkości występują w wielu regionach Polski, jednak głównie skupiają się one na północy, na obszarach ostatniego zlodowacenia, gdzie procent zajezierzenia osiąga wartość od 2 do 5, przy czym w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich przekracza nawet liczbę 20[6]. Jeziora polskie nie są na ogół głębokie. Połowa z nich ma poniżej 10 m głębokości, a tylko około 30 przekracza 50 m głębokości.

Uogólniając można zatem stwierdzić że zarówno sieć rzeczna, jak i jeziora występujące najgęściej w północno zachodniej i północnej części terytorium naszego kraju przyczyniły się do stworzenia specyfiki Pomorskiego i Mazurskiego obszaru operacyjnego.

Dokonując analizy warunków geograficzno-fizycznych kraju szczególnie ważnym jawi się rozpatrywanie zbiorowisk roślinnych, ponieważ nie pojedyncze rośliny, ale właśnie zbiorowiska roślinne, są charakterystycznym zjawiskiem krajobrazu geograficznego. Naturalne zbiorowiska roślinne są odbiciem całokształtu warunków geograficznych, a więc klimatu, stosunków wodnych i rodzaju podłoża.

W Polsce występują przeważnie lasy mieszane, tworzone przez 36 gatunków drzew i zajmują one 27% całej powierzchni kraju. Najpospolitszym składnikiem naszych lasów jest sosna zwyczajna, zajmująca łącznie około 75% ogólnej powierzchni lasów. Rozmieszczenie tej formy pokrycia terenu w Polsce jest nierównomierne. Lasy grupują się głównie wzdłuż północnej, południowej i zachodniej granicy państwa. Największy procent zalesienia występuje w województwach: zielonogórskim (47,4%), krośnieńskim (46,8%), gorzowskim (44,4%), jeleniogórskim (38,4%)[7]. Stosunkowo mały procent zalesienia charakterystyczny jest dla województw centralnych, w których to lasy zachowały się tylko na nieurodzajnych piaskach i mokradłach.

---

[6] P. Kondracki, Geografia fizyczna Polski, PWN, Warszawa 1978, s. 133.

[7] Warunki terenowe i klimatyczne Polski, Cz.IV lasy. Warszawa 1981, s. 11.

Najbardziej zalesionymi są:

- POMORSKI OBSZAR OPERACYJNY;
- LUBUSKI OBSZAR OPERACYJNY;
- DOLNOŚLĄSKI OBSZAR OPERACYJNY;
- MAŁOPOLSKI OBSZAR OPERACYJNY;
- MAZURSKI OBSZAR OPERACYJNY.

Współczesny krajobraz ziem polskich, uwarunkowany jest klimatem, rzeźbą powierzchni, jej składem litologicznym i stosunkami wodnymi. Trwający jednak od tysięcy lat proces rozwoju zaludnienia i związanych z nim form gospodarowania powoduje, że krajobraz ten stale ulega zmianom. Najbardziej jaskrawym przykładem zmian krajobrazowych są powstające ciągle różne formy urbanistyczne.

Analizując obszar Rzeczypospolitej Polskiej w tym kontekście , niezbędnym wydaje się określenie stopnia zurbanizowania naszego kraju. W procesie tym pomocnym może być przyjęty przez Pierra George podział państw według klas pod względem udziału ludności miejskiej (w procentach co 20%) w ogólnym potencjale ludnościowym tychże krajów[8].

Według autora powyższej klasyfikacji:

- poniżej 20% grupują się stare cywilizacje wiejskie;
- w klasie 20-40% to państwa o strukturze rolniczej słabo zurbanizowane;
- w klasie powyżej 40% to kraje przemysłowe, zurbanizowane.

Polska jest krajem, w którym ośrodki miejskie skupiają około sześćdziesiąt procent ludności[9]. Według powyższego podziału zdecydowanie należy więc do grupy państw zurbanizowanych[10]. Niebagatelne znaczenie ma również fakt, że w porównaniu z innymi krajami sieć miast w Polsce jest na ogół wszechstronnie i równomiernie rozwinięta, co obrazuje rysunek nr 3.

---

[8] Pierre Georg, Miasto, PWN, Warszawa 1956, s. 18.

[9] Geografia ekonomiczna Polski, Praca zbiorowa, PWE, Warszawa 1989, s. 128.

[10] Dla porównania udział ludności miejskiej w stosunku do ogólnego potencjału ludności Polski w roku 1955 wynosił 31%. P.George, op.cit., s. 17.

OBJAŚNIENIE ZNAKÓW

- GRANICE MAKROREGIONÓW
- GRANICE WOJEWÓDZTW
- AGLOMERACJE UKSZTAŁTOWANE
- AGLOMERACJE KSZTAŁTUJĄCE SIĘ
- KRAJOWE OŚRODKI ROZWOJU
- ZESPOŁY MIAST [zalążki aglomeracji]

Rys 3. AGLOMERACJE I KRAJOWE OŚRODKI ROZWIJU NA TLE MAKROREJONÓW I WOJEWÓDZTW.

Niektóre aglomeracje miejskie ze względu na ich wyjątkowe znaczenie np.: przemysłowe, administracyjne, polityczne nadają wyjątkowego znaczenia obszarom operacyjnym spełniającym decydującą rolę w systemie obrony kraju. Te rejony operacyjne, dla podkreślenia ich ważności są niekiedy określane jako obszary o znaczeniu operacyjno-strategicznym. Do nich najczęściej zalicza się:

- GÓRNOŚLĄSKI OKRĘG PRZEMYSŁOWY;
- CENTRALNY OKRĘG PRZEMYSŁOWY;

- OBSZARY BAZ MORSKICH I PORTÓW ZATOKI GDAŃSKIEJ oraz SZCZECIN ŚWINOUJŚCIE;
- CENTRALNY WARSZAWSKI OBSZAR POLITYCZNO-ADMINISTRACYJNY KRAJU.

Operacyjne znaczenie w systemie obronnym kraju nadaje się niekiedy innym aglomeracjom miejskim, np.:

- na kierunku zachodnim: Szczecin, Stargard, Kostrzyn, Gorzów, Świebodzin, Żary, Żagań, Zgorzelec, Legnica, Wrocław.
- na kierunku wschodnim: Lublin, Augustów, Białystok, Olsztyn, Ostrołęka, Siedlce, Chełm, Zamość, Przemyśl, Rzeszów.

Rozpatrując zarysowujące się trendy rozwoju miast i nie przesądzając o słuszności takiego czy innego modelu sieci osadniczej, należy liczyć się z zanikaniem części istniejących miast, a przede wszystkim z rozrastaniem i powstawaniem nowych. Inaczej rzecz ujmując proces urbanizacji kraju jest procesem ciągłym z dającą się zaobserwować tendencją wzrostową. Skoro Polska należy do grupy państw zurbanizowanych, to należy też przyjąć, że jakiekolwiek działania zbrojne, w tym działania nieregularne nie mogą odbywać się wyłącznie poza terenem zurbanizowanym.

2.2. Wpływ wybranych warunków fizyczno- geograficznych na prowadzenie działań nieregularnych.

Połączenie operacyjne i taktyczne ważnych rejonów i obiektów z wszystkimi elementami warunków fizyczno-geograficznych tam występujących tworzy środowisko działań nieregularnych. Dla dokonania oceny niezbędnym wydaje się określenie, które cechy ważniejszych warunków fizyczno - geograficznych sprzyjają tym specyficznym działaniom, a które je utrudniają. Rozwiązując ten problem celowym jest dokonanie oceny właściwości taktycznych terenu lesistego, górskiego, zurbanizowanego, które w literaturze fachowej rozumiane są jako: "...Wpływ terenu na sposób prowadzenia walki, możliwości działania wojsk oraz możliwości wykorzystania sprzętu bojowego w walce"[11]

---

[11] Por. H. Stanisiewicz, W. Łaski, Topografia wojskowa, Warszawa 1983, s. 63.

Większość zadań działań nieregularnych, z wyjątkiem tylko niektórych akcji psychologicznych, wymaga skrytego prowadzenia, przemarszów, dotarcia do obiektu działań. Do nielicznych należą akcje, która mogą przekształcić się w zbrojne starcie z przeciwnikem. W związku z tym, wszelkie działania poprzedzające uderzenie na przeciwnika muszą być dokonane z ukrycia i przy zachowaniu całkowitej tajemnicy. Stąd też warunki terenowe należą do najważniejszych czynników wpływających na możliwości prowadzenia działań nieregularnych. Dotyczy to głównie swobody manewru, bezpieczeństwa oraz w ogóle egzystencji sił prowadzących działania nieregularne w ugrupowaniu przeciwnika.

Niezależnie od sposobu prowadzonych działań nieregularnych teren musi dostarczyć ukrycia i służyć do zamaskowania ruchów. A więc teren, w którym łatwo znaleźć ukrycie naturalne, jest dogodny do rozwinięcia działań nieregularnych i przeciwnie jeżeli brak jest takich warunków, teren jest niedogodny. Ważną rolę odgrywa wielkość danego obszaru, na którym prowadzi się działania nieregularne. Duży obszar, bogato ukształtowany, o zróżnicowanym pokryciu stwarza lepsze warunki do działań, umożliwiając przechodzenie na drugi, odrywanie się od przeciwnika, omijanie jego sił i skryte ruchy. Podkreślić należy, że na wielkim obszarze pokrywającym poszczególne obszary operacyjne występować będą zróżnicowane formy ukształtowania terenu jak i pokrycia. Wielkość obszaru i jego właściwości fizyczno-geograficzne pod kątem ich wpływu na prowadzenie działań nieregularnych wykazują wiele cech wspólnych wzajemnie się uzupełniając.

2.2.1. Lasy.

"Teren lesisty jest to obszar, który co najmniej w 50% pokryty jest lasem. Lasy mogą rosnąć na różnych gruntach, w różnym terenie; w ich obrębie znajdować się mogą również inne elementy składowe terenu (rzeki, jeziora itp.). Gdy las rośnie na bagnie, teren taki będzie miał cechy terenu bagnistego i lesistego, stąd określenie teren lesisto-bagnisty.

Jeśli natomiast w obrębie lasu znajdować się będą jeziora, to teren taki nazwiemy lesisto-jeziornym, lub nawet lesisto-jeziorno-bagnistym"[12].

[12] S. Koziej, W. Łaski, R. Sznajder, Taktyka i teren, Warszawa 1980, s. 44.

Przytoczenie na samym wstępie definicji, należy uznać za zasadnym z powodu ukształtowanego przez literaturę przedmiotu postrzegania terenu lesistego w połączeniu z jeziorami. Podział ten nie przystaje do współczesnych wymogów, jak i rzeczywistych warunków ich występowania na obszarze kraju[13]. Nawet w warunkach obszarów, gdzie jeziora i lasy występują razem (np. Pojezierza Mazurskiego), ich wpływ na działania wojsk należy ocenić oddzielnie. Jedynie synteza tych wniosków pozwoli na organizację bardzo efektywnych działań bojowych również nieregularnych w tym terenie.

Teren lesisty jest zróżnicowany zarówno pod względem rzeźby i pokrycia w różnych regionach kraju i kierunkach operacyjnych, wszędzie jednak posiada osobliwe cechy , których znajomość i umiejętne wykorzystanie pozytywnie wpłynie na prowadzenie działań nieregularnych. O właściwościach terenu lesistego i jego wpływie na prowadzenie działań bojowych, a w tym i działań nieregularnych decyduje jego wielkość, gęstość, rodzaj i wiek drzewostanu, sieć dróg, rodzaj gruntu, istnienie przeszkód naturalnych takich jak: kanały bagna, jeziora itp.

W lasach z występującymi jeziorami i bagnami, nawet przy niewielkich wahaniach temperatury, często występują mgły, co wpłynie na efektywność prowadzonej obserwacji i skuteczność ognia z broni strzeleckiej. W środowisku tym, podobnie jak w górach, występuje zjawisko ekranizacji fal radiowych, silne zwłaszcza w lasach liściastych. Ponadto uwzględniać należy także psychologiczny aspekt niekorzystnych wrażeń słuchowych, związanych ze zjawiskiem wzmocnienia (pogłosu) odgłosów walki.

Ograniczona drzewostanem i poszyciem leśnym cyrkulacja powietrza powoduje długotrwałe utrzymywanie się bojowych środków trujących i toksycznych środków przemysłowych. W lasach istnieje również łatwość powstawania i szybkiego rozprzestrzeniania się pożarów , a ich zasięg i czas trwania zależy od pory roku, warunków atmosferycznych i rodzaju lasu.

W warunkach zimy zmniejszy się zagrożenie pożarowe. Zwiększeniu ulegnie za to przekraczalność bagien i jezior. Zarazem jednak zima wpłynie bardzo negatywnie na warunki bytowania, manewru i maskowania szczególnie w lasach liściastych. Sprawi, że rejony nieprzekraczalne w lecie będą mogły być wykorzystane do manewru (ruchu).

---

[13] Por. Z Ścibiorek, Rozważania o obronie, Warszawa1993, s.101.

W terenie lesistym z reguły słabo rozwinięta jest drożnia, a drogi utwardzone stanowią niewielki jej procent. Ruch pojazdów mechanicznych jest tu zatem znacznie ograniczony, ponieważ drzewa oraz występujące przeszkody naturalne zmniejszają, a niekiedy uniemożliwiają pokonywanie tego terenu na przełaj. Przyjmuje się, że las o średnicy drzew powyżej 20 cm i odstępach między nimi poniżej 4 m jest praktycznie nieprzejezdny dla środków transportowych[14] Zmusza więc to walczące strony do rezygnacji z ciężkich środków walki na rzecz przenośnych, zdolnych do skutecznego rażenia przeciwnika z bliskich odległości. Nie powinno to stanowić problemu dla pododdziałów prowadzących działania nieregularne, które z natury rzeczy wyposażane muszą być w środki walki możliwe do transportu pieszego i użycia w każdych warunkach.

Rozwój techniki wojskowej powoduje, że współczesne pole walki zaciera różnice pomiędzy działaniami w warunkach uznawanymi za normalne a specyficznymi warunkami prowadzenia walki. Jednak wiele faktów przemawia za tym, że prowadząc działania bojowe, a w szczególności działania nieregularne w terenie lesistym należy uwzględnić szereg specyficznych problemów nie występujących w innych środowiskach walki.

Rozpatrując wpływ terenu lesistego na prowadzenie działań nieregularnych należy dostrzegać zmiany, które zachodzą i w innych czynnikach walki zbrojnej, nie tylko w ruchu.

Prowadzenie ognia, który jest podstawowym czynnikiem rażenia jest w terenie lesistym znacznie utrudnione. Organizując w nim walkę w trakcie działań należy również brać pod uwagę ograniczone możliwości obserwacji i ostrzału. System ognia ukierunkowuje się na wykonanie uderzeń na kierunkach będących przedłużeniem drogi leśnej, polany, przesieki.

Stanowiska ogniowe powinno się rozmieszczać niesymetrycznie. Zadania ogniowe należy wykonywać z 2-3 stanowisk ogniowych, wyznaczonych z przodu jak i na skrzydłach. Ważne będzie, aby stanowiska ogniowe zabezpieczyć przed padającymi drzewami. Do prowadzenia ognia, w tym szczególnie ognia skrzydłowego, wykorzystuje się przede wszystkim drogi, dukty, polany i prześwity w lesie, dążyć należy przy tym do pozbawienia przeciwnika możliwości wykonywania obejść i przenikania w głąb

---

[14] Por. T. Wójcik, Rozważania o współczesnym natarciu, Warszawa 1987, s. 187.

ugrupowania. W konfliktach lokalnych organizowano bardzo duża liczbę różnego rodzaju stanowisk ogniowych na drzewach, nierzadko na specjalnie tworzonych platformach.

Istotne znaczenie w działaniach nieregularnych w tym terenie odgrywają zasadzki. Powinny być one organizowane przez niewielkie grupy, a nawet pojedyncze środki ogniowe, rozmieszczane wzdłuż dróg i w lukach. Szczególnie w tym środowisku istnieje możliwość w czasie walki zwalczania przeciwnika z bliskich odległości, niszczenia go niespodziewanym ogniem, granatami i w walce wręcz.

Duże masywy leśne w połączeniu z obszarami zabagnionymi i dużą ilością jezior wywierają poważny wpływ na organizację i prowadzenie działań nieregularnych tak w sensie dodatnim, jak i w ujemnym. Dlatego tak ważna jest umiejętność wszechstronnej oceny i wykorzystania tego terenu.

Niezależnie od wielkości i gęstości, rodzaju zadrzewienia i przejezdności dróg, liczby przesiek i duktów leśnych, liczby i wielkości jezior - teren lesisto-jeziorny w zasadzie zawsze ułatwia prowadzenie działań nieregularnych a utrudnia prowadzenie działań zaczepnych.

Do cech dodatnich działań nieregularnych w terenie lesisto-jeziornym należy zaliczyć:

- szybką organizację bardzo efektywnych sposobów wykonywania zadań (zasadzki, napady, itp.);
- kanalizowanie manewru nacierającego, co zmusi go do działania na oddzielnych odizolowanych od siebie kierunkach;
- możliwość wykonywania skutecznych działań niewielkimi siłami;
- łatwość określenia kierunków uderzeń przeciwnika;
- ograniczone możliwości użycia ciężkiego sprzętu przez nacierającego
- wolne tempo prowadzenia natarcia;
- dobre warunki i możliwość maskowania;
- znacznie ograniczone możliwości prowadzenia ognia obserwowanego przez przeciwnika, znaczna ilość pocisków będzie eksplodować w koronach drzew;
- możliwość prowadzenia skutecznych uderzeń ogniowych na ześrodkowane na drogach siły przeciwnika;
- sprzyjające warunki do budowy zapór, zawał itp.;
- zwiększone możliwości przenikania w głąb ugrupowania przeciwnika.

Do cech ujemnych prowadzenia działań nieregularnych w tym terenie można zaliczyć:

- trudności w orientacji, prowadzeniu obserwacji, ognia, łączności pomiędzy pododdziałami i wewnątrz nich;
- utrudnione dowodzenie i współdziałanie;
- trudności z dowozem i ewakuacją
- możliwość przenikania drobnych grup żołnierzy nacierającego i wychodzenie ich na skrzydła i tyły zgrupowań taktycznych prowadzących działania nieregularne;
- możliwość wzniecenia pożarów.

Trzeba jednak pamiętać, że doświadczenia z wojen i konfliktów lokalnych bardzo wyraźnie wskazują na potrzebę twórczego podejścia do tej problematyki. Nie wolno przeceniać z jednej strony dodatnich naturalnych właściwości terenu lesistego dla działań nieregularnych lub trudności związanych z prowadzeniem działań zaczepnych na tym terenie a z drugiej zaś strony nie doceniać myśli taktycznej, możliwości technicznych przeciwnika. Przeciwnik będzie prawdopodobnie często rezygnował z kierunków (obszarów) najbardziej dogodnych do działania na rzecz bardziej trudnych w celu uzyskania zaskoczenia.

Należy też pamiętać, że działania te będą prowadzone w warunkach funkcjonowania systemów rozpoznawczych zdolnych do systematycznego śledzenia ruchów wojsk. Może to spowodować znaczne utrudnienie manewru sił, przyczyniając się tym samym do zmniejszenia częstotliwości i skuteczności działań nieregularnych w tych warunkach.

2.2.2. Góry.

Wszystkie łańcuchy i masywy górskie niezależnie od wysokości mają wiele cech wspólnych i jako naturalne przeszkody terenowe, zawsze wywierały i wywierać będą duży wpływ na działania bojowe, w tym i na działania nieregularne. Pozostaje odpowiedzieć tylko na pytanie w jakim stopniu środowisko to ułatwia a w jakim utrudnia prowadzenie tych działań?

Dla odnalezienia odpowiedzi na to pytanie niezbędnym jawi się dokonanie oceny taktycznych właściwości terenu górskiego. Właściwości te wskazują, czy dany teren umożliwia:

- ochronę ludzi i sprzętu bojowego;
- wybór i rozbudowę rubieży obronnych;
- maskowanie, prowadzenie obserwacji i ognia;
- wykorzystanie wszystkich rodzajów uzbrojenia i sprzętu technicznego;
- manewr siłami i środkami;
- rozmieszczenie elementów ugrupowania bojowego i wykorzystanie ich w walce;
- zaopatrzenie wojsk oraz ewakuację i remont sprzętu;
- orientację w terenie.

Na przekraczalność terenu w górach największy wpływ wywiera poziome i pionowe rozczłonkowanie[15] terenu. Zależności te obrazują tabele nr 3 i 4.

Tabela nr 3.

Stopień rozczłonkowania poziomego rzeźby (formy rzeźby)	**Średnia długość zboczy dolin (w metrach)**
Słabo rozczłonkowane (duże)	ponad 2000
Średnio rozczłonkowane (średnie)	od 200 - 2000
Silnie rozczłonkowany (drobne)	do 200

STOPIEŃ ROZCZŁONKOWANIA POZIOMEGO RZEŹBY TERENU[16]

[15] Stopień rozczłonkowania poziomego określa się średnią długością zboczy dolin górskich i ich dróg. Przyjmuje się, że najbardziej dostępny teren występuje przy długości stoków większej niż 2000 m. H. Stanisiewicz, W. Łaski, Topografia wojskowa., wyd. cyt. s. 55.

[16] Tamże s. 56.

Tabela nr 4

Rodzaj gór	Wysokość bezwzględna w metrach n. p. m.	Pionowe rozczłonkowanie (w metrach)	Przeważające nachylenie zboczy (w stopniach)
Niskie	500 - 1000	200 - 300	5 - 15
Średnie	1000 - 2000	300 - 1000	10 - 25
Wysokie	ponad 2000	ponad 2000	20 - 45

STOPIEŃ ROZCZŁONKOWANIA PIONOWEGO[17].

Pionowe i poziome rozczłonkowanie terenu powoduje powstawanie głębokich dolin, jarów i wąwozów. Spełniają one doskonale rolę ukryć dla ludzi i sprzętu bojowego zarówno przed uderzeniami naziemnych, jak i powietrznych środków rażenia. Rolę ochronną spełnia także pokrycie, które ułatwia maskowanie. Właściwość ta jest szczególnie korzystna w działaniach nieregularnych, których skuteczność jest wprost proporcjonalna do stopnia zaskoczenia przeciwnika.

Warunki górskie pozwalają przewidzieć z dużą dokładnością kierunki manewru, jak i uderzeń, które powinny stać się swoistymi osiami różnorodnych zasadzek organizowanych przez pododdziały prowadzące tam działania nieregularne. Specyfika omawianego terenu sprzyja wyborowi rubieży i miejsc dogodnych do zwalczania newralgicznych elementów nacierających wojsk przeciwnika. Wybór tych miejsc determinowany będzie ukształtowaniem terenu, a głównie rozczłonkowaniem pionowym zapewniającym warunki do obserwacji przedpola, organizowania systemu ognia i zapór.[18]

Rozczłonkowanie i pokrycie terenu wpływać będzie na maskowanie, prowadzenie obserwacji i ognia. Z kolei ukształtowanie terenu, istnienie pól martwych i zakrytych oraz zalesienie sprzyjać będzie wykonywaniu manewru pododdziału w czasie podejścia do

---

[17] Tamże s. 57.

[18] Por. W. Lidwa, Obrona w górach i jej wpływ na struktury organizacyjne wojsk lądowych, Rozprawa doktorska, Warszawa 1993, s. 32.

obiektu jak i oderwania się od przeciwnika po wykonaniu akcji. Góry stwarzają również możliwość skrytego przenikania w ugrupowanie przeciwnika, jak i obchodzenie nieopłacalnych lub niebezpiecznych elementów jego ugrupowania. Godnym podkreślenia jest też fakt, że szczyty i grzbiety górskie umożliwiają prowadzenie obserwacji i kierowanie ogniem lub całością akcji prowadzonej przez określony pododdział (zgrupowanie bojowe).

W odniesieniu do przeciwnika warunki górskie, utrudniać będą lub uniemożliwiać zastosowanie niektórych rodzajów uzbrojenia i sprzętu, co znacznie zmniejszy dysproporcje w potencjale bojowym między pododdziałami prowadzącymi działania nieregularne, a regularnymi jednostkami przeciwnika.

Ograniczona ilość dróg i poziome rozczłonkowanie terenu wpływać będą ujemnie na jego przekraczalność. Głębokie i wąskie doliny, jary i wąwozy, kręte, strome i wąskie drogi kanalizują ruch, zmniejszają tempo marszu, ograniczają możliwości działania poza drogami. Rzeki, nawet niewielkie, przecinają często drogi, na których jest duża ilość łatwych do zniszczenia mostów i przepustów[19]. Występujące tu często lasy poważnie ograniczą przeciwnikowi możliwości schodzenia z dróg, ułatwiając zarazem skryte przenikanie niewielkich grup żołnierzy z pododdziałów prowadzących działania nieregularne. Las górski ogranicza nie tylko manewr sprzętem ale także wykorzystanie jego możliwości ogniowych (przez zmniejszenie zasięgu widoczności przy prowadzeniu ognia na wprost).

Specyficzne warunki górskie utrudniają manewr większymi siłami wyposażonymi w ciężkie pojazdy i środki walki. Wynika to ze słabo rozwiniętej drożni i trudności w pokonywaniu terenu na przełaj. Taki stan rzeczy znacznie utrudnia zaopatrywanie walczących wojsk, ewakuację rannych oraz uszkodzonego sprzętu technicznego. Zalesienie, rzadko występujące miejscowości, podobieństwo występujących form terenowych poważnie ogranicza orientację, powodując błędy w ocenie odległości, co ujemnie wpływa na skuteczność ognia.

Trudności te i ograniczenia w zdecydowanie mniejszym stopniu dotyczą pododdziałów nieregularnych, wyposażonych w przenośne środki walki, przygotowanych do działania górach, doskonale znających teren, zamieszkały przez sprzyjającą ludność.

Jaki to wywiera wpływ na d.n.?

[19] Tamże, s. 33.

2.2.3. Teren zurbanizowany.

Dokonując analizy wpływu najważniejszych warunków fizyczno-geograficznych na prowadzenie działań nieregularnych szerszego rozpatrzenia wymaga teren zurbanizowany. Wydobycie jego specyfiki okazało się możliwe przez poznanie wpływu ważniejszych elementów struktury przestrzenno-urbanistycznej na właściwości prowadzenia działań bojowych.

Wspólną cechą wszystkich miejscowości jest ich zwarta zabudowa. Różnice wynikają dopiero z rodzaju, gęstości, charakteru i wielkości budowli oraz struktury przestrzennej zabudowy, liczby mieszkańców i ich funkcji pełnionych w życiu politycznym, administracyjnym, produkcyjnym, handlowym i kulturalnym.

We wszystkich miastach, jak również w wielu osiedlach znajdują się wielopiętrowe murowane budynki nierzadko o konstrukcjach stalowych i żelbetonowych. Są również różnorodne urządzenia podziemne takie jak: tunele, przejścia podziemne, arterie wodno-kanalizacyjne, garaże, składy i magazyny. W niektórych miastach występują porty rzeczne i morskie. Z kolei współczesna wieś jest też osiedlem w większości z budynkami murowanymi i obiektami infrastruktury technicznej, a nierzadko przemysłowej.

Analizując poszczególne miasta pod względem lokalizacji przestrzennej daje się zauważyć pewną prawidłowość. W centrum miasta znajduje się najczęściej zwarta zabudowa starego miasta, otoczona nowymi budowlami, poza którymi rozmieszczone są osiedla podmiejskie.

Badania dowodzą, że dokonując oceny miast musimy zawsze dostrzegać fakt występowania w nich zespołów budynków oraz poszczególnych budowli, zmuszających wojska do działania wzdłuż ulic, placów, skwerów, parków i dziedzińców. Same zaś budynki i budowle, górujące nad powyższymi przestrzeniami, dostępne są jedynie dla pododdziałów działających pieszo.

Wychodząc z powyższego można wnioskować, że charakter miejscowości, układ sieci komunikacyjnej, sposób zabudowy oraz trwałość budynków, mogą odgrywać istotną rolę przy opracowywaniu planu działań bojowych zgrupowań taktycznych wyznaczonych do prowadzenia działań nieregularnych. Plany te zawsze powinny być dostosowane do warunków miejscowych. Diametralne znaczenie dla realizacji tych zadań może mieć fakt,

że teren będzie wszystkim doskonale znany, a bazą wszelkich działań będzie społeczeństwo zaangażowane w walkę z okupantem.

Istotą działań nieregularnych w terenie zurbanizowanym przy maksymalnym wykorzystaniu jego specyfiki jest wciągnięcie przeciwnika w zasadzki utworzone w dogodnych punktach ulic, ograniczonych z obu stron wysokimi budynkami, a następnie niszczenie go przenośnymi środkami przeciwpancernymi, ogniem karabinów maszynowych i granatami ręcznymi. Z kolei przeciwnik, aby dotrzeć do zwalczających go pododdziałów w celu ich lokalizacji, a następnie zniszczenia, będzie musiał posuwać się ulicami na dużej przestrzeni pod nieustannym zagrożeniem oddziaływania ogniowego, lub wykonując otwory w ścianach i przedzierać się przez sąsiednie budynki, czy wreszcie nacierać po dachach domów.

Charakteryzując teren zurbanizowany, jako środowisko walki dla zgrupowań taktycznych przewidywanych do prowadzenia działań nieregularnych, należy jeszcze zwrócić uwagę na występowanie w dużych miastach wymienianego wcześniej całego systemu przejść podziemnych - "drugiego podziemnego miasta". Trzeba w tym miejscu zauważyć, że mogą one być wykorzystywane zarówno jako dobrze zamaskowane i bezpieczne linie komunikacyjne zgrupowań taktycznych prowadzących działania nieregularne, jak i ukryte drogi podejścia pododdziałów przeciwnika przeznaczonych do zwalczania takich zgrupowań i oddziaływania na opanowane budynki.

*

* *

Na podstawie przeprowadzonych w tym rozdziale analiz w ramach przyjętego wojskowo-geograficznego podziału terytorium Polski można sformułować następujące wnioski:

1. Tereny: lesisty, górzysty i zurbanizowany - charakteryzują się wieloma specyficznymi cechami nie występującymi w innym środowisku, jednak posiadają wiele cech wspólnych wywierających dodatni wpływ na prowadzenie działań nieregularnych.
2. Ze względu na warunki fizyczno-geograficzne wszystkie obszary operacyjne mogą tworzyć środowisko dla działań nieregularnych. Najbardziej jednak działaniom tym sprzyjają;

- POMORSKI OBSZAR OPERACYJNY;
- LUBUSKI OBSZAR OPERACYJNY;
- DOLNOŚLĄSKI OBSZAR OPERACYJNY;
- GÓRNOŚLĄSKI OBSZAR OPERACYJNY;
- MAŁOPOLSKI OBSZAR OPERACYJNY;
- MAZURSKI OBSZAR OPERACYJNY.

3. Korzystne warunki do organizowania i prowadzenia działań nieregularnych występują w większych miastach na wszystkich obszarach operacyjnych.

Rozdział 3. OPERACJA OBRONNA A DZIAŁANIA NIEREGULARNE

W ramach dyskusji i wypowiedzi dotyczących militarnej obrony Rzeczypospolitej Polskiej często podnoszona jest kwestia oceny możliwości obrony kraju, a w tym możliwości prowadzenia operacji obronnej przez poszczególne okręgi wojskowe (związki operacyjne). Niejednokrotnie wnioski kreowane są na podstawie stosunku sił i środków, a więc matematycznego porównywania wybranych danych i prostego ich zestawienia. Takie podejście obrazuje w jakimś stopniu stan potencjału militarnego porównywanych stron, ale pomija znaczenie sztuki wojennej, przede wszystkim korzyści wynikające z obrony własnego terytorium[1].

W ostatnim okresie coraz częściej do terminologii używanej w wystąpieniach polskich polityków i wojskowych dotyczących obronności Polski na trwałe wszedł termin "obrona powszechna" rozumiana jako "rodzaj obrony, w której są wykorzystywane wszystkie zasoby ludzkie oraz środki materialne i moralne państwa"[2].Treść tej definicji odnosi się do potencjału całego państwa, dotyczy więc szczebla strategicznego, jednak poprzez analogię możemy ją również zaadoptować do szczebla operacyjnego. Rezultat starcia zbrojnego (szczególnie w skali operacyjnej) nie jest tylko pochodną różnicy potencjałów ścierających się stron, lecz w bardzo dużym stopniu zależy od wiedzy i umiejętności będących wynikiem znajomości sztuki wojennej, a dodatkowo w przypadku obrońcy od " przygotowania zawczasu i wyzyskania w obronie korzyści płynących z posiadania atutów obrony własnego terytorium - czyli tego czego nie może mieć agresor. Są nimi ponadto, oprócz wojsk operacyjnych, masowa terytorialna formacja zbrojna, wykorzystanie i przygotowanie terytorium do obrony, wola obrony i bezpośredni udział całego społeczeństwa w pozamilitarnych działaniach obronnych i wsparcia wysiłku sił zbrojnych, działania nieregularne w masowej skali, unikanie frontalnych starć z przeważającym przeciwnikiem, atakowanie jego skrzydeł (komunikacji i rozproszonych

---

[1] Por. J. Marczak, R. Jakubczak, Działania nieregularne w obronie Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1995, s. 5.

[2] Słownik podstawowych terminów dotyczących bezpieczeństwa państwa, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1994, s. 16.

sił), stwarzanie warunków do efektywnego wykorzystania zdolności manewrowych i uderzeniowo obronnych wojsk operacyjnych (zatrzymanie i osłabienie agresora)."[3]

Dokonując pewnego uogólnienia można stwierdzić, że właśnie takie spojrzenie na prowadzoną w przyszłości operację obronną, pozwoli na wybór sposobów i form walki najbardziej odpowiednich dla osiągnięcia jej celów. Posuwając się jeszcze dalej tym tokiem rozumowania można przyjąć, że ciągle aktualne jest pytanie stojące przed parającymi się polską nauką wojenną, które brzmi: Jak zapewnić skuteczne przeciwstawianie się militarnej przewadze agresora w skali operacyjnej i strategicznej?

Współcześni teoretycy formułujący tezy dotyczące charakteru przyszłej wojny oraz wymogów związanych z obroną militarną Polski bardzo wyraźnie podkreślają znaczenie komponentów zawierających się w "obronie powszechnej", ich istnienie jednak przypisują potrzebie stworzenia warunków skutecznego działania wojskom operacyjnym.[4]

Analizując zatem operację obronną powinniśmy widzieć jedno z najbardziej istotnych zagadnień, jakim jest w czasie jej organizowania tworzenie odpowiedniego ugrupowania, a w czasie kierowania operacją obronną jego korekta, stosownie do potrzeb i zaistniałej sytuacji, w tym tworzenie elementów podejmujących działania bojowe w formie działań nieregularnych.

Jeżeli zatem dostrzegamy potrzebę czy też konieczność prowadzenia tej formy działań bojowych, koniecznym jawi się określenie ich miejsca w całej operacji obronnej, współzależności między jej celem a celami działań nieregularnych, a także zadań możliwych do wykonania i pozwalających osiągać założone cele.

Naukową interpretację wyszczególnionych powyżej problemów przedstawi autor w niniejszym rozdziale.

Wyniki badań (sprawozdanie z badań, results of badań)

.... wyd. cyt. s. 11

[3] J. Marczak, R. Jakubczak, Obrona powszechna w obronie Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1995, s. 11.

[4] Por. W.Kaczmarek,Z.Ścibiorek, Przyszła wojna - jaka?, Warszawa 1995, s. 121; J.Marczak,J.Pawłowski, O obronie militarnej Polski przełomu XX-XXI wieku, Warszawa 1995, s. 219

3.1 Miejsce działań nieregularnych w systemie operacji obronnej.

Nowa sytuacja geopolityczna Europy sprawiła, że opracowywane przez wiele lat koncepcje i zasady prowadzenia ewentualnych działań wojennych uległy radykalnym zmianom.[5] Stosownie do celów i zadań strategicznych oraz warunków ich realizacji nastąpiło istotne przewartościowanie polskich koncepcji operacyjnych i taktycznych. Na fali nowych uwarunkowań i jako swego rodzaju konsekwencja zmian organizacyjnych, zwłaszcza wojsk lądowych, nowy model operacji umownie określono mianem "operacji o zmniejszonej intensywności ogniowej, albo też lekką operacją manewrową". Jej myślą przewodnią powinno być unikanie - na ile się tylko da - zniszczenia własnego kraju, strat w ludności cywilnej, zniszczenia dóbr materialnych i kulturowych narodu. Tak więc nowy model operacji (również obronnej) musi sprostać wielu bardzo istotnym wymaganiom, z których najistotniejsze przedstawiono na rysunku 4.[6]

Niezależnie jednak od specyficznych cech danej operacji, sposobu czy intensywności jej prowadzenia będzie ona miała ogólny charakter obronny. Warto więc w tym miejscu przytoczyć klasyczną definicje operacji obronnej, traktując ją jako podstawę dalszych rozważań. "Operacja obronna to zespół bitew oraz działań taktycznych niższych szczebli o różnym charakterze, połączonym wspólnym zamiarem, prowadzonych na lądzie i w powietrzu, przy wykorzystaniu terenu odpowiednio przygotowanego pod względem operacyjnym. Istotą operacji obronnej jest utrzymanie określonego obszaru, rozbicie zgrupowań uderzeniowych nacierającego przeciwnika, a w razie jego włamania się - odtworzenie poprzedniego położenia. Obrona operacyjna powinna również umożliwić odparcie uderzenia silniejszego przeciwnika, zniwelować jego przewagę oraz uchronić siły i środki wojsk własnych od zniszczenia."[7]

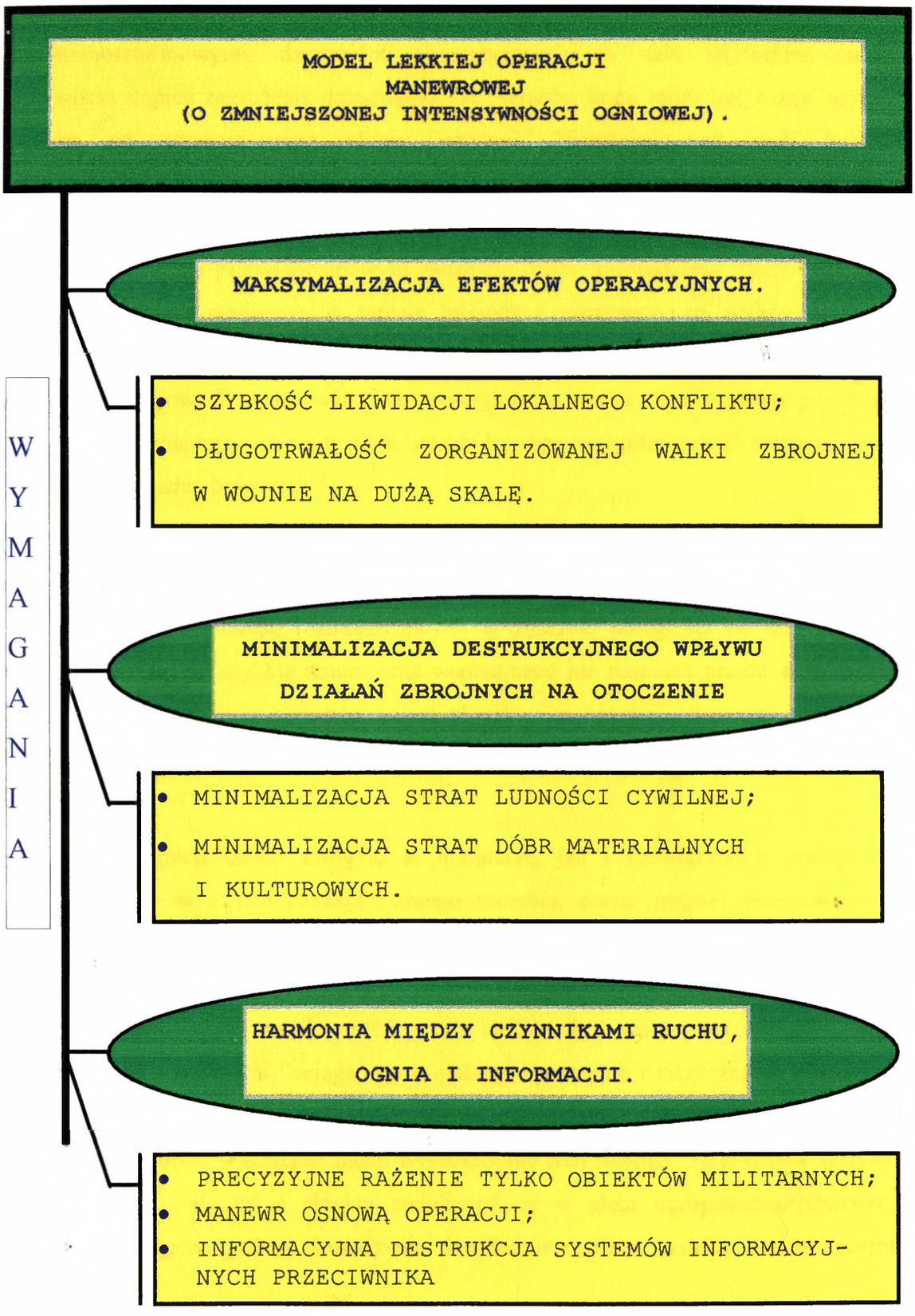
Cechą współczesnej operacji obronnej jest jej rozmach przestrzenny obejmujący znaczną część terytorium państwa. Spowodowane jest to z jednej strony faktem konieczności samowystarczalności obronnej państwa, a z drugiej możliwością jednoczesnego

---

[5] Z. Ścibiorek, Rozważania o obronie, Warszawa 1993, s. 29.

[6] Por. Działania operacyjne, Podręcznik., Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1993,, s. 43.

[7] Tamże,

Rys. 4: NOWY MODEL OPERACJI WOJSK LĄDOWYCH.

oddziaływania przeciwnika (uderzeniami lotnictwa, wysadzaniem desantów, działaniami powietrznoszturmowymi, działaniami dywersyjnymi) na całe terytorium państwa. Oczywiście stopień zagrożenia poszczególnych regionów kraju może być różny, zależy to bowiem od agresora oraz okresu operacji."...Niezależnie od skali konfliktu ogólnowojskowe związki taktyczne i oddziały muszą być przygotowane do działania na różnych obszarach Rzeczypospolitej. Jeśli będą się znajdować w pierwszym rzucie operacyjnym, to ich pierwszoplanowym zadaniem będzie prowadzenie działań obronnych w oparciu o rzeki graniczne, w terenie lesistym i górzystym, na wybrzeżu, a także w obszarach powszechnie uznawanych za dogodne do użycia pancerno-zmechanizowanych i powietrzno-lądowych zgrupowań potencjalnego przeciwnika. Nieco inaczej przedstawia się rola wojsk znajdujących się w głębi, muszą być one przygotowane do realizacji szeregu różnorodnych zadań bojowych"[8].

Analiza działań wojennych i konfliktów zbrojnych drugiej połowy XX w. pokazała, że ciągły rozwój środków walki, dał zdolność rażenia przeciwnika na całą głębokość jego ugrupowania ze stanowisk rozmieszczonych w znacznej odległości od linii styczności wojsk. Jednocześnie szybkie tempo oraz wspominany już rozmach przestrzenny operacji zaczepnych w zderzeniu z manewrowym charakterem operacji obronnych powodować będą, że działania bojowe obejmą całą głębokość ugrupowania operacyjnego obrońcy jak i nacierającego.

W ostatnich latach zarówno w literaturze, jak i rozwiązaniach praktycznych przyjmowanych w czasie ćwiczeń różnego szczebla, coraz mocniej akcentowana jest potrzeba różnorodnych działań na tyłach i wewnątrz ugrupowania przeciwnika.[9] Dotyczy to także walki obronnej. Wynika to z przekonania, że powodzenie obrony w coraz większej mierze zależy od tego, na ile obrońcy uda się narzucić wolę przeciwnikowi, niejako sterować jego działaniami, wciągać go w pułapki operacyjne i taktyczne. Jest to w pełni zgodne z filozofią działań manewrowych , która zaleca atakować słabości, unikać silnych stron u przeciwnika. Ważne jest zatem wyszukiwanie tych słabości. Są to przede wszystkim skrzydła i tyły, ale także obiekty znajdujące się w głębi ugrupowania przeciwnika, zwłaszcza elementy systemu dowodzenia, kierowania ogniem, systemu komunikacyjnego

---

[8] Z. Ścibiorek, Rozważania o obronie, op. cit., s. 27.

[9] "Działania nieregularne" dostarczały różnych zadań badawczych między innymi w takich ćwiczeniach jak: MERKURY - 93 w SOW, GRAB - 94 w WOW, BIESZCZADY - 94 w KOW.

i logistycznego. Ukierunkowane oddziaływanie na takie właśnie obiekty może paraliżować i dezorganizować działania nacierającego, pośrednio i bezpośrednio osłabiając jego potencjał uderzeniowy w decydujących momentach walki obronnej."[10]

Analiza literatury fachowej oraz szeregu ćwiczeń dowódczo - sztabowych pozwalają stwierdzić, że do niedawna dla realizacji zadań w ugrupowaniu nacierającego przeciwnika przewidywano najczęściej wcześniej utworzone, dobrze przygotowane w tym celu elementy ugrupowania bojowego i operacyjnego. Pomijano natomiast prawie zupełnie znaczenie zgrupowań, które znalazły się w ugrupowaniu przeciwnika w sposób niezamierzony (np. w wyniku uderzeń na ich skrzydła i tyły), lub celowo wysłanych na tyły przeciwnika i pozostawionych w jego ugrupowaniu w trakcie wycofywania się. Jeśli w każdym z tych przypadków (i przypisanych im sytuacjach) określona część sił wykonuje nadal zadania (działa) na korzyść prowadzonej operacji obronnej, to należy odpowiedzieć na pytanie badawcze: Czy zgrupowania te należy traktować jako element systemu operacji obronnej?

W badaniach nad rozwiązaniem tego problemu wykorzystano doświadczenia i rozwiązania innych państw, analizę literatury oraz wyniki badania opinii i sądów.

Podkreślić należy, że zarówno badania jak i poglądy prezentowane przez uczestników kolejnych międzynarodowych konferencji naukowych[11] jednoznacznie wskazują, że prowadzenie działań na tyłach przeciwnika przez tworzone i specjalnie przygotowywane elementy ugrupowania jest często niewystarczające w stosunku do potrzeb. Zatem powinno być ono uzupełnione przez system zdolnych do skrytego ale skutecznego działania zgrupowań taktycznych. Ich taktyka walki kształtowana szeregiem cech sytuacyjnych sprawi, że sposób postępowania tych sił przyjmie charakter działań nieregularnych, w ramach (na rzecz) systemu operacji obronnej.

Przedstawiciele Akademii Wojskowej z Brna dostrzegają jeszcze jeden - zdaniem autora szczególny - przypadek prowadzenia działań nieregularnych. Punktem wyjścia do jego wyróżnienia jest fakt, że są to działania prowadzone na terenie opanowanym przez przeciwnika. Jest nim również teren uchwycony przez desant powietrzny. Znajdujące się na

---

[10] S. Koziej, Teoria sztuki wojennej, Warszawa 1993, s. 148.

[11] W dniu 14.09.1994 w Akademii Wojskowej w Brnie i w dniu 6.04.1995r. na Wydziale Wojsk Lądowych Akademii Obrony Narodowej odbyły się konferencje naukowe na temat działań nieregularnych w operacjach na obszarze kraju, z udziałem przedstawicieli Instytucji Centralnych i okręgów wojskowych oraz nauczycieli akademickich i studentów obydwu uczelni.

nim siły wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej są zobowiązane podjąć walkę z przeciwnikiem. W wypadku przygniatającej jego przewagi przechodzą do działań nieregularnych. Aby jednak móc mówić o działaniach nieregularnych w tym przypadku powinien być to teren dość znaczny, a więc opanowany przez desant powietrzny o przeznaczeniu operacyjnym lub strategicznym.

Jeśli zatem przeprowadzone badania dowiodły, że działania nieregularne są elementem operacji obronnej, to nieodzownym staje się wskazanie ich miejsca pośród pozostałych elementów całego systemu. Właściwą metodą określania miejsca działań nieregularnych we współczesnych działaniach obronnych powinno być przeanalizowanie tego zagadnienia w odniesieniu do poszczególnych czynników walki zbrojnej tj.: rażenia, ruchu i informacji. Umożliwi to bowiem stworzenie podstaw teoretycznych do oceny potrzeb stosowania tej formy walki w operacji obronnej, a także sprecyzowania stojących przed nimi celów.

Należy się więc zastanowić, jaka rolę poszczególne czynniki walki zbrojnej odgrywają we współczesnej obronie, a następnie odpowiedzieć na pytanie: jakie mogą być w tym świetle potrzeby prowadzenia działań nieregularnych, prowadzonych w toku operacji obronnej?

Rażenie należy rozumieć jako destrukcyjne, energetyczne oddziaływanie na przeciwnika różnorodnymi środkami walki w celu jego zniszczenia lub obezwładnienia[12]. Doprowadzenie strony przeciwnej do stanu zniszczenia , obezwładnienia lub dezorganizacji osiąga się różnorodnymi środkami rażenia takimi jak: rakiety, bomby, pociski, miny, granaty, fugasy i inne. Na szczególne podkreślenie przy analizie czynnika rażenia zasługuje oddziaływanie radioelektroniczne będące w stanie nie tylko obezwładnić wybrane środki w ugrupowaniu przeciwnika, ale również częściowo lub całkowicie zdezorganizować jego system informacyjny.

Doświadczenia z minionych wojen i konfliktów dowodzą, że przedstawione skutki rażenia osiąga się przez właściwy dobór środka, sposobu jego zastosowania oraz natężenia zorganizowanego rażenia.

---

[12] Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 1978, s. 350.

Podstawowym atrybutem czynnika rażenia jest jego skuteczność, a w zasadzie możliwość uzyskania maksymalnych efektów w odniesieniu do wojsk własnych oraz minimalizacja skutków uderzeń środków przeciwnika. Dlatego podczas prowadzonych badań nad zjawiskiem działań nieregularnych w toku operacji obronnej zasadniczym byłoby sprawdzenie na ile są one w stanie umożliwić z jednej strony skuteczniejsze oddziaływanie na przeciwnika w strefie rażenia , a z drugiej zmniejszyć skuteczności jego oddziaływania na nasze siły i środki?

Wychodząc z istoty tych działań przyjąć można za pewnik, że zwiększy się prawdopodobieństwo zakładanych skutków rażenia określonym potencjałem bojowym. Składać się będzie na to nie tylko oddziaływanie środkami rażenia będącymi na wyposażeniu zgrupowań taktycznych prowadzących działania nieregularne, lecz także precyzyjne naprowadzanie różnorodnych środków na cele będące w zasięgu ich widzialności.

Warto zauważyć, że na powodzenie operacji obronnej istotny wpływ wywiera zachowanie ciągłości oddziaływania na przeciwnika, w tym i w sferze rażenia. Zgrupowania taktyczne będące w ugrupowaniu przeciwnika są zdolne najszybciej znaleźć się w rejonach uderzeń wykonanych wcześniej przez inne elementy ugrupowania i w dalszym ciągu kontynuować działania destrukcyjne aż do ostatecznego zniszczenia wybranych elementów sił i środków przeciwnika.

Z przeprowadzonej analizy wpływu działań nieregularnych na sferę rażenia wynika wniosek, że stosowanie tej formy walki zwiększy intensywność oraz precyzję rażenia i niejednokrotnie skróci czas reakcji ogniowej. Osiągnięcie takich stanów będzie jednym z ważniejszych kryteriów odniesienia sukcesu.

Kolejnym czynnikiem walki zbrojnej jest ruch. W literaturze przedmiotu przyjmuje się, że najważniejszą kategorią ruchu na polu walki jest manewr. Umożliwia on przede wszystkim przygotowanie lepszych warunków do starcia, a także wykorzystanie jego skutków. Inną kategorią ruchu jest uderzenie, dzięki któremu osiąga się bezpośrednio ostateczny cel walki, jakim jest odzyskanie utraconego obszaru poprzez rozbicie i zniszczenie bądź wyparcie przeciwnika. W operacjach obronnych często uderzenie może wystąpić jednocześnie bądź przemiennie z oporem.

Działania nieregularne prowadzone przez zgrupowania taktyczne wywodzące się z wojsk obrony terytorialnej lub z wojsk operacyjnych, mogą odegrać szczególną rolę przede wszystkim w zmniejszaniu możliwości manewru lądowym elementom ugrupowania zaczepnego przeciwnika, ale również w zwiększaniu manewru niektórymi elementami własnego ugrupowania. Utrzymanie ważnych rubieży lub obiektów pozwoli zgrupowaniom lądowym wykonującym zadania w ramach zwrotów zaczepnych łatwiej i szybciej wtargnąć w ugrupowanie przeciwnika. Pojawi się zatem możliwość szybszego osiągnięcia celu operacji i minimalizacji poniesionych strat.

Analiza wojen i konfliktów współczesnych oraz tych z niedalekiej przeszłości pozwala sądzić, że przedstawiona kategoria „manewr" przy szerokim zastosowaniu działań nieregularnych nabierze nowego znaczenia w operacji obronnej toczonej na własnym terytorium. Stosowanie manewru samymi zgrupowaniami prowadzącymi tą formę walki znacznie wydłuży czas i zasięg oddziaływania na przeciwnika w poszczególnych etapach operacji obronnej.

Kolejnym czynnikiem walki zbrojnej jest informacja. Powszechnie uważa się, iż informacja jest elementem zespalającym wszystkie działania podejmowane w ramach operacji w całość. Jednym z czynników informacji jest rozpoznanie. Specyfika działań nieregularnych wymusza konieczność nieco odmiennego podejścia do tej problematyki. Współczesne pole walki to ciągły ruch sił i środków, wiele informacji w stosunkowo krótkim czasie podlega dezaktualizacji. Ponadto przeciwnik ma możliwość stosowania różnych form maskowania bezpośredniego czy też operacyjnego oraz oddziaływania elektromagnetycznego.

Przytoczone fakty spowodują, że rzeczywisty obraz pola walki znacznie odbiegać będzie od naszych wcześniejszych wyobrażeń. Uzyskanie aktualnych i wiarygodnych danych nabiera zatem pierwszorzędnego znaczenia. Istotną rolę w tym zakresie mogą odegrać działania nieregularne. Jedną ze specyficznych cech tych działań jest ich duża autonomiczność. W niej zaś kryje się duża elastyczność w wyborze obiektów, autonomiczność wymaga szybkiego podejmowania decyzji, wreszcie narzuca ona konieczność prowadzenia ciągłego i wszechstronnego rozpoznania. Rozpoznanie prowadzone w działaniach nieregularnych zapewni wiarygodne dane, które pozwolą na właściwą reakcję: bądź to podjęcie skutecznej walki, bądź przekazanie aktualnej informacji. Należy pamiętać, że umiejscowione w danym czasie obiekty przeciwnika nie będą na dłużej

pozostawać w bezruchu lecz w miarę upływającego czasu będą zmieniać swoje położenie. Można wobec powyższego sądzić, że zgrupowania taktyczne prowadzące działania nieregularne staną się bardzo przydatne do ich zlokalizowania, a następnie zwalczania.

Z przeprowadzonej analizy wzajemnych relacji między czynnikami walki zbrojnej a działaniami nieregularnymi, wynikają następujące wnioski:

- działania nieregularne przyczynią się do ekonomicznego i precyzyjnego rażenia przeciwnika;
- przez działania nieregularne zwiększy się możliwość manewru własnych elementów ugrupowania operacyjnego a z drugiej strony utrudni wykonanie tej czynności wojskom przeciwnika.

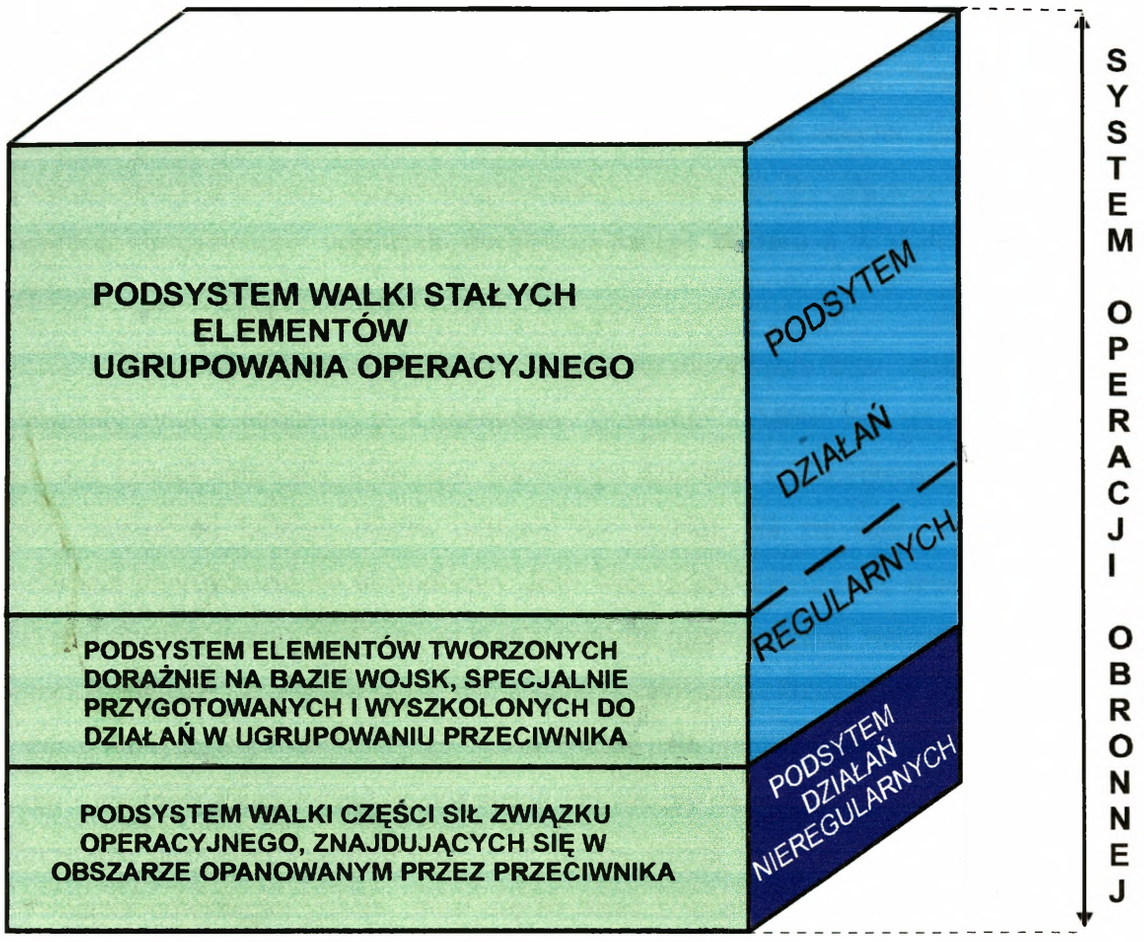
Nie wdając się w bardziej szczegółowe rozważania na temat możliwości materializowania czynników walki zbrojnej w operacji obronnej przez działania nieregularne łatwo zauważyć, iż w stosunku do całokształtu działalności wojsk operacyjnych spełniają one rolę pomocniczą, ponieważ o powodzeniu bądź przegranej całej operacji zaważy walka głównych sił związku operacyjnego. W konsekwencji należy więc przyjąć, że cele tych działań muszą być wkomponowane w nadrzędny cel prowadzonej operacji obronnej. W niektórych jednak sytuacjach, na przykład podczas niepomyślnego rozwoju wydarzeń w skali strategicznej mogą przybrać charakter działań partyzanckich.

W ramach operacji obronnych zgrupowania taktyczne prowadzące działania nieregularne realizować będą cześć ogólnego wysiłku wszystkich sił działających w ugrupowaniu przeciwnika. Wzajemny stosunek działań bojowych w operacji obronnej ideowo prezentuje schemat na rysunku 5.

Rangę działań nieregularnych akcentują również założenia doktrynalne w ewentualnych operacjach na obszarze kraju, postrzega się te działania jako istotny element systemu obronnego państwa. Fakty te znajdują odzwierciedlenie w działalności szkoleniowej, głównie podczas prowadzenia ćwiczeń dowódczo - sztabowych (przeważnie szczebla operacyjnego)[13].

---

[13] Przykładem obok wymienionych wcześniej mogą być ćwiczenia: KOW pk." BIESZCZADY - 93" i WOW pk."GRAB - 94", "KLON - 95".

Rys. 5. WZAJEMNY STOSUNEK DZIAŁAŃ REGULARNYCH I NIEREGULARNYCH W OPERACJI OBRONNEJ.

3.2. Cele działań nieregularnych a cel operacji obronnej.

Analiza wojen i konfliktów lokalnych wskazuje, że czas ustabilizowanych linii frontów styczności wojsk przeszedł do historii[14]. Dostrzeganie tego faktu pozwala równocześnie widzieć niezmiernie ważną rolę jaką mogą odegrać działania nieregularne w udaremnieniu przeciwnikowi rozwijania operacji zaczepnej i funkcjonowania zaplecza. Odpowiednio wyekwipowani i wyszkoleni żołnierze wchodzący w skład zgrupowań taktycznych, prowadzących działania nieregularne, posiadają duże możliwości absorbowania wojsk przeciwnika, dezorganizując realizacje niektórych celów zgrupowań uderzeniowych i sprawność realizacji zadań logistycznych. Skuteczność tych działań

[14] Por. Przyszła wojna - jaka? ,op..cit., s. 65.

powinna wynikać z faktu, iż prowadzone są one na własnym terytorium oraz w ich powszechności. Znana od dawna prawidłowość sztuki wojennej mówi: "tysiąc mrówczych ukłuć jest w stanie powalić słonia". Dlatego tak ważne jest obecnie stworzenie takiej koncepcji operacji obronnych, która pozwalałaby w realizację jej celu angażować możliwie najwięcej komponentów potencjału obronnego danego obszaru a w skali strategicznej - państwa.

Jako swoistego rodzaju podpowiedź przy rozwiązywaniu tego ważkiego problemu rozważmy cytat z dzieła C. v. Clausewitza "O wojnie". Mówi on, że: „bitwa obronna wymaga konsekwentnego, dłuższego planowego działania i zdecydowanej odwagi; sam tylko zamiar, od którego można odstąpić tak szybko, jak się chce, nie może nigdy w obronie doprowadzić do powodzenia. Jeśli więc pospolite ruszenie musi objąć obronę jakiegoś odcinka terenu, to nie może nigdy dojść do rozstrzygającej walnej bitwy obronnej; zginęłoby wtedy nie zważając na najbardziej sprzyjające okoliczności. Bez względu na męstwo ludu, na wojowniczość jego charakteru, na jego nienawiść do wroga na sprzyjający teren - nie można zaprzeczyć że powstanie ludowe nie da się utrzymać w nazbyt ciężkiej atmosferze niebezpieczeństwa. Jeśli więc trzeba gdzieś nagromadzić materiał palny dla wywołania poważnego pożaru, musi się to dziać w punktach bardziej odległych, gdzie znajdzie on dość powietrza i nie da się stłumić przez jedno silne uderzenie."[15]

Z przeprowadzonej w poprzednim podrozdziale analizy operacji wynika, że zgrupowania taktyczne prowadzące działania nieregularne są częścią bardziej złożonego systemu (systemu operacji) co sprawia, iż cel ich będzie również związany z celem wyższej preferencji, a więc nadrzędny jest tu zatem cel operacji obronnej.

Kolejny istotny problem jaki w następnej kolejności powinien zostać rozwiązany, bezpośrednio koresponduje z celem operacji. Powszechnie przyjmuje się, że jest nim:

- w wymiarze rzeczowym - zadanie przeciwnikowi takich strat, aby pozbawić go możliwości kontynuowania działań zaczepnych i stworzyć warunki do ostatecznego rozbicia go przy jak najmniejszych stratach własnych;
- w wymiarze przestrzennym - utrzymanie jak największej części bronionego terytorium, nie dopuszczając do utraty szczególnie ważnych rejonów, rubieży

[15] C. v. Clausewitz, O Wojnie, Lublin 1995, s. 620.

i obiektów, zapewniając jednocześnie dogodne warunki do odzyskania utraconych rejonów i odtworzenia pierwotnego położenia;

- w wymiarze czasowym - zyskanie czasu niezbędnego na mobilizacyjne i operacyjne rozwinięcie pozostałych sił w głębi kraju lub przegrupowanie sił z innych kierunków dla stworzenia zgrupowań uderzeniowych przeznaczonych do przywracania poprzedniej sytuacji w wyniku przeciwuderzenia i przeciwnatarcia[16].

Dlatego zasadne jest postawienie pytania badawczego: co może być celem działań nieregularnych w wymienionych wyżej wymiarach ?

Chcąc z precyzyjnie sformułować cele jakie będą stawiane przed działaniami nieregularnymi w ramach operacji obronnej należy prześledzić refleksje dotyczące istoty celu. T. Kotarbiński napisał: "dane zdarzenie było celem sprawcy danego impulsu dowolnego zawsze i tylko, jeżeli wysilił się po to, by to właśnie zdarzenie nastąpiło (...). Termin cel tłumaczymy wtedy definicyjne przez odniesienie do zwrotu spójnikowego <<po to, by>>[17]. W rezultacie można uznać, że celem sprawcy było zdarzenie wynikłe z określonego impulsu dowolnego i zamierzonego, a to zdarzenie jest oczekiwanym stanem rzeczy. W tym przypadku "dowolnym i zamierzonym impulsem" jest użycie części sił związku operacyjnego do działań nieregularnych i podejmowanie przez nie przedsięwzięć, których wynikiem będzie oczekiwany stan rzeczy w postaci uszczuplenia potencjału bojowego przeciwnika oraz ograniczenia mu swobody rozwijania operacji zaczepnej. Przyczyniając się w konsekwencji do osiągnięcia założonych celów operacji obronnej w każdym z trzech wymiarów (rzeczowym, przestrzennym i czasowym). Z powyższego wywodu wynika, że cele działań nieregularnych na tle całej operacji w aspekcie stojących przed nią celów w poszczególnych wymiarach są z nimi zbieżne, a ich udział w realizacji celu nadrzędnego będzie wprost proporcjonalny do skali wykorzystania tej formy walki oraz warunków w jakich będzie się toczyć.

W dotychczas prowadzonych rozważaniach, przestawiając ogólne cele stojące przed operacją zostały wysublimowane ogólne cele działań nieregularnych. Chcąc uzyskać większy stopień dokładności (precyzji) w dalszych badaniach brano pod uwagę cele jakie

---

[16] Działania operacyjne, op. cit., s. 44.

[17] T. Kotarbiński, Traktat o dobrej robocie, Ossolineum, Wrocław, 1982, s. 41.

stoją przed siłami głównymi (zasadniczym elementem ugrupowania operacyjnego) w poszczególnych etapach operacji, by na ich tle wyartykułować cele możliwe do osiągnięcia przez poszczególne zgrupowania taktyczne prowadzące działania nieregularne.

Uogólniając można przyjąć, że najważniejszymi celami sił głównych będzie:

- ciągłe powstrzymywanie i osłabianie przeciwnika wdzierającego się w obszar odpowiedzialności związku operacyjnego;
- zapewnienie czasu na przygotowanie rozstrzygającego starcia w głębi;
- maksymalne osłabienie, a następnie załamanie jego zgrupowań uderzeniowych;
- stworzenie sobie warunków do wykonania przeciwuderzenia;
- odzyskanie terenu utraconego w pierwszej fazie operacji.[18]

Wyniki badań dowodzą, że we wszystkich fazach manewrowej operacji obronnej tj.: w czasie działań opóźniających wydzielonych sił pierwszego rzutu, bitwy obronnej sił głównych w głębi obrony oraz w czasie przeciwuderzenia, pododdziały prowadzące działania nieregularne będą realizować określone cele stwarzające możliwość efektywnego działania wojskom operacyjnym. Cele te nie będą tak szerokie jak cele sił głównych, jednak treść ich będzie podporządkowana ogólnemu zamiarowi operacji obronnej.

Po uwzględnieniu wyników badań, najbardziej prawdopodobnymi celami działań nieregularnych będą:

- współudział w zakłóceniu ciągłości prowadzenia działań zaczepnych przez przeciwnika;
- niszczenie (zakłócanie działania) urządzeń logistycznych i innych elementów infrastruktury;
- pomoc wojskom własnym w realizacji wybranych zadań wewnątrz ugrupowania przeciwnika.
- utrzymanie ciągłości walki zbrojnej z przeciwnikiem;
- oddziaływanie psychologiczne (stanu ciągłego zagrożenia) wśród żołnierzy przeciwnika;
- kształtowanie warunków do organizowania pierwszych grup masowego oporu.

---

[18] Por. Biuletyn Informacyjny Nr 2 (162), Warszawa 1995, s. 13.

3.3. Przechodzenie do działań nieregularnych

W ramach nakreślonego planu tworzenia podstaw powyższych działań jako istotnego elementu systemu operacji obronnej, koniecznym jest przybliżenie czynników wywierających wpływ na przechodzenie do działań nieregularnych części sił operacyjnych oraz wojsk obrony terytorialnej. Badania wykazały, że w przypadku wojsk operacyjnych możliwe jest to przez dokonanie analizy możliwych sytuacji przechodzenia do działań nieregularnych w operacji obronnej, natomiast w przypadku wojsk obrony terytorialnej poprzez analizę ich przeznaczenia.

Taki sposób postępowania pozwolił na wysublimowanie dość szerokiej gamy sytuacji jakie mogą zaistnieć w walce, bitwie i operacji, które mogą zmusić wojska do prowadzenia działań nieregularnych. Jednocześnie prowadzone badania pozwoliły również dostrzec i opisać wiele sytuacji, gdzie zasadnym będzie prowadzenie rozpatrywanych działań.

W dalszych badaniach dokonano merytorycznych uogólnień sytuacji przechodzenia do działań nieregularnych, polegających na wyeliminowaniu tych o znacznej dozie podobieństwa a następnie określeniu najbardziej prawdopodobnych, do których należy zaliczyć:

- niekorzystne ukształtowanie linii styczności wojsk, stawiające broniące się wojska w położeniu oskrzydlającym;
- uporczywą obronę miast, osiedli oraz ważnych obiektów podczas prowadzenia przez przeciwnika natarcia w dużym tempie;
- prowadzenie działań obronnych w terenie uniemożliwiającym manewr odwrotowy (przeszkoda wodna, wybrzeże morskie, teren lesisto-jeziorny);
- odcięcie części sił wykonujących zwrot zaczepny;
- długotrwałą walkę w okrążeniu, wyczerpywanie się zapasów i brak możliwości utrzymania bronionego obszaru (rejonu);
- zmasowane użycie przez przeciwnika sił aerodynamicznych.

Spektrum powyższych sytuacji pozwala wyciągnąć wniosek, że wojska mogą przechodzić do działań nieregularnych w sposób:

- planowy (zamierzony)

- nieplanowy (wymuszony);

Trafność tych założeń została potwierdzona w przeprowadzonej ankiecie[19]. Respondenci opowiedzieli się w większości za sposobem nieplanowym, jako mogącym występować częściej w przypadku wojsk operacyjnych co graficznie przedstawiono na rys. 6.

Przeprowadzona analiza zbioru różnych sytuacji mogących zaistnieć w trakcie toczącej się operacji obronnej pozwala wskazać te, które niejako podpowiadają celowość przejścia części wojsk operacyjnych do działań nieregularnych w ugrupowaniu przeciwnika. Łatwość wyróżnienia sytuacji polega na tym, że znając położenie wojsk własnych i działanie przeciwnika można nakreślić perspektywę rozwoju wydarzeń. To z kolei stanowi podstawę dla dowódcy określonego szczebla do podjęcia decyzji o przejściu i prowadzeniu działań nieregularnych. W konkretnej sytuacji powinno być to rozwiązanie gwarantujące zachowanie zwartości bojowej i umożliwiające dalszą walkę z wrogiem.

Analiza warunków prowadzenia ewentualnych działań bojowych dowodzi, że w wielu przypadkach sytuacje powodujące przechodzenie do działań nieregularnych mogą być wspólne dla wojsk operacyjnych, jak i obrony terytorialnej. Jeśli jednak nawet sytuacje są podobne, to samo przechodzenie mieć będzie różne uwarunkowania. Tezę tę wyraźnie podkreśla przeznaczenie zarówno jednych, jak i drugich wojsk. Przeznaczenie wojsk Obrony Terytorialnej w przeciwieństwie do wojsk operacyjnych wskazuje niejako czas oraz rejony przechodzenia ich do działań nieregularnych. Obowiązująca bowiem doktryna obronna nakazuje siłom obrony terytorialnej prowadzić działania w wyznaczonych rejonach odpowiedzialności.[20]

W literaturze przedmiotu określenie rejon jest bardzo popularne i używane w różnym znaczeniu. W odniesieniu do sił obrony terytorialnej pojęcie rejon odpowiedzialności wiąże się z istotą obrony terytorialnej i w odróżnieniu od wojsk operacyjnych ma charakter względnie stały, niezmienny w czasie pokoju i wojny a także po przejściu frontu.

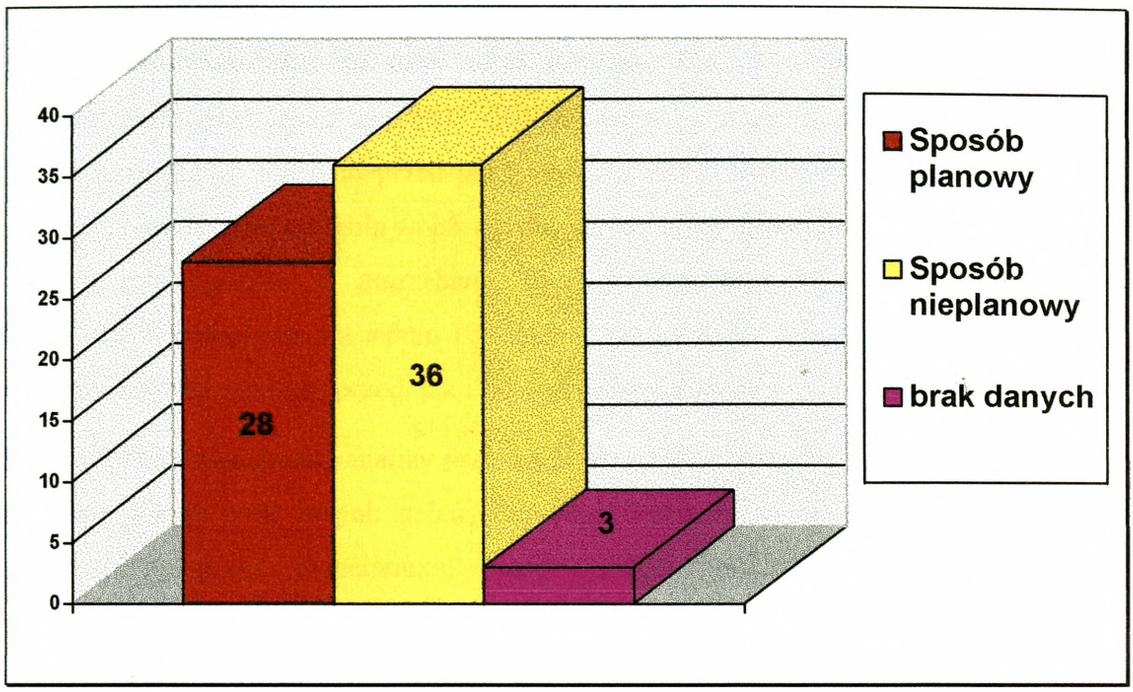
W kontekście powyższego warto zauważyć, że w przypadku działania wojsk operacyjnych również mówimy o rejonie (obszarze). Jednak jest on zajmowany doraźnie

---

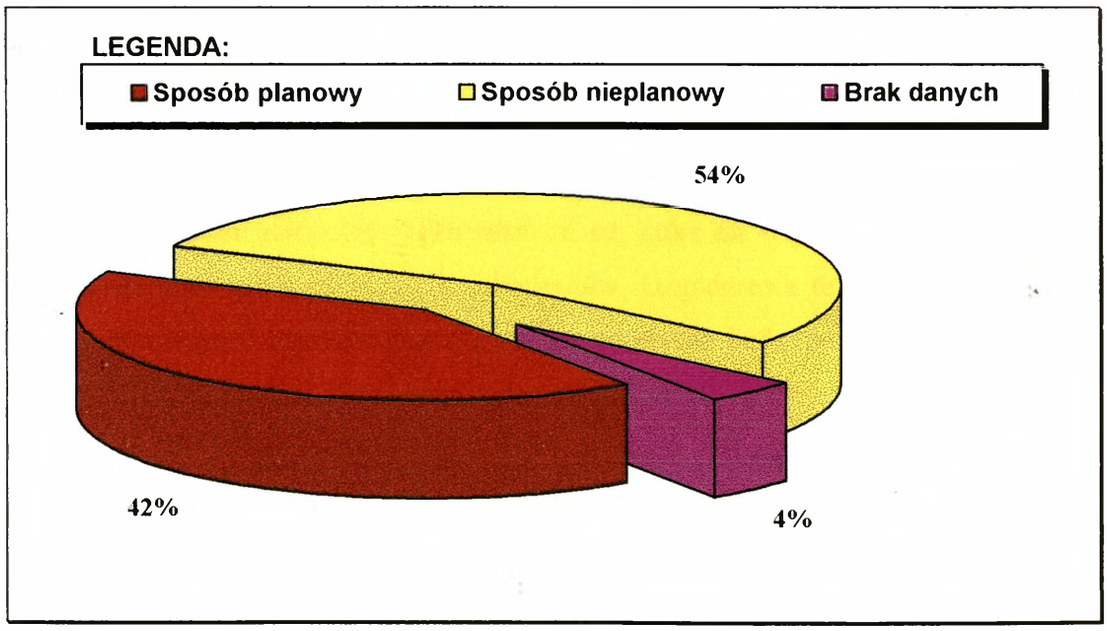
[19] Patrz załącznik nr 2.

[20] Por. Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1992, s. 12

a/ dane liczbowe

b/ dane procentowe

Rys.6. GRAFICZNE PRZEDSTAWIENIE WYNIKÓW BADAŃ NA TEMAT: SPOSÓB PRZECHODZENIA DO DZIAŁAŃ NIEREGULARNYCH.

krótkotrwale dla realizacji określonych zadań bojowych wynikłych z potrzeb danego etapu operacji. Po wykonaniu określonych zadań, nierzadko pod naporem przeważającego przeciwnika, opuszczają one dany rejon zajmując kolejny w głębi. W odniesieniu do rejonów odpowiedzialności wojsk OT działanie takie nie może mieć miejsca, gdyż rejon jest stały i funkcjonuje zarówno przed jak i po przejściu przeciwnika. W przydzielonym dla dowódcy określonego szczebla wojsk obrony terytorialnej rejonie odpowiedzialności jest on zobowiązany zgodnie z potrzebami operacji związku operacyjnego, przygotować i prowadzić podległymi mu siłami i środkami samodzielnie lub z wojskami operacyjnymi działania bojowe zarówno przed, jak i po wtargnięciu agresora.

Z przeprowadzonej analizy przeznaczenia wojsk obrony terytorialnej wynika, że już w czasie pokoju obok innych zadań przewiduje i planuje się dla nich walkę na obszarze opanowanym przez przeciwnika, która z konieczności przyjmie formę działań nieregularnych. Widzimy zatem, że siły obrony terytorialnej na ogół będą przechodzić do działań nieregularnych zgodnie z wcześniej opracowanym planem czyli w sposób planowy (zamierzony) - będzie to podstawowym sposobem przechodzenia do działań nieregularnych wojsk obrony terytorialnej.

Praktyka szkoleniowa wykazała, że podczas planowego przechodzenia do działań nieregularnych zarówno wojsk obrony terytorialnej, jak i części sił operacyjnych rozstrzygnięcia wymaga wiele kwestii szczególnie z obszaru współdziałania. Musi nastąpić uzgodnienie sposobu realizacji zadań różnych sił, które na wspólnym obszarze działania znajdują się wewnątrz ugrupowania przeciwnika. Uzgodnienia te może uczynić jedynie szczebel operacyjny, bowiem głównie na jego korzyść będą prowadzone te działania. Z reguły ich głównym koordynatorem będzie więc korpus.

Przejście do działań nieregularnych planowo uzasadnione jest i ze wszech miar słuszne, szczególnie w obliczu przejścia do przeciwuderzenia i przeciwnatarcia. Sprzyjać temu będzie prowadzenie działań opóźniających, jako pierwszej fazy obrony manewrowej, która jest domeną szczebla operacyjnego[21].

Przy przechodzeniu do planowych działań nieregularnych cele i główne zadania będą odpowiednio wcześniej określane. Nie można wykluczyć, że niekiedy sposoby

---

[21] Por. Z. Ścibiorek, Rozważania o obronie, op. cit., s. 37.

działania również zostaną nakreślone, choć w tym względzie możliwie największą swobodę należy zapewnić bezpośrednim wykonawcom.

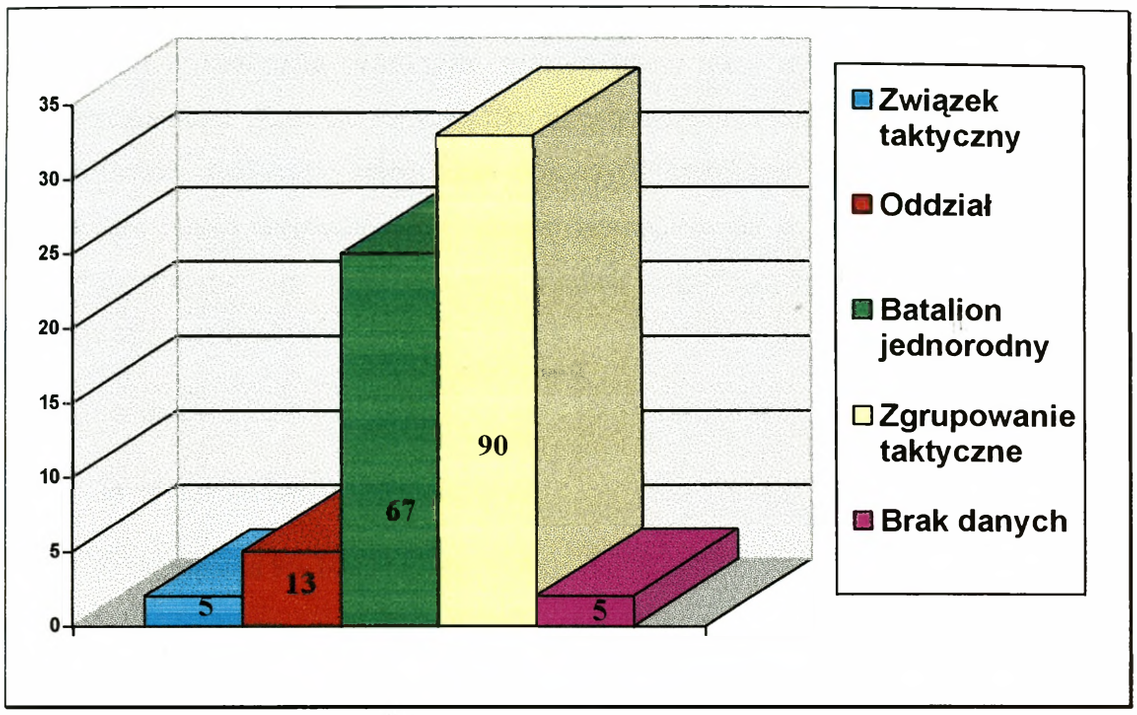
Podczas wymuszonego przechodzenia do działań nieregularnych przed organizatorami i wykonawcami jawi się wiele niewiadomych. Położenia wojsk nie będzie można zawczasu określić. Również działanie przeciwnika wpływać będzie pośrednio na określone zdarzenia pola walki. Nieplanowe działania nieregularne zmuszone będą prowadzić wojska niejednokrotnie w wyniku niepomyślnej dla nich realizacji zadań bojowych. Mogą to być pododdziały, które niepomyślnie zakończyły walkę obronną i te, które wyszły z okrążenia lub wcześniej realizowały na zapleczu przeciwnika określone zadania i zostały pozbawione możliwości powrotu do wojsk własnych.

Szczególnie trudne warunki mogą powstać, gdy przeciwnik po odcięciu części sił przejdzie (wznowi) do natarcia. Spowoduje to stopniowe oddalenie zgrupowania prowadzącego działania nieregularne od sił głównych. Fakt ten poważnie skomplikuje lub uniemożliwi pomoc i wsparcie. Sytuację może pogorszyć utrata łączności. Zgrupowanie stanie wówczas przed koniecznością samodzielnego prowadzenia dalszych działań.

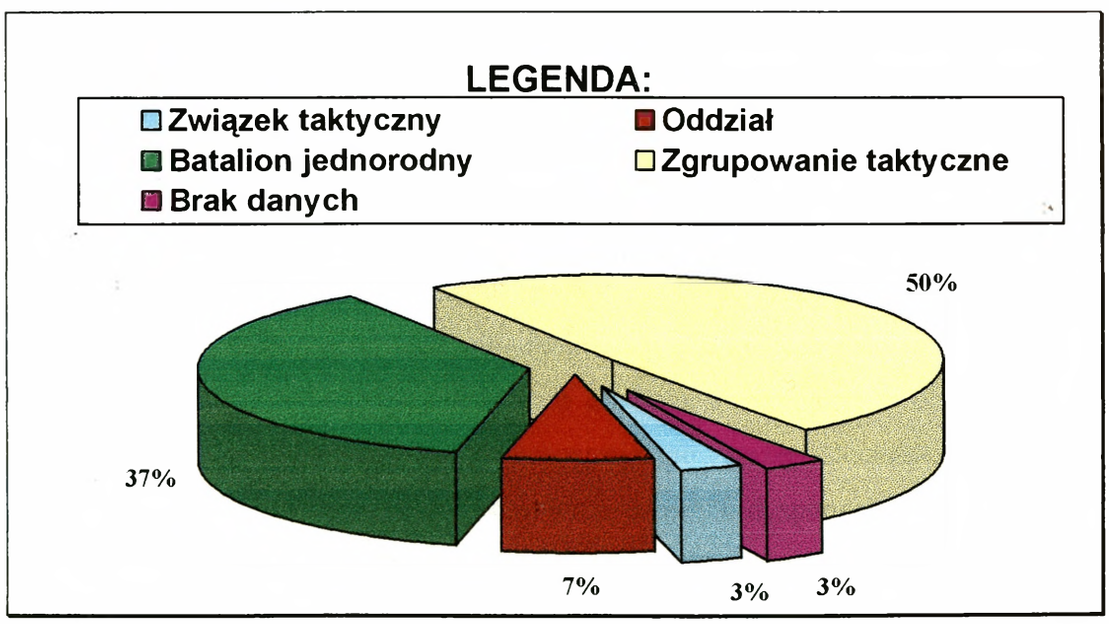
Każdorazowo przy przechodzeniu do działań nieregularnych szczególnego wymiaru nabiera współpraca z ludnością cywilną. Miejscowe społeczeństwo służyć może nie tylko wsparciem materialnym ale i informacyjnym. Przyjaźnie nastawiona ludność może być swoistym przewodnikiem w terenie jej najlepiej znanym. Niekiedy zabudowania, a nawet całe osiedla mogą stanowić miejsce ukrycia i bezpiecznego przetrwania na czas przechodzenia linii frontu.

Charakter warunków terenowych naszego kraju i możliwa głębokość wdarcia się przeciwnika pozwalają przypuszczać, że najkorzystniejsze warunki do dezorganizowania jego poczynań, oddziaływania na szczególnie wrażliwe elementy funkcjonowania (łączność, logistyka, system komunikacyjny) mają niewielkie pododdziały. Większe zgrupowania na przykład w składzie ekwiwalentnego pułku (brygady) nie mają zbyt dużych szans pozostać niezauważonymi przez przeciwnika. W konkluzji można stwierdzić, że gdyby oddział znalazł się poza linią frontu, to mógłby działać poszczególnymi pododdziałami na znacznej przestrzeni. W przeprowadzonych badaniach respondentom zadano pytanie: Jakie siły Pana zdaniem mają największe szanse prowadzenia skutecznych działań nieregularnych w warunkach Rzeczypospolitej Polskiej? Zdecydowana większość optowała za siłami nie większymi niż batalion, co graficznie przedstawiono na rys 7.

a/ dane liczbowe

b/ dane procentowe.

Rys.7. GRAFICZNE PRZEDSTAWIENIE WYNIKÓW BADAŃ NA TEMAT: SIŁY NAJBARDZIEJ PREDYSPONOWANE DO PROWADZENIA DZIAŁAŃ NIEREGULARNYCH.

Szeroki zakres zadań oraz wspomniana konieczność uzgodnienia współdziałania wszystkich elementów działających na terytorium, na które wtargnął przeciwnik zmusza do określenia i wyznaczenia określonym zgrupowaniom taktycznym odpowiednich rejonów odpowiedzialności. Kierując się specyfiką sił prowadzących działania nieregularne, a także możliwościami lokalnych potencjałów obronnych (zasobami miejscowymi) niezbędnym nasyceniem terenu wojskami i potrzebnym stosunkiem sił w nieregularnych działaniach bojowych przyjęto dla poszczególnych struktur organizacyjnych następujące wielkości rejonów odpowiedzialności: [22]

⇒ drużyna do 8 km^2

⇒ pluton 24 km^2

⇒ kompania 96-144 km^2

⇒ batalion 400-600 km^2

Rejony odpowiedzialności zgrupowań taktycznych prowadzących działania nieregularne znacznie większe od tych przydzielanych pododdziałom i oddziałom wojsk operacyjnych (np. do obrony) stwarzają im odpowiednią przestrzeń do manewru, zaś ich dowódcom swobodę działania. Stosunkowo duża przestrzeń sprzyja również unikaniu starcia, w którym przeciwnik mógłby w pełni efektywnie wykorzystać posiadane systemy ogniowe (walki), a także właściwie (metodycznie) organizować i prowadzić walkę . Systemy te przewidziano do działania na zasadzie elementu lub podsystemu w innym, większym systemie, gdzie mogą właściwie funkcjonować tylko przy użyciu ich na ściśle określonych zasadach i specjalnie przygotowanych (do których celowo się doprowadza) okolicznościach normatywnych. Tymczasem działania nieregularne w określonym rejonie odpowiedzialności uniemożliwiają zastosowanie powyższej "technologii walki" przy wykorzystaniu takowych systemów. Pozbawiają także ich dysponentów możliwości użycia takich systemów w mniejszej skali, ponieważ wobec prowadzącego działania małymi rozdrobnionymi siłami niewiele można dokładnie zaplanować. Nowoczesne systemy walki bez dokładnego ich użycia (przygotowania im dokładnych danych do działania) tracą

---

[22] Por. R. Jakubczak, Przygotowanie i prowadzenie działań wojsk obrony terytorialnej w rejonach odpowiedzialności, Warszawa 1996, s. 142.

w działaniach bojowych nie tylko na skuteczności, ale głownie na efektywności - znacząco przyczyniając się do gwałtownego podnoszenia kosztów wojny z ich użyciem.[23]

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że zgrupowania taktyczne zawsze powinny ściśle współdziałać z ludnością cywilną i siłami układu pozamilitarnego. Są to bowiem obok warunków terenowych istniejących w danym rejonie odpowiedzialności naturalni sprzymierzeńcy wojsk prowadzących działania nieregularne, od tego zależeć będzie również efektywność tych działań przyczyniając się do zwiększenia skuteczności kompleksowego zwalczania agresora.

*

* *

Największym atutem działań nieregularnych jest możliwość zaskakującego i bardzo skutecznego oddziaływania stosunkowo niewielkimi siłami na newralgiczne elementy systemu operacji zaczepnej przeciwnika. Powyższy wniosek oraz inne sformułowane wcześniej wskazują, że działania nieregularne prowadzone w skali taktycznej w bardzo wymierny sposób przyczyniają się do osiągania celów operacyjnych. Korzyści płynące z prowadzenia działań nieregularnych pozwalają je postrzegać jako nieodłączny element każdej operacji obronnej. Rozważenia wymaga natomiast określenie istoty tych działań, prawdopodobnych zadań realizowanych w ich trakcie oraz form i sposobów ich realizacji. Analiza taka zostanie dokonana w kolejnym rozdziale niniejszej pracy.

---

[23] Por. J. Marczak, R. Jakubczak, K. Gąsiorek, Działania nieregularne sił obrony terytorialnej, Warszawa 1996, s. 72 - 76.

Rozdział 4. PROWADZENIE DZIAŁAŃ NIEREGULARNYCH W RAMACH OPERACJI OBRONNEJ.

Przeprowadzona w poprzednim rozdziale analiza operacji obronnych wykazała, że oficerowie zajmujący się ich planowaniem na przewidywanych poszczególnych kierunkach zagrożeń muszą rozwiązać podstawowy problem, a mianowicie: jak obronić duży obszar stosunkowo małymi siłami? Odpowiedzi na tak sformułowane pytanie starano się udzielić podczas wielu konferencji naukowych, jak i szeregu narad z udziałem osób najbardziej kompetentnych i odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa.

"Przestrzeń Polski jest tak duża w stosunku do możliwości jej >zagospodarowania< obronnego przez wojska operacyjne, że mogą one bronić zgodnie z >normami operacyjno - taktycznymi< tylko w niewielkiej części kraju. Użycie sił zbrojnych do przesłaniania lub linearnego ich rozmieszczenia - jak to niekiedy jeszcze się proponuje (posiłkując się naszą koncepcją z okresu tuż sprzed wybuchu drugiej wojny światowej) - nie może dać pozytywnych rezultatów, gdyż spowoduje jedynie rozerwanie typowych dla wojsk operacyjnych szyków bojowych i utratę przez to właściwej im w odpowiednim ugrupowaniu skuteczności bojowej"[1] Należy więc poszukiwać innych, przystających do wymogów współczesnego pola walki, sposobów rozwiązania tej problematyki. Jednym z nich może być obrona manewrowa, uznawana za sposób walki z przeważającymi siłami przeciwnika, polegający na zadawaniu mu maksymalnych strat, kosztem stopniowej utraty terenu, który będzie odzyskiwany w wyniku zwrotów zaczepnych, wykonywanych po zatrzymaniu agresora.

Wyniki badań zawarte w poprzednim rozdziale wykazały, iż w tym kontekście, manewrowy charakter działań i brak ciągłych frontów stwarza spore szanse pomyślnego prowadzenia działań nieregularnych w obszarach, na które wtargnął przeciwnik. Dowiedzione również zostało, że ta forma walki w znaczący sposób może przyczynić się do osiągnięcia ostatecznego celu operacji obronnej. Jeśli zatem postrzegamy działania nieregularne jako istotny element operacji, potrafimy wyodrębnić cele działań nieregularnych, zbieżne z nadrzędnym w tym przypadku celem operacji obronnej,

---

[1] R. Jakubczak, Działania niregularne w operacjach na obszarze kraju (materiały z konferencji naukowej), Warszawa 1995, s. 24.

to należałoby zastanowić się również jakie zadania wykonywane w trakcie ich prowadzenia pozwolą osiągać zakładane cele, a także nad taktyką tych działań.

Koniecznym zatem jawi się w tym rozdziale znalezienie odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- jakimi kierować się zasadami aby działania były najbardziej efektywne;
- co warunkuje stawianie (podejmowanie) określonych zadań i jakie zadania można podejmować i wykonywać w określonych warunkach?;
- jakie mogą być formy oraz najlepsze dla nich sposoby realizacji zadań w tych specyficznych działaniach?

4.1. Podstawowe zasady działań nieregularnych

Wszelkie działania zbrojne, a więc i działania nieregularne prowadzone są według określonych zasad wypracowanych w ciągu minionych stuleci. Zasady te są na tyle uniwersalne, iż pomimo ciągłej ewolucji potwierdzają się we wszystkich wojnach, bez względu na warunki w jakich te działania przebiegają. Należy więc sądzić, że i podstawą działań nieregularnych są ogólne zasady postępowania na polu walki (podczas bitwy).

Specyfika działań nieregularnych i środowisko ich prowadzenia zmieniają zakres stosowania zasad regulaminowych oraz częściowo ich treść i formę. Na wyciągnięcie takiego wniosku pozwala fakt, że działania nieregularne zgrupowań taktycznych odbywać się będą w diametralnie odmiennych warunkach niż działanie wojsk operacyjnych. O ile bowiem w działaniach regularnych siły walczących stron będą w miarę "wyrównane", a o powodzeniu zadecyduje mistrzostwo wykorzystania warunków wytworzonej sytuacji, wyposażenia oraz siła ognia, to zgrupowania taktyczne prowadzące działania nieregularne mogą osiągnąć sukces uciekając się do rozwiązań pozwalających im maksymalnie wykorzystać czynniki ułatwiające walkę.

Dostępne informacje pozwalają sądzić, że pododdziały prowadzące działania nieregularne z konieczności dysponować najczęściej będą lekkim uzbrojeniem, głównie w postaci środków przenośnych. Będą one podejmować działania zazwyczaj przeciwko przeciwnikowi znacznie silniejszemu, dysponującemu dużą ilością ciężkiego sprzętu

bojowego, który moze być jednoczesnie wspierany lotnictwem i innymi środkami oddziaływania.

Dla zniwelowania tej przewagi prowadzący działania nieregularne, muszą szukać takich rozwiązań, które pozwoliłyby utrudnić efektywne wykorzystanie wojsk przeciwnika, umożliwiając jednocześnie przetrwanie i walkę swoim pododdziałom. Należy sądzić, że warunki takie stwarza teren urozmaicony i zurbanizowany, jeśli jest dobrze znany, właściwie wykorzystany a walka z okupantem cieszy się poparciem miejscowej ludności. Oznacza to, że przeciwnik prowadzić będzie działania w terenie dla siebie mało znanym, zamieszkałym przez ludność wrogo nastawioną do niego. Można wobec powyższego sądzić, że utrudni mu to w znaczny sposób rozpoznanie pododdziałów prowadzących działania nieregularne, zmuszając go tym samym do działania niejako po omacku. Doprowadzi to do zmniejszenia efektywności jego działania, zwłaszcza zmniejszenia skuteczności uderzeniowej i ogniowej.

Z powyższego wywodu wynika, że w takich warunkach niewielkie pododdziały mają możliwość wykonywania różnych akcji bojowych i dywersyjnych, dzięki którym przeciwnik nigdy nie poczuje się pewnie i bezpiecznie. Będzie przebywał w ciągłym stresie i gotowości do odparcia niespodziewanego uderzenia.

Nieszablonowość działań nieregularnych pociąga za sobą wielorakość zasad, które znajdują zastosowanie w tego rodzaju działaniach. Przeprowadzone badania wykazały, że do zasad najczęściej stosowanych będą: zaliczamy:

- rozpraszanie sił i skupianie wysiłku;
- zaskoczenie;
- ruchliwość sił i elastyczność działania;
- staranne przygotowanie działań;
- unikanie wiązania się walką.

Potwierdzeniem tego jest zestawienie zawarte w poniższej tabeli oparte na źródłach dotyczących działań nieregularnych i zbliżonych do nich działań partyzanckich i specjalnych.

Tabela nr 5.

Uszeregowanie zasad działań nieregularnych lub zbliżonych do nich taktyką działań specjalnych i partyzanckich w:	
w pracach: Mao Tse-Tunga[1]	Rozproszenie sił i koncentracja wysiłku, unikanie wiązania się walką. Ruchliwość i elastyczność działania. Zaskoczenie Inicjatywa , staranne przygotowanie działań.
Regulamin sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych[2]	Zaskoczenie, Ruchliwość, Rozproszenie sił. Unikanie wiązania się walką. Planowanie działań.
Podręczniku pt.: Działania nieregularne [3]	Zaskoczenie, Unikanie walki, Rozśrodkowanie (ruchliwość). Częsta zmiana miejsca postoju. Inicjatywa. Staranne przygotowanie akcji
materiałach na konwersatorium naukowe WWL KTO[4]	Skrytość działania i wykorzystanie czynnika zaskoczenia. Ekonomia sił. Ruchliwość i manewrowość działań. Inicjatywa w działaniach. Koncentracja sił i skupienie wysiłku. Staranne przygotowanie i szybkie przeprowadzenie akcji bojowej. Nieustanna aktywność działań bojowych. Umiejętne wykorzystanie postaw ludności miejscowej.
Materiałach dotyczących prowadzenia działań specjalnych[5]	Aktywność. Skrytość. Zaskoczenie. Staranne przygotowanie działania. Unikanie wiązania się walką.

[1] Mao Tse-Tung, Wybrane pisma wojskowe, Warszawa 1960, s. 234.

[2] Regulamin sił lądowych Stanów Zjednoczonych, Działania partyzanckie, tłum. z angielskiego, s. 20.

[3] Działania nieregularne, Warszawa, 1969, s. 46.

[4] Prowadzenie działań nieregularnych, Materiały z konwersatorium, Warszawa 1993 s. 20.

[5] Wojska specjalne głównych państw NATO. Warszawa 1987,s.46

Uwzględniając wnioski z doświadczeń historycznych oraz badań literatury zasadniczym jest uzyskanie odpowiedzi na pytania:

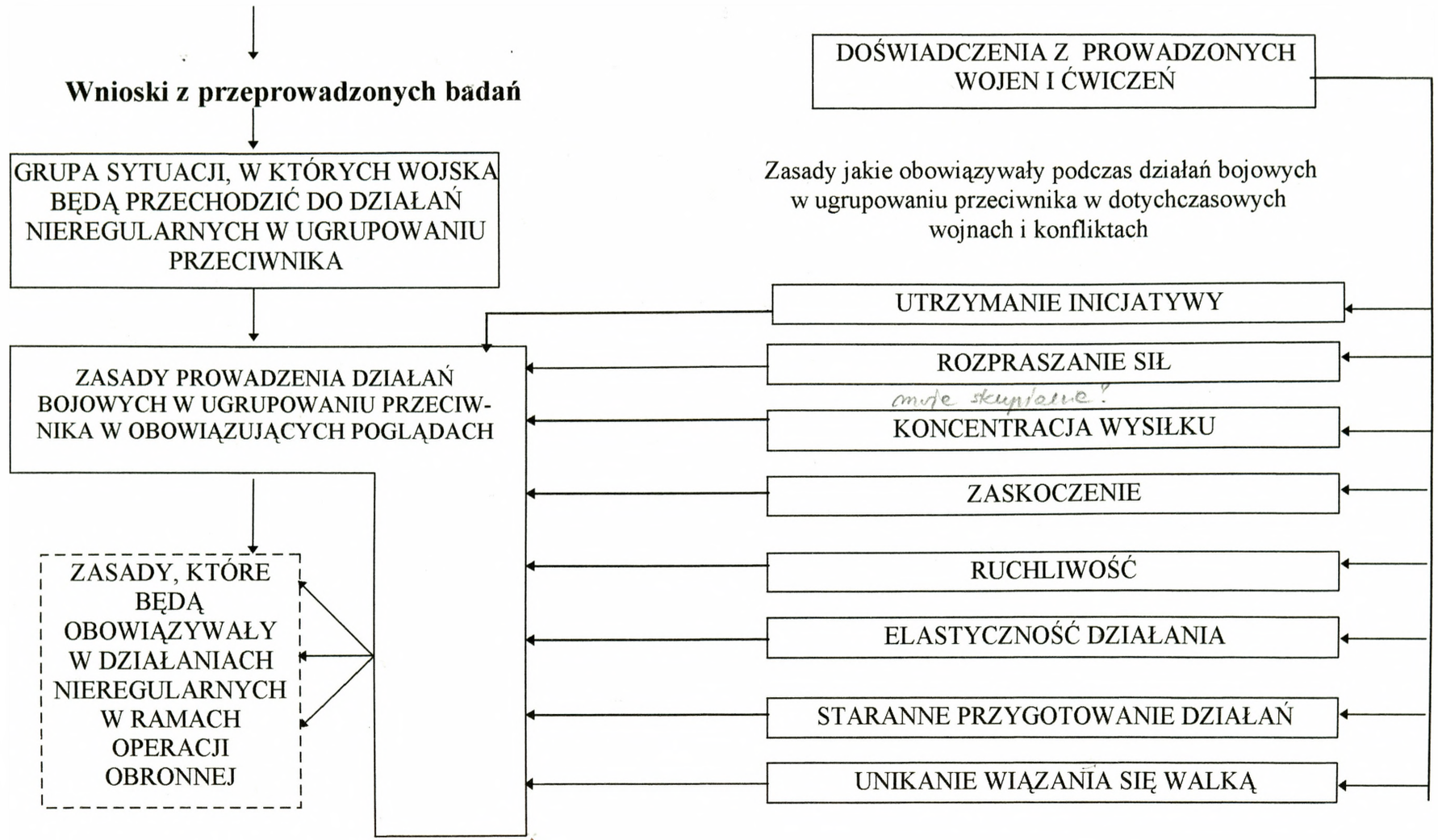
1. Jakie zasady będą obowiązywać w działaniach nieregularnych w warunkach przyszłego konwencjonalnego pola walki ?
2. Czym będą się charakteryzować te zasady ?
3. Jaki będzie ich wpływ na możliwości prowadzenia działań nieregularnych w ugrupowaniu strony nacierającej ?

Analiza tych zagadnień badawczych prowadzona będzie według procedury przedstawionej na rys. 8.

Utrzymanie inicjatywy jest podstawowym warunkiem prowadzenia skutecznej walki z przeciwnikiem w czasie działań nieregularnych. Wnioski z przeprowadzonych badań dowodzą, że wraz z utratą inicjatywy pododdział prowadzący taką formę działań jest skazany na zagładę. Godnym mocniejszego podkreślenia jest fakt, że inicjatywa w działaniach nieregularnych odzwierciedla się głównie w aktywności, która musi obowiązywać całe pododdziały od dowódcy do pojedynczego żołnierza.

Zgrupowania prowadzące działania nieregularne nie są przywiązane do określonego terenu. Mają możliwość ciągłego poruszania się. Mogą również wybierać czas i miejsce wykonania akcji. Bardzo ważnym jest, aby wszelkiego rodzaju akcje były prowadzone w sposób ciągły, nieszablonowy i w różnych punktach ugrupowania przeciwnika. Zmusi go to do podejmowania decyzji pod presją, rozpraszania wysiłku, zmniejszając tym samym jego przewagę militarną.

Doświadczenia historyczne wskazują na fakt, iż w specyficznych działaniach, jakimi niewątpliwie są działania nieregularne, o utrzymaniu inicjatywy decydują nie tylko akcje zaczepne, ale również umiejętne unikanie walki. Nie powinno być ono ucieczką przed przeciwnikiem, a celowym i racjonalnym wyprowadzeniem sił spod jego uderzeń w celu zachowania zdolności bojowej, aby stworzyć sobie możliwość uderzenia w innych dogodnych punktach.

Rys 8. PROCEDURA BADAŃ ZASAD DZIAŁAŃ NIEREGULARNYCH PROWADZONYCH W RAMACH OPERACJI OBRONNEJ

Nie bez znaczenia dla utrzymania inicjatywy jest fakt, że rozpatrywane działania nieregularne byłyby prowadzone na terenie zamieszkałym przez ludność pozytywnie nastawioną do walki z okupantem. Można oczekiwać, że podczas przychylnego nastawienia ludności miejscowej pododdziały prowadzące działania nieregularne, będą uprzywilejowane pod kątem zdobywania informacji o przeciwniku i znajomości terenu,.

Na podstawie przeprowadzonych badań , można wyciągnąć wniosek, iż terytorium Polski urozmaicone pod względem warunków fizyczno-geograficznych sprzyja zasadzie uchwycenia i utrzymania inicjatywy w działaniach nieregularnych o ile warunki tegoż terenu, zależności od konkretnej sytuacji, zostaną w sposób elastyczny wykorzystane.

Omawiane wcześniej kwestie uchwycenia i utrzymania inicjatywy zależą w dużej mierze od ***rozproszenia*** (rozczłonkowania) ***sił*** oraz stworzenia sobie możliwości takiej *koncentracji wysiłku*, która pozwoli na wykonanie postawionych (zaplanowanych) działań w miejscu i czasie najmniej korzystnym dla przeciwnika.

Z militarnego punktu widzenia prowadząc działania nieregularne w sposób rozśrodkowany należy pamiętać o tym, aby cały czas istniały warunki do skupienia wysiłku na wykonaniu najważniejszego zadania. Nie oznacza to wcale, aby znaczne siły gromadzić w określonym miejscu, w jednej miejscowości lub części większego miasta.

Dla podkreślenia trafności tego stwierdzenia warto przytoczyć myśl prof.T.Kotarbińskiego w kontekście skupienia (koncentracji) sił. "Koncentracja nie oznacza gromadzenia wszystkiego w jednym miejscu, lecz głównie łączne skierowanie działań ku wspólnemu celowi", i dalej, jest ona "(...) kumulacją działań w odniesieniu do wspólnego celu"[1].

W odniesieniu do całości problemu, skupienie wysiłku można rozpatrywać w dwu aspektach, które w zależności od potrzeb przybiorą formę działania większych sił w określonym miejscu i czasie lub działania małych grup na dużych przestrzeniach w określonym celu i czasie. Rozpatrując obydwie formy przez pryzmat charakterystycznych warunków środowiska walki, należy widzieć i uwzględniać, że pierwsza z nich - skupienie większych sił w jednym miejscu dla wykonania określonego zadania będzie dla

[1] T. Kotarbiński, Traktat o dobrej robocie, op.cit., s. 208.

pododdziałów nieregularnych szczególnie niekorzystna. Należy więc sądzić, że taki sposób działania może być stosowany tylko w uzasadnionych sytuacjach, np. koniecznością uchwycenia i utrzymania szczególnie ważnych obiektów do czasu podejścia oddziałów wydzielonych lub przeciwuderzających wojsk operacyjnych.

Nie ulega wątpliwości, że drugi sposób - skupienie wysiłku małych grup działających na dużych przestrzeniach - powinien być charakterystyczny dla działań nieregularnych, w każdych warunkach terenowych. Przeprowadzona w poprzednim rozdziale analiza wybranych środowisk wykazała dominującą rolę obiektów terenowych, zapewniających małym pododdziałom naturalną osłonę i maskowanie. Zniszczone zaś utrudnią przeciwnikowi manewr, szczególnie pododdziałom zmechanizowanym i pancernym. Ulice miast oraz dwustronnie zabudowane drogi, podobnie jak drogi leśne lub górskie, lokalizować będą kierunki działania przeciwnika. Jednocześnie mogą być wykorzystane przy organizowaniu zapór inżynieryjnych, pułapek, które są niezwykle skuteczne w dezorganizowaniu jego poczynań , co z kolei jest bardzo korzystne dla małych grup rozsianych w licznych punktach. Istotę takiego działania bardzo trafnie oddaje stwierdzenie użyte przez P. Menorda "1000 oddziałów po 50 ludzi uzyskuje o wiele lepsze rezultaty niż 50 oddziałów po 1000 ludzi"[2]

W działaniach bojowych "***zaskoczenie*** wyraża się w nieoczekiwanym nagłym, gwałtownym działaniu wojsk, które pozbawia przeciwnika inicjatywy bojowej oraz możliwości zorganizowanego prowadzenia walki"[3]. Dogłębna analiza szeregu różnych konfliktów toczonych dawniej jak i współcześnie pozwala sądzić, że przestrzeganie tej zasady jest podstawowym warunkiem powodzenia wszelkich działań zbrojnych, a działań nieregularnych w szczególności.

Z militarnego punktu widzenia zaskoczenie nie jest celem samym w sobie, lecz ma doprowadzić do uzyskania przewagi miejscowej i zdezorganizowania systemu walki przeciwnika. Clausewitz uważał na przykład, że istotą zaskoczenia jest "... doprowadzenie do gwałtownego rozluźnienia spójności jednostek i obnażenia przy tym indywidualnego oblicza każdego"[4].

---

[2] P. Menard, Taktyka działań partyzanckich "L'Armee", V-VII, 1965, tłum. w "Przeglądzie Informacyjnym ASG WP nr 2/66, s. 81.

[3] Działania taktyczne wojsk lądowych, Podręcznik, Warszawa 1992, s. 17.

[4] Clausewitz, O wojnie, Księga 1 - 5, Warszawa 1928, s. 160.

Przy rozstrzyganiu wątpliwości czy teren zurbanizowany, górzysty i leśny wpłynie korzystnie czy też ujemnie na czas zaskoczenia należy przyjąć, że będzie on korzystny.

W związku z powyższym rodzi się pytanie: w jaki sposób i jakim działaniem zaskoczyć przeciwnika, mając na uwadze warunki danego terenu? Prowadzone badania wykazały iż zarówno wśród teoretyków, jak i praktyków przeważa pogląd, że najważniejszym warunkiem zaskoczenia przeciwnika w walce jest niekonwencjonalna, nieszablonowa decyzja dotycząca sposobu użycia wojsk. Jeśli więc w działaniach regularnych istnieją pewne obwarowania regulaminowe (normatywne), to działania nieregularne powinny być zbiorem zaskakujących oryginalnych decyzji. Ze względu na to, że zgrupowania taktyczne przeznaczone do takich działań będą mieć pełną dowolność działania, a więc i decyzje dowódców powinny być nieszablonowe.

W konkluzji można stwierdzić, że terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w większości urozmaicone i zurbanizowane całą swoją specyfiką sprzyja zaskakującym działaniom. Planując jednak w przyszłości ewentualne działania nieregularne należy stale mieć na uwadze fakt, że przeciwnik będzie prawdopodobnie dysponował odpowiednio wyszkolonymi i wyposażonymi pododdziałami antypartyzanckimi i antyterrorystycznymi, zdolnymi do skutecznego zwalczania sił prowadzących działania nieregularne.

Ponadto należy zadać sobie pytanie: jak długo będzie trwać zaskoczenie oraz w jakim stopniu zmniejszy ona dysproporcję potencjałów bojowych pododdziałów prowadzących działania nieregularne i przeciwnika. Na to trudne pytanie nie można dać precyzyjnej odpowiedzi. Np. S. Mossor uważa, że "jeden szeregowiec, wtargnąwszy do schronu przeciwnika może zniszczyć jednym granatem ręcznym cały jego pluton, czyli pobić czterdziestokrotną przewagę, bo skutek jego zaskoczenia trwa o wiele dłużej, niż to jest potrzebne do rzucenia granatu. Szwadron kawalerii może rozbić pułk, czyli czterokrotną lub sześciokrotną przewagę, jeżeli czołem wpadnie na jego nie ubezpieczony postój; ale ten sam szwadron nie zdoła już pobić czterdziestu szwadronów, bo skutek zaskoczenia trwałby o wiele krócej, niż czas potrzebny na przejechanie przez postój takiej masy kawalerii"[5].

---

[5] S. Mossor, Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny, Warszawa 1986, s. 221.

Nie można jednak pominąć faktu, że siły przeciwnika przeznaczone do walki z pododdziałami nieregularnymi rozmieszczone będą w stosunkowo bliskiej odległości od miejsca akcji. Mając do wyboru kilka dróg manewru, należy sądzić, że czas ich reakcji na zaistniałą sytuację będzie krótki.

W dostępnej literaturze przedmiotu najczęściej przyjmuje się, że ***ruchliwość sił*** prowadzących działania nieregularne polega na ich szybkim i w miarę możliwości skrytym przemieszczaniu się do określonych miejsc zgodnie z zamiarem przeprowadzenia akcji bojowej. Natomiast elastyczność działania to szybkie przechodzenie do innych form działań, a także na szybkiej zmianie obiektów (celów) akcji[6].

Biorąc pod uwagę fakt, że działania nieregularne prowadzone będą na obszarach utrzymywanych przez przeciwnika, z reguły w warunkach jego ciągłej przewagi liczebnej i technicznej, zasady te stanowią najważniejszą przesłankę do utrzymania inicjatywy. Wymuszają jednak na siłach prowadzących działania nieregularne utrzymanie zdolności do szybkiego przemieszczania. Sprawi to, że pododdziały będą pojawiać się nagle i równie nagle znikać, co sprzyja zaskoczeniu.

Dostępne materiały i wyniki z przeprowadzonych analiz pokrewnych działań prowadzonych w szeregu konfliktach toczących się w przeszłości i współcześnie wskazują, że wojska prowadzące działania nieregularne mogą uzyskać ruchliwość jedynie wtedy jeśli zostanie spełnionych szereg warunków, między innymi takich jak: doskonała znajomość terenu oraz rozmieszczenia sił i obiektów okupanta, znajomość i przestrzeganie zarządzeń administracyjnych obowiązujących w danym terenie, wszechstronna pomoc ze strony miejscowej ludności.

W literaturze fachowej podkreśla się często, że ruchliwości pododdziałów prowadzących działania nieregularne najbardziej sprzyjają trudne warunki atmosferyczne i pogodowe oraz noc, ponieważ ogranicza to znacznie wykorzystanie środków rozpoznawczych i transportowych przeciwnika[7]. Przedstawiona teza ma wymiar ogólny - odnosi się do różnych środowisk walki. W konfrontacji z realiami, zwłaszcza w odniesieniu

---

[6] W. Skobel, Działania nieregularne sił obrony terytorialnej, Studium, Warszawa 1993, s. 31.

[7] Por. P. Kleut, Taktyka działań partyzantki jugosłowiańskiej, Warszawa 1973, s. 222.

do terenu zurbanizowanego budzi wątpliwości, ponieważ rozwinięta sieć dróg, masowość środków transportu, różnego rodzaju sprzętu technicznego umożliwia poruszanie się i działanie w każdych warunkach. Wszystko to świadczy o tym, że rozwiązań należy szukać w umiejętnym "wtapianiu się" w rytm życia i funkcjonowania lokalnej społeczności.

W terenie zurbanizowanym bardziej niż w jakichkolwiek innych warunkach istnieje możliwość korzystania z komunikacji publicznej, jak i prywatnych pojazdów miejscowej ludności, co może ułatwić szybkie przemieszczenie, dotarcie do obiektu ataku z różnych miejsc, wykonanie błyskawicznej akcji i uchylenie się spod uderzeń przeciwnika. Niebagatelną również sprawą obok wyżej wymienionych jest odpowiednie, bez zwracania na siebie niczyjej uwagi, wyposażenie grup wykonujących akcję. Zapewnienie możliwości poruszania się po danej miejscowości.

Elastyczność działania jest wprost proporcjonalna do stopnia ruchliwości pododdziału prowadzącego działania nieregularne. Doświadczenia wskazują bowiem, że wszelkie akcje wykonywane będą w warunkach ciągłego przeciwdziałania przeciwnika, toteż nie zawsze wcześniej zaplanowany obiekt będzie opłacalnym celem. Kiedy więc przeciwnika nie można zaskoczyć, działania należy przenosić w inne miejsce i uderzać tam, gdzie najmniej się tego spodziewa.

Wiąże się to również bardzo ściśle z inicjatywą dowódców, szczególnie w odniesieniu do dowódców grup, którzy nie mogą oczekiwać na rozkazy i ograniczać się do ich ścisłej realizacji. W tej sytuacji dowodzenie powinno odbywać się poprzez cele, a wtedy każdy dowódca, choćby najniższego szczebla, rozumiejąc cel nadrzędny, będzie kierował działaniami stosownie do zaistniałej sytuacji.

Zasada unikania ***wiązania się walką*** jest elementarną dla działań nieregularnych, dlatego też przewijała się kolejno przy analizowaniu wcześniejszych. Znamienną cechą działań nieregularnych, podobnie jak innych działań prowadzonych w ugrupowaniu przeciwnika jest to, że nie zawsze wymagają bezpośredniego kontaktu z przeciwnikiem przy wykonywaniu zadań cząstkowych. Możliwe jest bowiem wykonywanie całego szeregu akcji wywiadowczych, dywersyjnych, sabotażowych bez nawiązywania bezpośredniej z nim walki. Z militarnego punktu widzenia sytuacja taka jest co prawda najkorzystniejsza, ale nie zawsze możliwa.

Podkreślić należy, że przestrzeganie zasady wiązania się walką nie oznacza przecież unikania jej za wszelką cenę. Z koniecznością nawiązania walki należy liczyć się zawsze, jednak z dużym prawdopodobieństwem można przewidzieć sytuacje kiedy nawiązanie kontaktu ogniowego z przeciwnikiem będzie konieczne np.: podczas atakowania obiektów chronionych, czy też utrzymywania szczególnie ważnych obiektów do czasu podejścia wojsk operacyjnych, czy chociażby wychodzenie z okrążenia. Należy zawsze dążyć do tego, aby pododdziały podejmujące walkę zapewniły sobie inicjatywę, ponieważ walka narzucona przez przeważającego przeciwnika niechybnie doprowadzi do przegranej.

Można wobec powyższego sądzić, że właściwą reakcją na spotkanie silniejszego przeciwnika jest odskok i unikanie kontaktu ogniowego. W konkluzji można stwierdzić, że grupy wykonujące akcję atakują jeśli są silniejsze lub znajdują się w dogodnej sytuacji czy też wycofują się przed silniejszym, ponieważ nie można dopuścić do "utkwienia" grupy na pozycjach obronnych, jak ma to miejsce w działaniach regularnych.

Lasy, tereny górzyste i rejony zurbanizowane, a w nich szczególnie miasta z całym zbiorem przypisanych im właściwości stwarzają bardzo korzystne warunki do unikania walki kiedy to nie jest konieczne. Wymaga to jednak doskonałej znajomości rozmieszczenia sił wroga, rozszyfrowania w porę jego zamiarów oraz zapewnienia sobie dróg wycofania.

Głównym atutem pododdziałów prowadzących działania nieregularne powinna być ich zdolność do zadawania poważnych ciosów przeciwnikowi w takich miejscach i w takim czasie, aby możliwość działania jego odwodów przeznaczonych do walki z tego rodzaju siłami maksymalnie ograniczyć.

Nietrudno dostrzec na podstawie prowadzonych rozważań, że skuteczne, a przez to opłacalne, kontynuowanie działań nieregularnych możliwe jest jedynie wtedy, kiedy przedstawione zasady są przestrzegane z dostosowaniem ich do istniejących warunków i sytuacji. Każda z tych zasad jest jednakowo ważna, jednak tylko łączne ich stosowanie i uwzględnianie wzajemnych zależności i powiązań między nimi może dać oczekiwany efekt w postaci wykonania postawionych zadań.

Analiza minionych wojen i konfliktów lokalnych wskazuje, że zasadniczym warunkiem podjęcia i rozwoju działań nieregularnych jest poparcie ze strony miejscowej ludności. Uogólniając można przyjąć, że teren zamieszkały przez przyjaźnie nastawioną

ludność i chętną do udzielenia pomocy w stosunku do pododdziałów prowadzących działania nieregularne sprzyja przestrzeganiu wszystkich zasad. Akceptacja i poparcie wszelkich form walki zbrojnej z agresorem , w tym działań nieregularnych ma znaczenie nie tylko z materialnego punktu widzenia. Obok czynników materialnych (zapewnienie pododdziałom nieregularnym schronienia, zaopatrzenia, pomocy medycznej, środków transportu itp.) równie ważne są czynniki niematerialne mające niebagatelne znaczenie na utrzymanie wysokiego morale oraz możliwości stworzenia i utrzymania całego systemu informacyjnego i logistycznego. Doświadczenia historyczne dowodzą, że wszelkie formy walki zbrojnej w ugrupowaniu przeciwnika mogą spotkać się ze zdecydowanym poparciem miejscowej ludności, jeśli społeczeństwo uzna "sprawę", która stała się podstawą do podjęcia walki za swoją.[8] Działania nieregularne będące częścią całego systemu operacji obronnej powinny spotkać się z przychylnością miejscowej ludności dążącej do odzyskania niepodległości. "Podczas wojny kraj może być pokonany jedynie wówczas, gdy jego wojsku i narodowi zabraknie sił do kontynuowania walki, gdy przyzna się do klęski. Dopóki istnieje chęć kontynuowania walki klęska nie jest całkowita."[9]

Analogicznie można to odnieść do ewentualnej operacji obronnej, w której niepowodzenia pierwszorzutowych związków taktycznych przy powstrzymywaniu agresji, i okupowanie części terytorium kraju może stanowić tylko pewien etap w operacji obronnej. W jej ramach również na terytorium okupowanym istnieją znaczne możliwości przedłużenia walki siłami pozostającymi na tym obszarze. Aby jednak odnieść zwycięstwo, rozumiane jako rozbicie agresora i w konsekwencji odzyskanie utraconego terytorium, należy całą energię narodu, wszystkie jego siły scalić w jeden system zwrócony ku najważniejszemu celowi, jakim jest zniszczenie przeciwnika. Energią wprawiająca w ruch poszczególne elementy tego swoistego systemu mogą być pododdziały wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej po przejściu do działań nieregularnych.

---

[8] Por. D. Kubajewski, A. Pazdor, Podstawowe właściwości działań partyzanckich, Warszawa 1988, s. 13.

[9] P. Kleut, Taktyka działań partyzantki jugosłowiańskiej, Warszawa 1973, s. 15.

4. 2. Zadania zgrupowań taktycznych prowadzących działania nieregularne.

4.2.1. Ogólne warunki realizacji zadań.

Na podstawie przeprowadzonych badań wynika, że zgrupowania taktyczne prowadzące działania nieregularne, stojące przed nimi cele będą realizować poprzez wykonywanie zadań cząstkowych. Aby wykonywane zadania mogły stanowić wydatną pomoc dla wojsk operacyjnych i zapewniły im uzyskanie sukcesów, konieczne jest skoncentrowanie głównego wysiłku działań nieregularnych na tych elementach ugrupowania i obiektach przeciwnika, których obezwładnienie ma decydujące znaczenie dla przebiegu działań w danym etapie operacji. Konieczność określenia głównego wysiłku działań nieregularnych wynika również z zasady ekonomii sił i środków jakie mogą być przeznaczone do wykonywania kolejnych zadań.

Analiza współczesnych wojen oraz literatury i dokumentacji z przeprowadzonych ćwiczeń dowodzi, że istnieje współzależność zadań w odniesieniu do warunków ich realizacji, czyli czynników od którego uzależnione jest istnienie czegoś lub oznacza sytuację panującą w jakiejś dziedzinie lub zespół cech koniecznych do wykonania czegoś.[10]

Dla rozwiązania powyższego problemu niezbędnym jest postawienie następującego pytania badawczego: od jakich czynników zależeć będzie wykonywanie zadań przez zgrupowania taktyczne prowadzące walkę w formie działań nieregularnych?

Nawiązując do wcześniejszych konkluzji, warto przypomnieć, że przed działaniami nieregularnymi w operacji obronnej stawia się cel polegający na ułatwieniu wykonania zadań elementom ugrupowania operacyjnego. Posuwając się dalej tym tokiem rozumowania, dostrzegamy, że potrzeby stosowania tej formy walki wynikać będą przede wszystkim z sytuacji w jakiej znajdzie się związek operacyjny w danej fazie operacji.

Dokładna analiza szeregu wojen i konfliktów lokalnych pokazuje, że każdej sytuacji na polu walki towarzyszą lub ją tworzą określone czynniki- stałe bądź podlegające okresowym zmianom.

---

[10] Por. Słownik języka polskiego, t .3, PWN, Warszawa 1981, s. 660.

Rozpatrując to zagadnienie należy zatrzymać się nad stałymi czynnikami,[11] mającymi wpływ na realizacje zadań we wszelkich działaniach bojowych, a w działaniach nieregularnych w szczególności. Są podstawy aby sądzić, że najważniejszym z nich będzie przeciwnik, a ściślej różnorodne formy jego oddziaływania na siły prowadzące działania nieregularne. Należy liczyć się z faktem, że oddziaływanie to z różnym natężeniem i w różnej formie będzie mieć miejsce już w czasie czynności poprzedzających wykonanie zadania, w czasie jego realizacji, jak i po wykonaniu zadania. Reasumując można przyjąć wieloaspektowe (w sensie przestrzeni, czasu, sposobów) oddziaływania przeciwnika na zgrupowania taktyczne będące w działaniach nieregularnych.

Kolejnym stałym czynnikiem warunkującym podejmowanie określonych zadań oraz ich realizację jest rodzaj i pokrycie terenu oraz jego infrastruktura i właściwości[12].

Nie ulega wątpliwości że zbiór stałych czynników nie kończy się na wymienionych wyżej, jedynie przyjęte w pracy ograniczenia spowodowały wybór tych najważniejszych.

Podkreślając jeszcze raz bardzo mocno stałe czynniki jako zjawisko determinujące podejmowanie i realizację zadań w działaniach nieregularnych nie można pominąć tych, które mogą podlegać okresowym zmianom, ale jak wykazały badania równie ważnym. Najważniejsze z nich to:

- sposób przejścia do działań nieregularnych oraz położenie pododdziałów przeznaczonych do tej formy walki;
- posiadane siły i środki przez zgrupowania taktyczne prowadzące działania nieregularne.[13]

Przestrzeń obronna będąca w obszarze zainteresowania związku operacyjnego w stosunku do możliwości jej obsadzenia przez wojska operacyjne,jak i w stosunku do szerokości pasa (pasów) natarcia wdzierającego się przeciwnika powoduje, że zgrupowania taktyczne przygotowane do działań nieregularnych będą znajdować się w różnym położeniu

---

[11] Przez pojęcie "stałe czynniki rozumie autor zbiór powtarzających się materialnych elementów znajdujących się w obszarze działań nieregularnych, które wpływają na wykonanie zadań przez siły stosujące tą formę walki.

[12] Czynnik ten dość szeroko był omawiany w rozdziale charakteryzującym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jako środowisko działań nieregularnych.

[13] Por. Z. Czarnota, Z. Moszumański, Chiny-Wietnam, Warszawa 1995, s. 24 - 41.

w stosunku do przeciwnika, jak i wojsk własnych. Stąd też stawiane zadanie lub podejmowane samoistnie musi to położenie uwzględniać.

Możliwości wykonania zadań, co już wcześniej zostało stwierdzone, zależą również od ilość i jakość posiadanych sił i środków. Różnorodność oraz skomplikowany charakter niektórych zadań wskazuje, iż w poszczególnych zgrupowaniach mających realizować te zadania, muszą występować specjaliści wszechstronnie i starannie wyszkoleni. Ilość bowiem posiadanych sił i środków określa możliwości jednoczesnego wykonania różnych zadań a poziom wyszkolenia i wyposażenie żołnierzy decyduje o jakości podejmowanych zadań.[14]

Z przewidywanych warunków przechodzenia do działań nieregularnych części wojsk operacyjnych, a także na podstawie oceny uzbrojenia znajdującego się na wyposażeniu wojsk obrony terytorialnej[15] wynika, że z reguły zgrupowania taktyczne będą dysponować uzbrojeniem stosunkowo lekkim i przenośnym. Niejednokrotnie mogą to być egzemplarze sprzętu zdemontowane z wozów bojowych, których dalsze wykorzystanie okaże się niecelowe lub nierealne ze względu na środowisko walki.

Wnioski wyniesione z doświadczeń wojennych (Wietnam, Afganistan, Jugosławia) podpowiadają również, że najefektywniejszym w działaniach nieregularnych będzie uzbrojenie lekkie, poszerzone o przenośne środki przeciwpancerne i przeciwlotnicze.

Lekkie przenośne uzbrojenie rzutować będzie na możliwości bojowe zgrupowań taktycznych w działaniach nieregularnych. Gdyby nie uwzględniać specyfiki tej formy walki zbrojnej, to możliwości byłyby stosunkowo niewielkie. Nie można jednak do tego zagadnienia podchodzić w sposób zbliżony, jak przy rozpatrywaniu możliwości załamania natarcia określonego zgrupowania pancerno-zmechanizowanego przeciwnika i jego zwalczania podczas prowadzenia obrony.

Wyszczególnione wyżej warunki realizacji zadań analizowane były każdy z osobna, chodziło bowiem o ukazanie ich wpływu na działania nieregularne, a raczej na podejmowanie i realizację zadań w ich trakcie. W konkluzji można stwierdzić, że wszystkie wymienione warunki oraz szereg innych, najczęściej występować będą wspólnie w obszarze

---

[14] Por. Działania specjalne we współczesnych warunkach prowadzenia działań bojowych, Warszawa 1964, s. 57.

[15] Patrz załącznik nr 4.

działań nieregularnych. Jednak w wyniku ich wzajemnego oddziaływania na siebie dojdzie do zniwelowania niektórych, a zwiększy się oddziaływanie innych.[16]

4.2.2. Rodzaje wykonywanych zadań

We wcześniejszych rozważaniach uwypuklone zostały cele działań nieregularnych na tle operacji obronnej, ich wpływ na osiąganie jej celu oraz czynniki determinujące realizację zadań podejmowanych w tej specyficznej formie walki.

Kolejnym więc problemem jaki powinien zostać rozwiązany jest udzielenie odpowiedzi na pytanie badawcze: jakie zadania będą wykonywane przez zgrupowania taktyczne prowadzące walkę w formie działań nieregularnych w ramach operacji obronnej?

Nakreślony wcześniej obraz operacji obronnej oraz warunków w jakich będą przebiegały działania nieregularne są podstawą do dalszych badań nad rozwiązaniem podjętego problemu cząstkowego.

Działania nieregularne w opinii niektórych współczesnych teoretyków są głównie domeną wojsk OT. "...W czasie pokoju jak i zagrożenia przygotowane siły OT do działań nieregularnych pełnią swoistą funkcję osłony strategicznej (operacyjnej)."[17] Wcześniej sformułowane wnioski dowodzą, że tego rodzaju działania mogą również prowadzić siły ze składu wojsk operacyjnych. Bez względu jednak na ich wcześniejszą przynależność będą działać na korzyść i w interesie dowódcy związku operacyjnego, muszą więc zatem wykonywać zadania postawione przez dowództwo tego związku lub podejmowane z własnej inicjatywy ale w jego interesie.

W okresie rozpoczęcia działań wojennych i wtargnięcia zgrupowań pancerno - zmechanizowanych przeciwnika na terytorium Polski wojska Obrony Terytorialnej i część sił wojsk operacyjnych prowadzących obronę wybranych miejscowości, jak i działania nieregularne w masowej skali, będą paraliżować działania zgrupowań lądowych przeciwnika. Zadając im straty i opóźniając ruch przyczynią się wspólnie z wojskami operacyjnymi działającymi w pasie przesłaniania do stworzenia możliwości dla rozwinięcia

---

[16] Por. W. Przedwojewski, Działania desantowo-szturmowe w obronie na szczeblach taktycznych i operacyjnych, Rozprawa doktorska, Warszawa 1995, s. 38.

[17] J. Marczak, R. Jakubczak, Z. Gąsiorek, Działania nieregularne sił obrony terytorialnej, Warszawa 1996, s. 61.

str 60 rozpr. jest obiekt cytowany - zobacz wyd. czyt.

kolejnych oddziałów i związków taktycznych w głębi i przemieszczania ich na rozpoznane już kierunki uderzeń, by przejść na nich do obrony bądź też wykonać zwrot zaczepny.

W sytuacji przejścia do obrony w głębi terytorium, zgrupowania taktyczne na kierunkach podejścia przeciwnika do przedniego skraju obrony wykonywać będą uderzenia punktowe na jego newralgiczne elementy, minować oraz niszczyć drogi manewru jego wojsk. Największe nasilenie walki wszystkich zgrupowań prowadzących działania nieregularne powinno nastąpić z chwilą uderzenia głównego zgrupowania przeciwnika na pierwszy rzut własnego ugrupowania operacyjnego i trwać aż do czasu załamania jego natarcia.

W sytuacji kiedy wykonywany będzie zwrot zaczepny, główny wysiłek całości sił prowadzących działania nieregularne powinien zostać skupiony na kierunku uderzenia lub w jego bliskim sąsiedztwie, a zadania powinny polegać na paraliżowaniu ruchu odwodów przeciwnika, niszczenia jego elementów kierowania walką i logistycznych, a także na utrudnianiu przeciwnikowi rozbudowy zapór i prac fortyfikacyjnych. Bardzo ważnym zadaniem będzie również uchwycenie ważnych obiektów i ciaśnin terenowych znajdujących się na kierunku uderzenia własnych wojsk, których utrzymanie zagwarantuje ciągły ruch do przodu zgrupowań wykonujących uderzenie.

W sytuacji głębokiego wtargnięcia przeciwnika na terytorium kraju wszystkie wojska powinny przejść do działań nieregularnych niszcząc jego siły, elementy dowodzenia i logistyki, nie dopuścić do zorganizowania okupacji danego obszaru.[18] Ważnym będzie zorganizowanie szkieletu struktur ruchu masowego oporu.

Wizja pola walki dostarcza szeregu argumentów, które świadczą o tym, że zadania w poszczególnych fazach operacji obronnej będą się przeplatały i wzajemnie uzupełniały. Bardzo często może się bowiem zdarzać, że realizacja jakiegoś zadania nie będzie możliwa bez wcześniejszego wykonania innego. Nie można na przykład zniszczyć obiektu komunikacyjnego czy logistycznego, bez uprzedniego zlikwidowania ochraniającego go pododdziału przeciwnika. Nierzadko też okoliczności towarzyszące realizacji jednego z zadań stwarzać mogą sytuacje sprzyjające wykonaniu innych zadań. Dobitnym tego przykładem była prowadzona w czasie wojny w Afganistanie walka o szlaki komunikacyjne.

---

[18] Por. J. Marczak, R. Jakubczak, Z. Gąsiorek, Działania nieregularne sił obrony terytorialnej, op. cit., s. 62.

Obok zwalczania radzieckiego systemu komunikacji (dróg i szlaków dowozu i ewakuacji) dostarczała ona Mudżahedinom wielu okazji do zadawania dotkliwych strat wojskom radzieckim, przy czym warunki w jakich się ona rozgrywała, bywały dla Rosjan szczególnie uciążliwe (zaskoczenie, teren maksymalnie ograniczający możliwość manewru itp.).

*

* *

Wnioski z konfliktów lokalnych oraz praktyki szkoleniowej, a także poglądy prezentowane zarówno przez teoretyków, jak i praktyków ze wszystkich okręgów wojskowych na ostatniej konferencji naukowej[19] pozwoliły na uporządkowanie uzyskanych rezultatów badań. W ich wyniku możliwe stało się wyodrębnienie najbardziej prawdopodobnych zadań jakie mogą wykonywać zgrupowania taktyczne prowadzące działania nieregularne w poszczególnych fazach operacji obronnej. Dokonując pewnego uogólnienia można przyjąć, że:

A. W ramach szeroko rozumianego opóźniania i dezorganizacji systemu działań ofensywnych przeciwnika należy wykonywać::

1) dezorganizację systemów dowodzenia i kierowania ogniem przeciwnika, przez zwalczanie wybranych elementów tych systemów;

2) wiązanie przeciwnika na określonym obszarze przez zdecydowaną aktywizację działań dywersyjno-rozpoznawczych, utrudnianie podejścia świeżych sił w rejon bitwy oraz wykonywanie manewru przez likwidację i zastępowanie regulacji ruchu, ustawianie mylących znaków i napisów, odwracanie drogowskazów, itp.; Orzechowski 1968

3) zwalczanie systemu zabezpieczenia działań przeciwnika przez niszczenie magazynów, składów baz zaopatrzeniowych i remontowych wraz ze znajdującym się tam sprzętem i zaopatrzeniem oraz zwalczanie logistycznych elementów dowodzenia i ich węzłów łączności;

4) uniemożliwianie swobodnego wykorzystania przez przeciwnika infrastruktury operacyjnej i taktycznej oraz obiektów stacjonarnych przez dokonywanie niszczeń urządzeń stacyjnych i przeładowczych, dróg i ważnych obiektów na drogach komunikacji kołowej kolejowej i wodnej;

---

[19] Ostatnia konferencja naukowa na temat "Działania nieregularne w operacjach na obszarze kraju" organizowana przez Katedrę Taktyki Ogólnej odbyła się w kwietniu 1995 r.

5) rozpoznanie, polegające głównie na zbieraniu i przekazywaniu danych dotyczących:

- rodzaju, rozmieszczenia i działalności bojowej środków lotnictwa, wojsk rakietowych i artylerii;

- ugrupowań sił, składu i numeracji oddziałów związków taktycznych i operacyjnych przeciwnika ich elementów dowodzenia, łączności, zaopatrzenia oraz terminy i kierunki ich przegrupowania;

- ruchu transportów zaopatrzeniowych , rozmieszczenia i działalności systemu logistycznego;

B. W ramach wykonywania zwrotów zaczepnych dodatkowo:

1) opanowanie, zabezpieczenie i utrzymanie do czasu podejścia sił głównych zgrupowania uderzeniowego lub lądowania desantu powietrznego (śmigłowcowego) ważnych obiektów i rejonów (mostów, przepraw, ciaśnin terenowych itp.);

2) oznaczenie i zabezpieczenie lądowisk (zrzutowisk) dla desantów śmigłowcowych i powietrznych;

3) zdobycie i zabezpieczenie dla potrzeb desantu powietrznego środków transportowych, oraz dostarczenie przewodników;

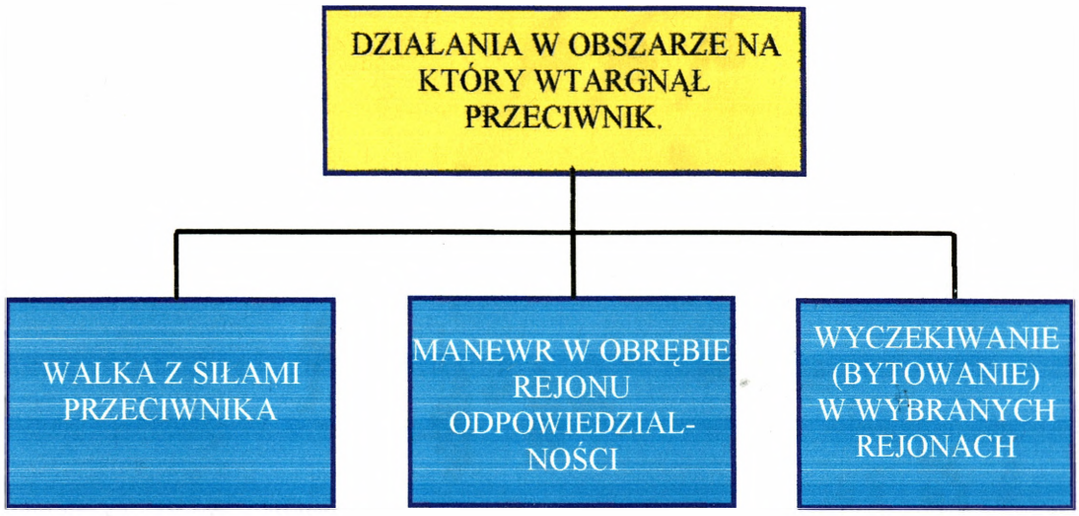
4) udział w opanowywaniu ważnych rejonów i obiektów lub udział w okrążeniu i rozbiciu przeciwnika przez główne zgrupowanie uderzeniowe.

4.3. Formy i sposoby realizacji zadań.

Dostępne informacje, zawarte w literaturze przedmiotu, publikacjach, jak i doświadczenia z konfliktów oraz ćwiczeń, wskazują, że z chwilą przejścia wyznaczonych sił do działań nieregularnych będą one przystępować do realizacji stojących przed nimi konkretnych zadań bojowych. Na tej podstawie można stwierdzić, że najobszerniejszym fragmentem ich działalności będzie walka zaczepna lub obronna z siłami przeciwnika. Ponadto na całość działań w terenie na który wdarł się przeciwnik, składają się jeszcze (rys. 9) manewr w obrębie określonego obszaru zainteresowania oraz wyczekiwanie (bytowanie) w wybranych rejonach.[20]

---

[20] Zob. Z. Sabak, Działania bojowe zgrupowań taktycznych na tyłach przeciwnika w operacjach obronnych. Rozprawa doktorska, Warszawa 1992, s. 111.

Rys. 9. STRUKTURA DZIAŁAŃ NIEREGULARNYCH.

Uzyskane wyniki badań i przyjęte w pracy ograniczenia sprawiły, że zostaną przeanalizowane dwa najważniejsze fragmenty działalności zgrupowań taktycznych w omawianej formie działań bojowych , tzn: walka i manewr.

4.3.1.Walka z przeciwnikiem.

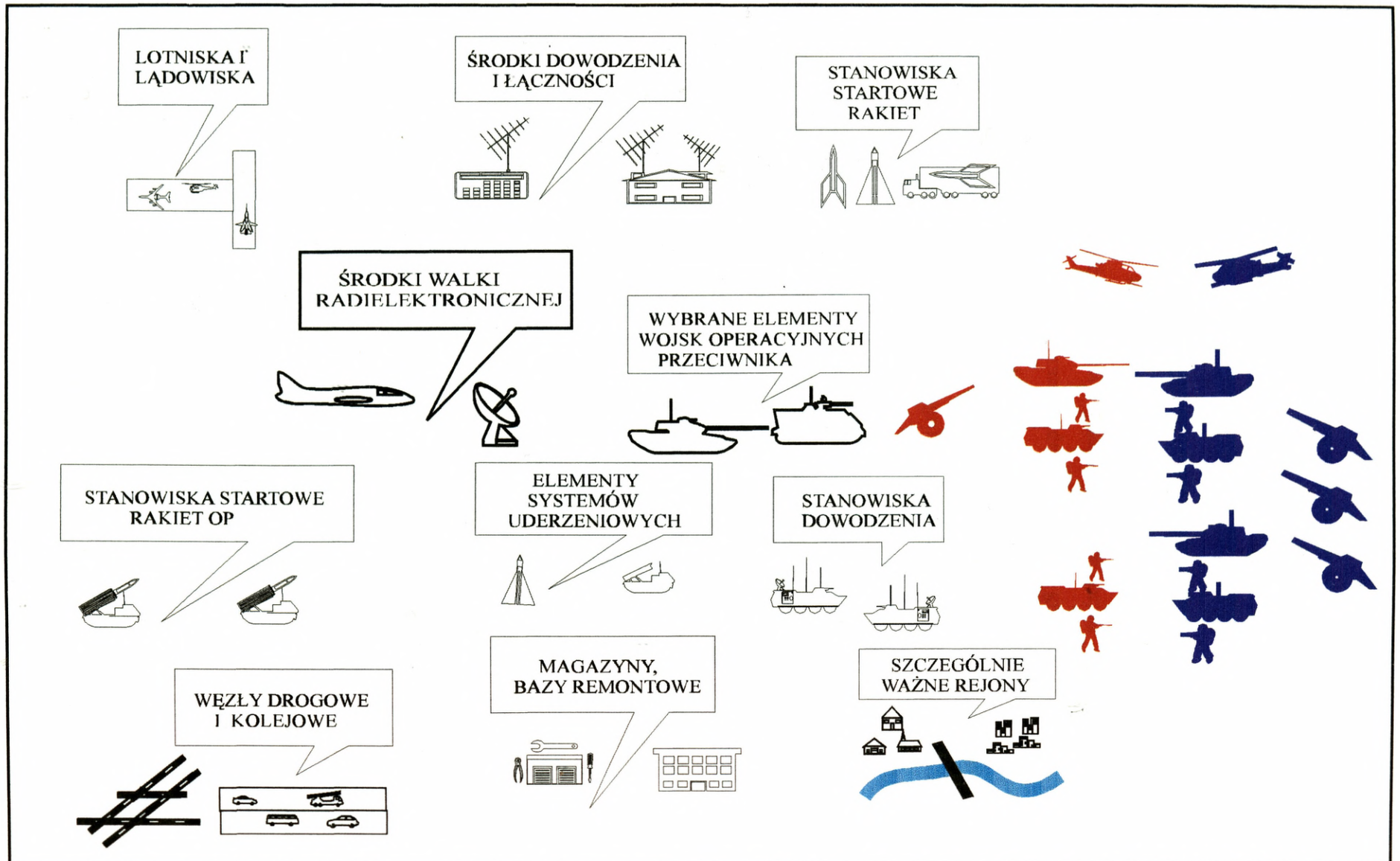
Wnioski z konfliktów lokalnych ostatnich lat pozwalają sądzić, że każde działanie w obszarze, na który wtargnął przeciwnik będą niezwykle trudne i skomplikowane. Charakteryzuje je szereg czynników będących przedmiotem rozważań jednego z poprzednich podrozdziałów, gdzie udzielono odpowiedzi na pytanie badawcze: Od czego zależeć będzie powodzenie działań nieregularnych?

Dla wyczerpania zatem całości problemu powinniśmy poszukać odpowiedzi na kolejne pytanie: W jakiej formie i jakimi sposobami mogą być realizowane zadania stawiane przed działaniami nieregularnymi?

Pomocnym przy udzieleniu odpowiedzi na tak postawione pytanie będzie rozpatrzenie konkretnych obiektów[21] w obszarze, na który wdarł się przeciwnik, ponieważ one w istocie będą wywierać decydujący wpływ na określanie różnorodnych zadań dla zgrupowań taktycznych prowadzących działania nieregularne.

---

[21] Patrz rys. 10 .

Rys. 10. OBIEKTY ZAINTERESOWANIA I ODDZIAŁYWANIA SIŁ PROWADZĄCYCH DZIAŁANIA NIEREGULARNE.

Rozpatrując przedstawione na rysunku obiekty można podzielić na dwie grupy. Pierwszą z nich stanowią siła żywa przeciwnika, jego elementy systemów dowodzenia, rozpoznawczo-ogniowych, środki walki radioelektronicznej, urządzenia i obiekty logistyczne itp. Drugą grupę stanowią ważne obiekty i rejony, które w określonych sytuacjach operacyjno-taktycznych mogą być bronione i utrzymywane. Obiekty te ze względu na swoją wagę i znaczenie będą celami do zwalczania lub opanowania dla wszystkich elementów działających w obszarze zajętym przez przeciwnika. Sposoby niszczenia ich przez oddziały wydzielone, rajdowe, oddziały i grupy desantowo szturmowe w czasie operacji obronnej są znane i prezentowane w literaturze przedmiotu.[22] Najczęściej spotykana formą walki z tymi obiektami to zdecydowane i gwałtowne uderzenia na nie w czasie rajdu wykonywanego wewnątrz ugrupowania przeciwnika. Czy możliwe to będzie w działaniach nieregularnych?

Analiza zasad funkcjonowania stanowisk dowodzenia, środków walki radioeletronicznej, systemów rozpoznawczo-uderzeniowych oraz obiektów logistycznych w systemie operacji zaczepnej przeciwnika przemawia za taką możliwością. Podobny wniosek można sformułować analizując rozmieszczenie tych obiektów, ich odporność na uderzenia ogniowe, możliwości odpierania uderzeń atakującego. Możemy przyjąć, że skuteczną walkę będą mogły podjąć z nimi stosunkowo niewielkie siły wykorzystując czynnik zaskoczenia i doskonałą znajomość terenu.

Biorąc pod uwagę specyfikę prowadzenia działań w obszarze, na który wtargnął przeciwnik znajdujące się tam siły części wojsk operacyjnych jak i obrony terytorialnej, utracą możliwość prowadzenia regularnej walki. Nie mogą one jednak zaprzestać destrukcyjnego oddziaływania na przeciwnika, tym samym więc ich postępowanie przyjmie formę działań nieregularnych.

Analizowana forma walki jest domeną niewielkich zgrupowań (grup), toteż jej rozmach ma zakres taktyczny, a znaczenie bardzo często operacyjne. Wobec powyższego pododdziały przechodzące do działań nieregularnych powinny doskonale znać taktykę

---

[22] Zob. S. Koziej, Podstawowe problemy działań powietrzno-lądowych, AON, Warszawa 1993, s.13.
W. Michalski, Działania desantowo - szturmowe w operacjach na obszarze kraju, Rozprawa doktorska. Warszawa 1995; s. 63
W. Przedwojewski, Działania desantowo - szturmowe na szczeblach taktycznych i operacyjnych, Rozprawa doktorska, Warszawa 1995, s. 31.

takich działań, ponieważ szczególnie te działania nie znoszą schematów, nie wolno stosować takich samych rozwiązań, chociażby w bardzo podobnych sytuacjach. Domeną działań nieregularnych powinno być bogactwo stosowanych form i sposobów walki pozwalających na różnorodne zwalczanie takich samych lub podobnych obiektów.

Przeprowadzone badania wykazały, że najbardziej typowymi formami działań nieregularnych z tymi obiektami będą działania:[23]

- rozpoznawcze;
- dywersyjne;
- szturmowe;
- blokujące;
- likwidacyjne[24].

Na podstawie przeprowadzonych badań przyjęto, że każde z tych działań może być realizowane odpowiednimi do formy sposobami. Specyfika poszczególnych działań wykazuje przy tym, że w wielu przypadkach sposoby mogą być jednakowe lub bardzo zbliżone do siebie, co wskazuje na uniwersalność i zarazem podział czysto teoretyczny.

Nietrudno zauważyć, że wyszczególnione wyżej formy działań nieregularnych wymuszają niejako na siłach prowadzących te działania realizację zadań w sposób zaczepny, a tylko niektóre przez prowadzenie obrony (np. blokujące).

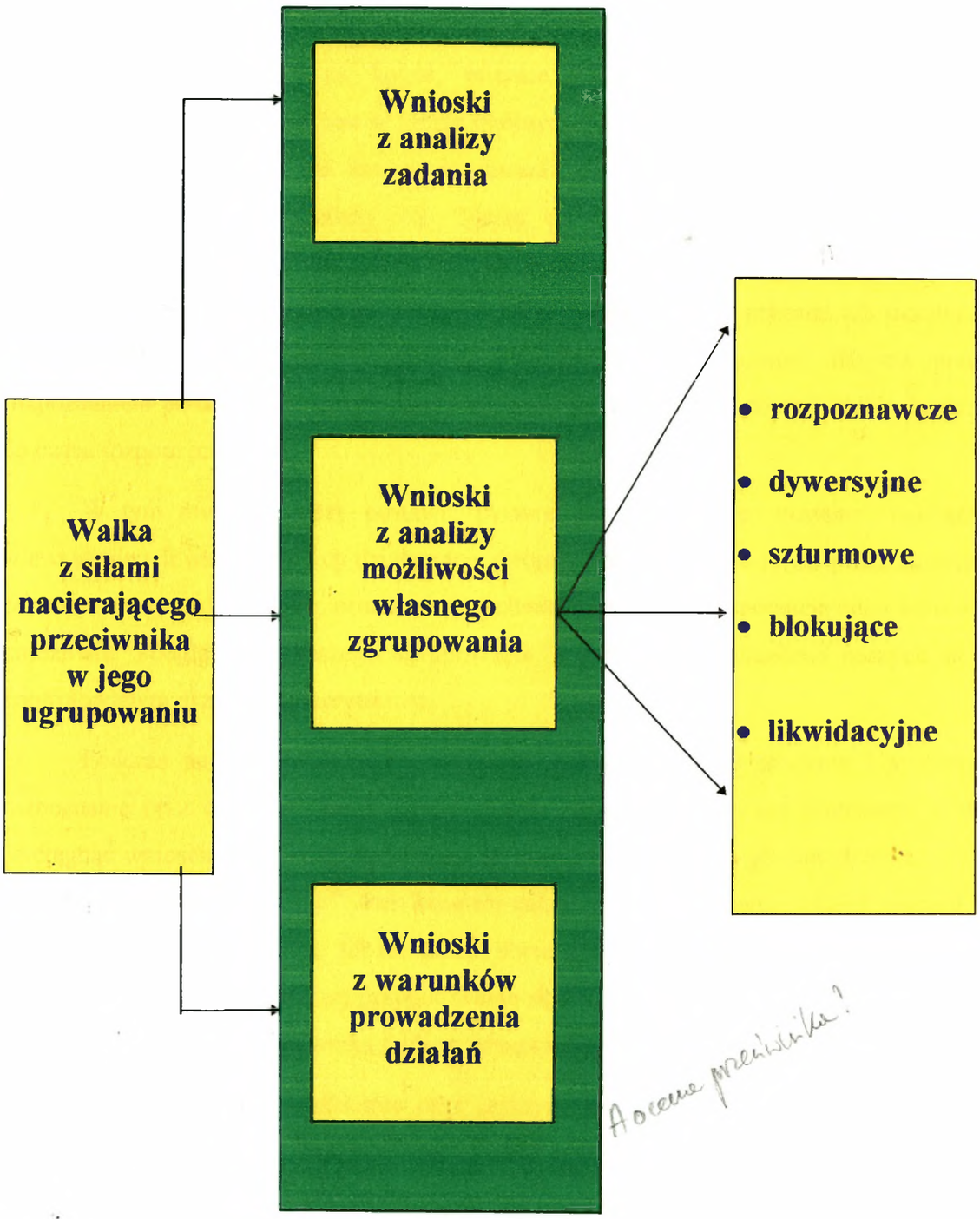
Prowadzenie działań zaczepnych na obszarze, na który wdarł się przeciwnik wymaga dużych zdolności manewrowych, pozwalających na uchylanie się spod uderzeń przeciwnika, ale przede wszystkim na atakowanie i niszczenie lub obezwładnianie wybranych elementów. Badania wykazały, że głównymi sposobami zaczepnymi stosowanymi w działaniach nieregularnych mogą być zasadzka i napad.

Czym zatem charakteryzować się mogą zasadzka i napad jako najbardziej uniwersalne sposoby działania zgrupowań taktycznych prowadzących działania nieregularne? Jaka powinna być taktyka zgrupowań przy takich sposobach walki?

---

[23] Por. D. Kubajewski, Z. Wrześniak, Formy działań partyzanckich a szkolenie komandoskie, Przegląd OTK 1973, nr 4 s. 39.

[24] Patrz rysunek 11.

Rys. 11. OKREŚLENIE FORM WALKI ZGRUPOWAŃ PROWADZĄCYCH DZIAŁANIA NIEREGULARNE W OBSZARZE NA KTÓRY WTARGNĄŁ PRZECIWNIK

Rozpatrując problematykę zasadzek należy pamiętać, że jak wykazują badania będzie to jedna z najczęściej stosowanych sposobów walki w działaniach nieregularnych. Zasadzka jest podstępnym ukryciem się w celu niespodziewanej napaści, działania znienacka, zaczajenie się na kogoś; miejsce gdzie się ktoś na kogoś zaczaił.[25] W stwierdzeniu tym zawarta jest w sensie ogólnym pełna charakterystyka całego zjawiska, określa bowiem nie tylko cel jego występowania ale też wskazuje normy postępowania pozwalające osiągnąć zakładany cel. Mając na uwadze kryterium odzwierciedlone w zacytowanym wyżej sformułowaniach "podstępne ukrycie się gdzieś", "zaczajenie się na kogoś" siły mogące sprostać tym kryteriom należy widzieć przez pryzmat ich liczebności a także ugrupowania bojowego. Głównie chodzi tu o konieczność ukrycia przed rozpoznaniem przeciwnika poczynań sił i środków przeznaczonych do wykonania zasadzki do czasu rozpoczęcia akcji.

W tym miejscu należy postawić pytanie: jak problem ten zostanie rozwiązany w ewentualnych współczesnych działaniach zbrojnych na obszarze zajętym przez agresora? Nowoczesne generacje broni, nowoczesna technika rozpoznawcza potencjalnego agresora umożliwia "podglądanie" naszego ugrupowania, a tym bardziej działania naszych sił na kontrolowanym przez siebie terytorium.

Podczas analizy parametrów technicznych współczesnych środków i systemów rozpoznania oraz ogólnych zasad wykorzystania zdobytych przez nie informacji można wyciągnąć wniosek, że większe niebezpieczeństwo rozszyfrowania planów działań istnieje w głębi ugrupowania obrońcy[26]. Tam bowiem nakierowany jest główny wysiłek wszystkich działań w tym i rozpoznania. Można zatem stwierdzić, że manewr sił do zaplanowanego miejsca zasadzki, jak i samo jej przygotowanie są możliwe do zrealizowania, nie narażając się na wykrycie przez przeciwnika tych przedsięwzięć.

Doświadczenia z konfliktów oraz praktyka szkoleniowa wykazały, że zasadzka, może być wielce efektywnym i skutecznym sposobem walki ponieważ zadaje ona przeciwnikowi duże straty i zarazem ogranicza do minimum straty własne. Odpowiednio przygotowana pozwala także zastraszyć i demoralizować określoną część sił przeciwnika. Bardzo ważne jest również i to, że podnosi na duchu miejscową ludność.

---

[25] Por. Słownik języka polskiego..., op. cit., tom III, s. 956.

[26] Por. Z. Ścibiorek, Działania opóźniające, Bellona, Warszawa 1996, s. 122.

Zgrupowanie taktyczne może organizować zasadzki jako:

- samodzielne, wystawiane na ustalonej (prawdopodobnej) trasie przejazdu (przemarszu) przeciwnika lub w rejonie obiektu, do którego ma on przybyć;
- sieć zasadzek wystawianych w przypadku istnienia kilku prawdopodobnych kierunków przemieszczania się przeciwnika lub kilku obiektów, stanowiących przedmiot naszego zainteresowania.

W celu zapewnienia skutecznego wykonania zadania przy pomocy tego sposobu zawsze należy dokonać starannego i przemyślanego wyboru miejsca, skrytego i dokonanego w odpowiednim czasie rozmieszczenia w nim sił przewidzianych do jego realizacji. Miejsce takie musi spełniać wiele wymogów, z których najważniejsze to:

- ograniczenie manewru sił i środków będących celem zasadzki;
- uzyskanie możliwości zaskoczenia;
- możliwość ukrycia sił oraz szybkiego i bezpiecznego wycofania się, bądź możliwość rozproszenia po wykonaniu akcji.

Prawidłowość ta, wielokrotnie była sprawdzana w czasie drugiej wojny światowej, dodatkowo potwierdziły ją działania w Wietnamie, Afganistanie, Czeczeni. Dlatego dowódca przygotowujący zasadzkę powinien w pierwszej kolejności dokonać analizy zadania oraz ocenić sytuację, aby na tej podstawie określić sposób działania, a w tym dokonać:

- wyboru miejsca uderzenia;
- wyboru stanowisk ogniowych;
- ustalenia sposobu obserwacji przeciwnika;
- ustalenia sygnału rozpoczęcia i przerwania akcji;
- ustalenia sposobu oderwania się i drogi (dróg) wycofania (odskoku).

Z przeprowadzonych analiz wynika, że wielkość sił zaangażowanych do zorganizowania zasadzki każdorazowo może być inna. W zależności od zadania i składu pododdziału dowódca organizujący zasadzkę tworzy następujące grupy:[27]

---

[27] Por. D. Kubajewski, Z. Wrześniak, op. cit., s. 45.

- uderzeniową, której zadaniem będzie zniszczenie sił przeciwnika ogniem własnych środków;
- zaporową z zadaniem odcięcia przeciwnikowi drogi odwrotu celem zatrzymania go lub odgrodzenia części kolumny przeznaczonej do zniszczenia;
- ubezpieczającą z zadaniem nie dopuszczenia do udzielenia obiektowi zasadzki pomocy z zewnątrz oraz osłony grupy uderzeniowej i zaporowej w czasie odejścia.[28]

Doświadczenia wskazują, iż zasady organizacji i wykonania zasadzki nie mogą być sztywne, lecz przystosowane do istniejących warunków i potrzeb.

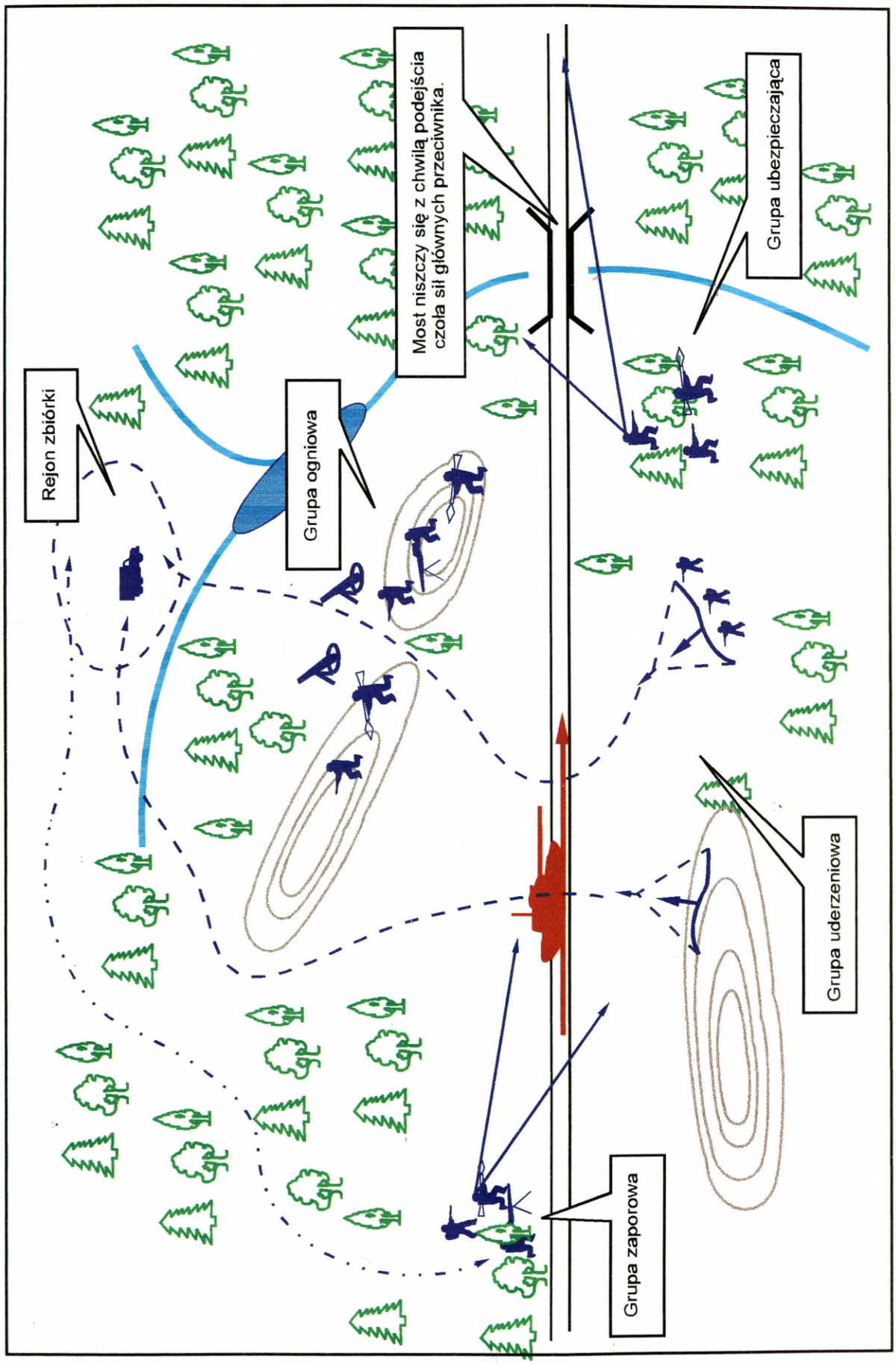
Po dokładnym zaplanowaniu i przygotowaniu zasadzki, dowódca rozmieszcza pododdział w miejscu wyczekiwania. Pododdział ten powinien być zamaskowany, ubezpieczony i w gotowości do stoczenia walki w wypadku przedwczesnego wykrycia zasadzki. W odpowiednim czasie powinno nastąpić skryte wysunięcie grupy uderzeniowej na pozycję wyjściową, a następnie wykonanie (uruchomienie) zapór przez grupę zaporową. W momencie zatrzymania przeciwnika, na stworzonych wcześniej przeszkodach, należy wykonać gwałtowne uderzenie. W każdej sytuacji czas walki reguluje dowódca w zależności od rezultatów uderzenia i reakcji przeciwnika.

Jak wynika z powyższego o powodzeniu zasadzki decydującą rolę obok uderzenia odgrywają zapory. Dają one najlepsze wyniki wówczas kiedy zaskoczą przeciwnika bezpośrednio przed uderzeniem. W zależności od istniejących warunków i środków własnych, mogą to być liny (druty) przeciągnięte przez drogę, barykady z przydrożnych drzew albo powalonych murów, pola minowe, wysadzone mosty, samochody-pułapki, itp.

Kolejnym sposobem wykonywania zadań przez zgrupowania prowadzące działania nieregularne jest napad. Może on być wykonany jako bezpośrednie uderzenie pododdziału (zgrupowania) na obiekt w ugrupowaniu przeciwnika lub jako porażenie go ogniem, kiedy ma on przewagę i jest ukryty w silnie umocnionych bazach.

---

[28] Patrz rys. nr. 12.

Rys. 12. WYKONANIE ZASADZKI

Doświadczenia bojowe dowodzą, że uderzenia bezpośrednie, jako sposób wykonania napadu, wykonywać mogą zgrupowania (pododdziały) o różnej liczebności, w zależności od terenu (miejsca), zadania i charakteru obiektu oraz przewidywanych możliwości przeciwdziałania przeciwnika.

Literatura przedmiotu określa napad *jako* mniej korzystny sposób wykonywania zadań przez pododdziały (zgrupowania taktyczne) prowadzące działania nieregularne. Zorganizowanie napadu wymagać bowiem będzie większej ilości sił niż zasadzka oraz pociąga za sobą więcej ofiar[29]. Należy przypuszczać jednak, że będzie on stosowany przy wykonywaniu niektórych zadań, jako najbardziej skuteczny np. podczas rozbijania wojsk rozmieszczonych w budynkach. Napad może mieć też miejsce w trakcie niszczenia szczególnie ważnych środków rażenia na stanowiskach lub baz zaopatrzeniowych, a także w celu uwolnienia więźniów (jeńców) z miejsc ich przetrzymywania.

Uwzględniając wyniki badań literatury przedmiotu oraz wnioski z minionych i współczesnych wojen możemy określić: czym charakteryzować się będzie powyższy sposób walki sił prowadzących działania nieregularne?

Napad można przeprowadzić w zależności od potrzeb i stosunku sił na cały obiekt, załogę przeciwnika lub tylko na jego część. Dobrze przemyślany, przygotowany może dać możliwość uzyskania sukcesu mniejszymi siłami nad znacznie silniejszym przeciwnikiem. Każdorazowo jednak dowódca przygotowujący napad powinien bardzo dokładnie poznać rejon przyszłego działania, rozmieszczenie obiektów i budowli. Niezbędnym będzie dokładne rozpoznanie systemu obrony obiektu, przeszkód naturalnych i sztucznych oraz stanowisk ogniowych.

Ponieważ jednym z czynników decydującym o powodzeniu napadu jest zaskoczenie duże znaczenie będzie też mieć zapewnienie sobie skrytego podejścia do obiektu, ciągłego rozpoznania do samego momentu napadu, a także przewidywanie możliwości oddziaływania przeciwnika po wykonaniu napadu. Dlatego w skład pododdziału wyznaczonego do wykonania napadu powinni wejść żołnierze, którzy bardzo dobrze znają teren i potrafią działać samodzielnie w wypadku rozproszenia.

---

[29] Z. Pulit, Zasady walki zbrojnej UPA w Polsce w latach 1945 - 47, Warszawa 1991, s. 80.

Skład takiego pododdziału może być różny w zależności od terenu, rozmieszczenia przeciwnika oraz obiektu ataku. Jednak przy jego ustalaniu powinna obowiązywać zasada "niezbędnego minimum". Celowym jest, aby pododdział wyznaczony do wykonania napadu zawierał w sobie następujące grupy:

- uderzeniową;
- ubezpieczającą;
- rezerwową (odwód)[30].

Do wykonania napadu nie wystarczy tylko właściwy wybór obiektu oraz czasu jego realizacji. Niezbędnym będzie szczegółowe zaplanowanie:

- czasu i drogi wymarszu, ugrupowania pododdziału, ubezpieczenia;
- podstaw wyjściowych do napadu oraz sposobu ich ubezpieczenia;
- składu grupy uderzeniowej, czasu i sposobu uderzenia;
- składu grupy ubezpieczającej, czasu i sposobu odłączenia się od pododdziału, sposobu ubezpieczenia, miejsca i czasu powrotu;
- składu grupy rezerwowej (odwodu), miejsca jej ześrodkowania w czasie napadu.

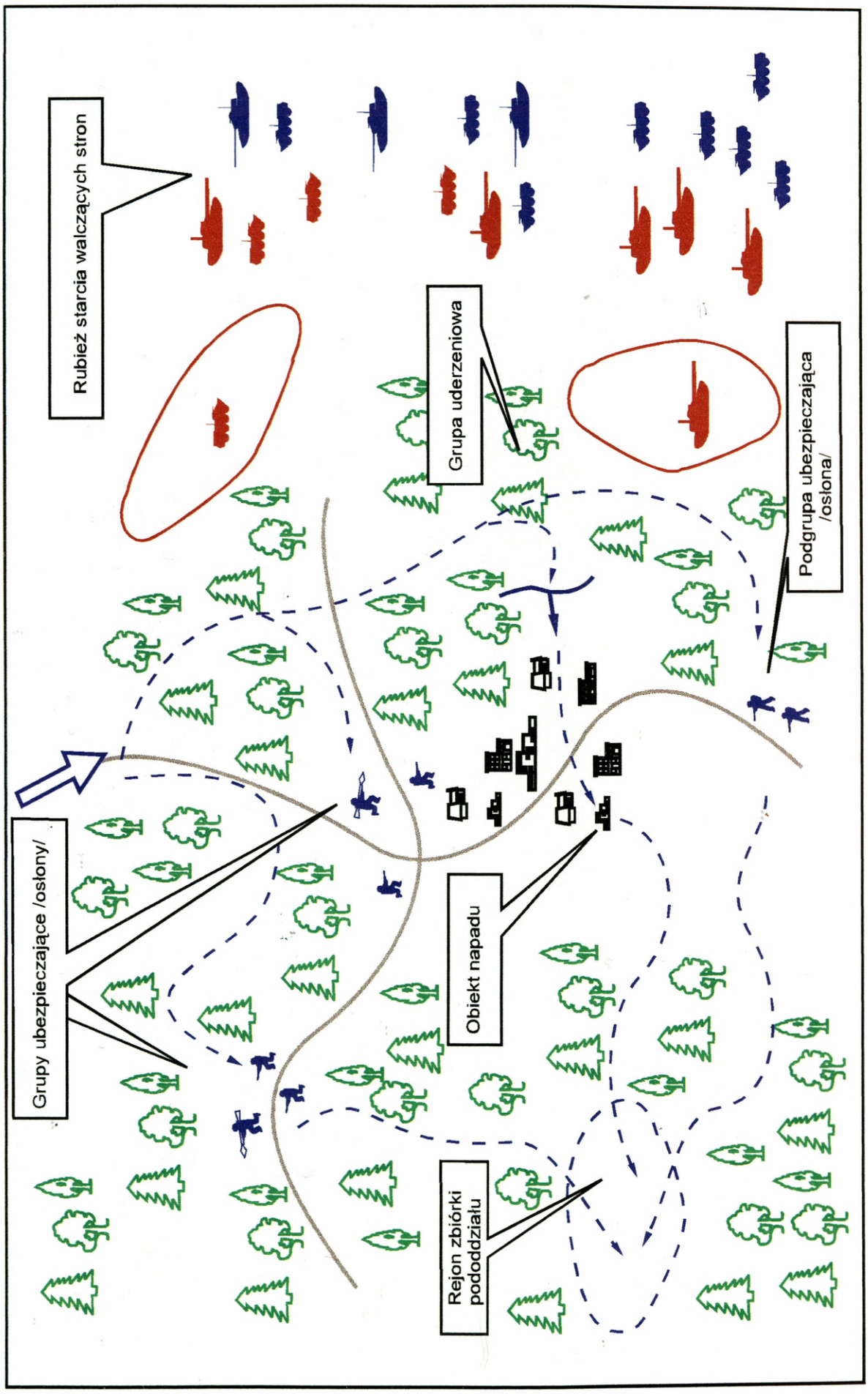
Ponadto nieodzownym będzie określenie:

- sposobu oderwania się od przeciwnika (kto i w jaki sposób ubezpiecza oderwania się);
- miejsca zbiórki po wykonaniu akcji;
- sygnałów dowodzenia i znaków rozpoznawczych na całą akcję.

Najkorzystniejszą sytuację do dokonania napadu stwarzają trudne warunki atmosferyczne (deszcz, mgła, śnieżyca, noc itp.). Wówczas marsz do podstawy wyjściowej może odbywać się różnymi drogami, w sposób niewidoczny dla przeciwnika. Po osiągnięciu podstawy wyjściowej, należy uporządkować pododdział, wysłać ubezpieczenia, uzupełnić dane z rozpoznania oraz dokonać ewentualnych korekt planu.

---

[30] Patrz rys. nr 13.

Rys. 13. WYKONANIE NAPADU

Z podstawy wyjściowej do obiektu należy dotrzeć szybko, jednak bez najmniejszego hałasu. W tym samym czasie wyznaczeni żołnierze z grupy uderzeniowej powinni zniszczyć ubezpieczenia przeciwnika, w miarę możliwości bez prowadzenia ognia, jeżeli nie jest to możliwe należy strzelać z wykorzystaniem tłumików.

Sam napad powinien być gwałtowny, niespodziewany, bez hałasu, bez zbędnego użycia broni palnej. Bardzo ważne jest, aby utrzymać zwartość grupy przez cały czas akcji. W niektórych wcześniej planowanych sytuacjach napad może zakończyć się opanowaniem i utrzymaniem obiektu. Gdy jednak celem będzie zniszczenie atakowanego obiektu, to po wykonaniu zadania grupa uderzeniowa pod osłoną grupy ubezpieczającej powinna jak najszybciej odskoczyć we wcześniej zaplanowanym lub w najdogodniejszym kierunku.

Oderwanie się od przeciwnika po dokonanym napadzie należy poprzedzić wcześniej ustalonym sygnałem. Wycofanie powinno odbywać się w następującym porządku: ubezpieczenie przednie, ranni, główne siły pododdziału, ubezpieczenie tylne. Cała akcja kończy się po dotarciu na miejsce zbiórki całości sił tworzących poszczególne elementy ugrupowania.

Doświadczenia wojenne wskazują, że napad jest przedsięwzięciem nader skomplikowanym, toteż w miarę dysponowania dłuższym czasem oraz odpowiednimi warunkami, celowym będzie przetrenowanie czynności poszczególnych grup w obiekcie zbliżonym do miejsca planowanych działań. W czasie treningu należy zwrócić szczególną uwagę na możliwe reakcje przeciwnika i odpowiednie do tego współdziałanie wszystkich żołnierzy biorących udział w napadzie.

Analiza doświadczeń wojennych, wsparta wizją przewidywanych działań, pozwala przypuszczać, że napad zorganizowany na doskonale rozpoznany obiekt i wykonany w terenie znanym może przynieść wymierne efekty. Będzie istotnym zadaniem zmierzającym do osiągnięcia celu działań nieregularnych.

*

* *

Podsumowując rozważania na temat form działań nieregularnych oraz charakterystycznych dla nich sposobów realizacji zadań, można wnioskować, że będą to działania zaczepne najczęściej przybierające postać zasadzek i napadów. Cechą szczególną działań zaczepnych będzie konieczność organizacji walki, równocześnie z wykonywaniem innych zadań.

Taktyka działania nie powinna polegać na użyciu całości sił, w jednym miejscu (kierunku). W tych specyficznych działaniach liczyć się powinna przede wszystkim rozwaga i pomysłowość. Walce towarzyszyć powinien podstęp i dążenie do przechytrzenia oraz zaskoczenia przeciwnika. Każdej akcji bojowej powinno towarzyszyć skupienie wysiłku, w ściśle określonym punkcie, gwałtowne uderzenie i natychmiastowe rozproszenie się po wykonaniu zdania.

Prowadzenie działań zaczepnych cechować się może częstym przechodzeniem od jednego sposobu do drugiego. Cechą szczególną tych działań będzie konieczność organizowania ich w krótkim czasie często z wykonywaniem innych zadań. Szczególnego znaczenia w tych działaniach nabiera rozpoznanie i współpraca z miejscową ludnością.

4.3.2. Manewr w działaniach nieregularnych.

Słownik poprawnej polszczyzny definiuje manewr w jednym ze znaczeń jako "zręczne posunięcie, ruch, zwrot"[31], a właśnie ruch (ruchliwość) jest jedną z najistotniejszych cech działań prowadzonych w obszarze, na który wtargnął przeciwnik.

Powszechnie przyjmowana teza, że bezruch na współczesnym polu walki oznacza zniszczenie, daje szczególnie mocno znać o sobie podczas prowadzenia działań nieregularnych. Celowość ciągłego znajdowania się w ruchu zarówno większego zgrupowania, jak i niewielkich, samodzielnie działających grup (z wyjątkiem działań obronnych) wynikać będzie z potrzeby niszczenia różnych, najczęściej znacznie oddalonych od siebie obiektów, a także konieczności nieustannego przeciwdziałania poczynaniom

[31] Słownik poprawnej polszczyzny, PWN, Warszawa 1980, s. 322.

przeciwnika, dążącego do wyeliminowania zgrupowania z walki. Potwierdzają to doświadczenia drugiej wojny światowej oraz powojennych konfliktów zbrojnych[32].

Analiza działań nieregularnych wskazuje, że manewr powinien zapewnić:

⇒ stworzenie warunków ku temu aby siły prowadzące działania nieregularne mogły być wszędzie i nigdzie, "... tak aby ich się przeciwnik na wszystkich obawiał punktach, a na żadnym nie znalazł."[33];

⇒ szybkie i skryte ześrodkowanie wszystkich niezbędnych sił w wybranym miejscu, zajęcie dogodnych pozycji i przyjęcie najkorzystniejszego ugrupowania do wykonania zadań oraz szybkie wyjście z walki i rozśrodkowanie się po wykonaniu zadania;

⇒ możliwość przenoszenia punktu ciężkości działań, płynnego przechodzenia od jednej do drugiej formy działań, przenoszenie wysiłku z jednego do drugiego rejonu;

⇒ bezpieczeństwo sił prowadzących działania nieregularne poprzez unikanie starć z przeważającymi siłami przeciwnika, wychodzenie spod uderzeń ogniowych;

⇒ skrytość działania.

Drogi (szlaki) przemieszczania się zgrupowań taktycznych w określonych obszarach odpowiedzialności mogą być wytyczone i zaplanowane jeszcze w czasie pokoju, a korygowane i dostosowywane do zaistniałej sytuacji już w czasie działań. Ich sieć powinna być dowiązana do istniejącej rzeźby i pokrycia terenu oraz rozmieszczenia elementów sił przeciwnika.

Przykłady różnorodnych działań na terenie opanowanym przez przeciwnika we współczesnych konfliktach i wojnach wskazują, że zgrupowania taktyczne prowadzące działania nieregularne mogą przemieszczać się następującymi sposobami.[34]

- całością sił w szyku marszowym pod osłoną ubezpieczeń;
- małymi grupami po kilku drogach;
- sposobem kombinowanym (połączenie dwu pierwszych).[35]

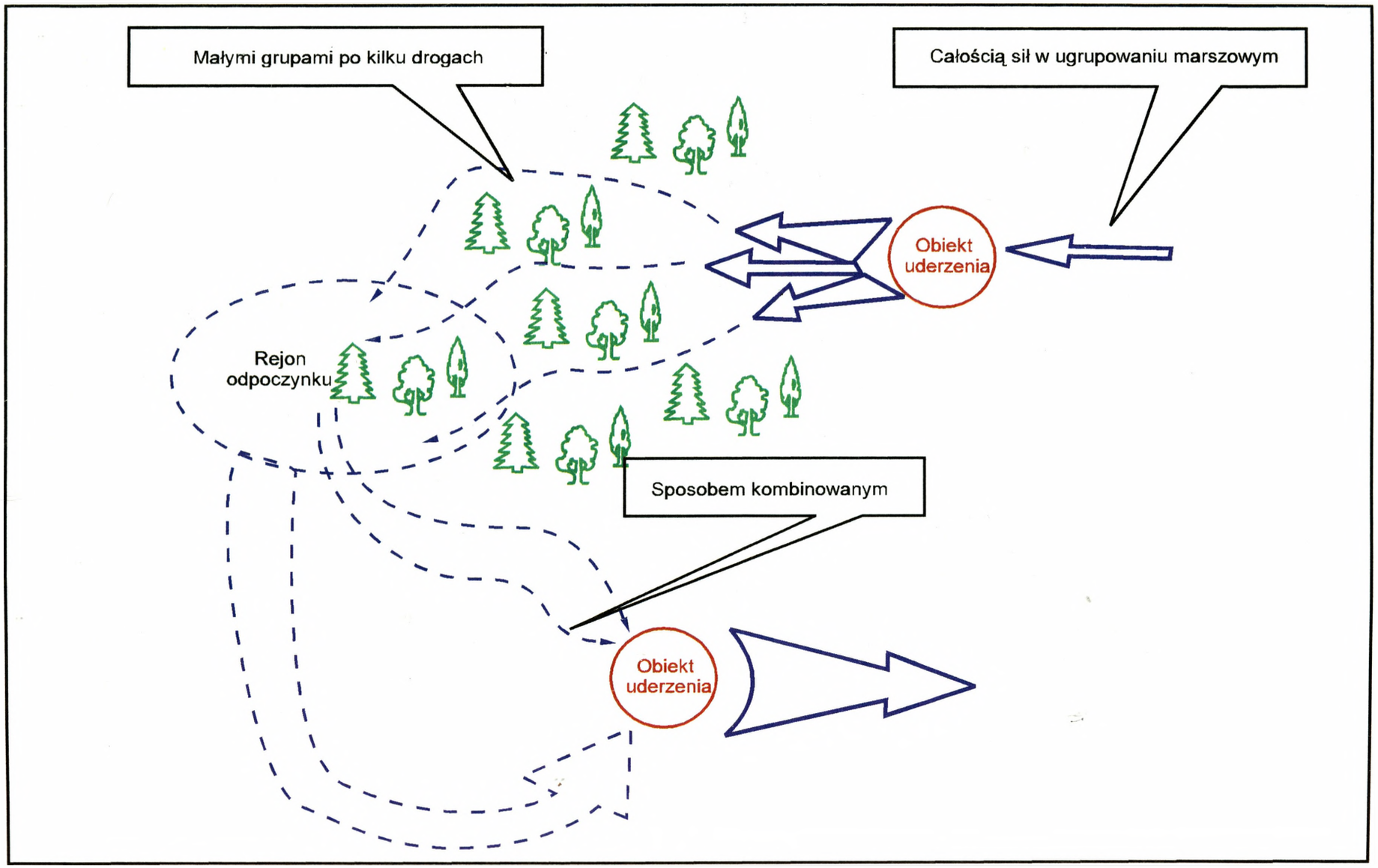
---

[32] M. Laszczyk, Walka w okrążeniu, Warszawa 1985, s. 145.

[33] K. B. Stolzman, Partyzantka, Prasa wojskowa, Warszawa 1949, s. 11.

[34] Patrz rys. nr 14.

[35] Por. Z. Sabak, Działania bojowe zgrupowań taktycznych..., op. cit., s. 166.

Rys. 14. SPOSÓB PRZEMIESZCZANIA SIĘ ZGRUPOWAŃ TAKTYCZNYCH PROWADZĄCYCH DZIAŁANIA NIEREGULARNE

Rozpatrując problematykę przemieszczania w trakcie działań nieregularnych należy widzieć ją w dwóch aspektach. Sam sposób postępowania przy przemieszczaniu się na terenie opanowanym przez przeciwnika jest zjawiskiem znanym i opracowanym pod względem teoretycznym nie wymagającym dodatkowych badań. Istotnym jest jednak określenie od jakich czynników zależą poszczególne sposoby przemieszczania.

Analogicznie jak w opisanym już wcześniej przypadku realizacji określonych zadań sposoby przemieszczania się warunkuje głównie przeciwnik oraz rzeźba i pokrycie terenu.

Z analiz teorii dotyczących współczesnych operacji zaczepnych wynika, że natężenie działań oraz nasycenie siłami i obiektami przeciwnika w różnych rejonach obszarów odpowiedzialności zgrupowań taktycznych będzie różne. Rejony, przez które przebiegają kierunki działania zgrupowań uderzeniowych agresora szczególnie w strefie bezpośredniej styczności wojsk charakteryzować się będą największym nasyceniem.

Wynika zatem z tego, że przedstawiona sytuacja wyklucza raczej przemieszczanie całością sił, a wymusza sposób małymi grupami po kilku drogach. Jednak wraz z oddalaniem się od linii styczności wojsk oraz osi natarcia przeciwnika nasycenie jego sił będzie się zmniejszać a ponadto będzie się zmieniał charakter jednostek - z bojowych na zabezpieczające. Jednostki te ze względu na ich przeznaczenie, a co za tym idzie i możliwości bojowe stanowią mniejsze zagrożenie dla przemieszczających się większych zgrupowań. Pozwala to przypuszczać, że w tych rejonach przegrupowanie całością sił może być realne.

Drugim obok przeciwnika bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na sposób przemieszczania się zgrupowań sil prowadzących działania nieregularne jest rzeźba i pokrycie terenu. Wpływ ten zaznaczy się głównie przekraczalnością terenu, zwłaszcza poza drogami. Bagna, lasy, góry z jednej strony zapewniają maskowanie i ochronę przed bezpośrednimi uderzeniami przeciwnika, z drugiej jednak znacznie ograniczają pokonywanie terenu na przełaj, zwłaszcza większymi siłami i przy wykorzystaniu techniki..

Kolejnym elementem pokrycia terenu jest istniejący system komunikacji drogowej. Dobrze rozwinięty może sprzyjać przegrupowaniom całością sił w ugrupowaniu marszowym. Trzeba jednak brać pod uwagę, że przeciwnik ma możliwość zarówno łatwego niszczenia wrażliwych punktów systemu komunikacyjnego, jak i kontroli poprzez obsadzanie ich określonymi siłami zdolnymi co najmniej paraliżować ruch wykrytych

przemieszczających się naszych zgrupowań. Oczywistym jest więc, że im większe siły będą tworzyły określone ugrupowanie marszowe tym wcześniej zostaną wykryte i narażone na bardzo szybkie i skuteczne oddziaływanie ze strony przeciwnika.

Biorąc pod uwagę przedstawione wyżej czynniki oraz dużą dynamikę działań należy liczyć się z faktem, że ugrupowanie na czas przemieszczenia będzie najczęściej tworzone w ruchu, w czasie podchodzenia do miejsca akcji lub wychodzenia z walki. Będzie więc to proces ciągł,y płynny, rozłożony w czasie i przestrzeni, a przyjęte rozwiązania muszą być dostosowane do zaistniałej sytuacji. Doświadczenia z minionych wojen i konfliktów pokazują, że często może zdarzać się sytuacja gdy część sił danego zgrupowania będzie wykonywać już przemieszczenie, część może prowadzić walkę lub przebywać w ukryciu. Nieodzownym też jawi się podkreślenie faktu, iż przemieszczanie będzie przebiegało w sposób zorganizowany i osiągnie pożądany rezultat jedynie wtedy, gdy będzie celowo i operatywnie kierowane. Podstawowym warunkiem sprawnego kierowania będzie utrzymanie niezawodnej łączności między poszczególnymi grupami oraz stała znajomość ich położenia i możliwości. Jest to problem o tyle złożony i wymagający dalszych badań, ponieważ łączność radiowa łatwa do wykrycia i umożliwiająca przeciwnikowi lokalizację jej środków jest raczej niewskazana. Wynika z tego, że dowódca będzie musiał stawiać zadania na cały okres przemieszczania. Całkowite jednak zrezygnowanie z łączności radiowej może doprowadzić do uniemożliwienia zmiany planów wynikających na przykład z pojawienia się nowych ważnych obiektów przeciwnika lub potrzeby użycia zgrupowania w innym rejonie. W takich warunkach zgrupowanie taktyczne prowadzące działania nieregularne jako całość nie mogło by sprawnie i skutecznie działać.

*

* *

W odniesieniu do całości problemu rozważanego w niniejszym podrozdziale nasuwają się następujące wnioski:

- manewr zgrupowań taktycznych w działaniach nieregularnych odbywać się będzie w większości przypadków pod oddziaływaniem różnych sił i środków rażenia przeciwnika;

- nadrzędnym celem przemieszczania będzie stwarzanie warunków do dalszych działań;
- najistotniejszymi czynnikami warunkującymi wybór sposobu przemieszczania będą stopień zagęszczenia wojsk przeciwnika oraz rzeźba i pokrycie terenu;
- najczęściej spotykanym sposobem przemieszczania będzie sposób małymi grupami po kilku drogach.

ZAKOŃCZENIE

Rozgrywające się w różnych regionach świata wydarzenia, w których sytuacje konfliktowe rozwiązuje się przy pomocy oręża zbrojnego wywołują określone refleksje. Przede wszystkim nasuwa się spostrzeżenie, iż uczestnikami wojen nierzadko są po jednej stronie państwa dysponujące znacznym potencjałami militarnymi i gospodarczymi, po drugiej zaś - państwa małe, zapóźnione gospodarczo, dysponujące niewielkimi potencjałami militarnymi. Dostrzegając tylko przedstawione wyżej dysproporcje wydaje się, że w roli przegranych w końcowym efekcie wojny powinny być zawsze państwa z drugiej grupy, czyli słabsze. Historia niejednokrotnie już pokazała, że pogląd taki wcale nie musi być prawidłowością, czego dowodzą chociażby konflikty (wojny): USA z Wietnamem, Chin z Wietnamem, ZSRR z Afganistanem, Rosji z Czeczenią.

W odniesieniu Rzeczypospolitej Polskiej nasuwa się filozoficzna refleksja, iż musi powstać taka strategiczna koncepcja obrony kraju, aby mogła gwarantować zwycięskie wychodzenie z konfrontacji zbrojnej, nawet ze znacznie silniejszym przeciwnikiem.

Różnorodne badania prowadzone w tym kierunku jednoznacznie wskakują, że rozwiązanie tego problemu będzie możliwe poprzez stworzenie sprawnie funkcjonującego systemu obrony powszechnej w skład, którego muszą zostać wprzęgnięte nie tylko wszystkie komponenty sił zbrojnych ale również rozliczne elementy układu pozamilitarnego. Muszą one podjąć walkę, która przybierać może różną formę, a jak wykazały badania bardzo często - formę działań nieregularnych.

Do niedawna jeszcze w dostępnej literaturze, nie można było się doszukać zbyt wiele treści na temat działań nieregularnych prowadzonych w ramach operacji obronnej, szczególnie przez wojska operacyjne.

Aktualnie problematyka działań nieregularnych prowadzonych zarówno przez wojska operacyjne i obrony terytorialnej doczekała się należnej jej rangi. Oczywistym powinna być dla wszystkich, którym bliska jest sprawa przygotowania naszych sił zbrojnych do podjęcia wyzwań przyszłego pola walki. Wynika to również z faktu, że diametralnie zmienił się jego charakter, stwarzając tym samym warunki do działań w ugrupowaniu przeciwnika.

Analiza wojen i konfliktów tych z dalszej i bliższej przeszłości, jak i toczących się w czasach obecnych, studiowanie wniosków opracowywanych na ich podstawie oraz aktualne poglądy potwierdziły przyjmowane na wstępie badań założenia. W założeniach tych przypisywano znaczącą rolę działaniom nieregularnym prowadzonym w toku i na korzyść operacji obronnej. Ich rangę i znaczenie potwierdziły przeprowadzone badania, w toku których analizowano relacje między tymi działaniami, a czynnikami walki zbrojnej. Uzasadniono potrzeby prowadzenia tej formy walki w poszczególnych etapach operacji obronnej. Potwierdziła się w całej rozciągłości ta część hipotezy, która zakładała, że prowadzenie działań nieregularnych ułatwi związkowi operacyjnemu realizacje poszczególnych zadań, a w ostateczności przyczyni się do osiągnięcia zakładanego celu operacji obronnej.

W czasie badań rozwiązano kwestie dotyczące zadań wykonywanych przez zgrupowania taktyczne w działaniach nieregularnych. Wysublimowano najistotniejsze warunki realizacji zadań, dokonano ich klasyfikacji oraz określono formy i sposoby ich realizacji. Przebadano różnorodne warianty składu zgrupowań taktycznych przeznaczonych do podjęcia walki w formie działań nieregularnych. Uzasadniono celowość tworzenia takich zgrupowań na szczeblu związku operacyjnego prowadzącego operację obronną.

Rezultaty badań zaprezentowane w niniejszej rozprawie, jednoznacznie wskazują, że prowadzenie działań nieregularnych w operacji obronnej jest uzasadnione, a w niektórych jej sytuacjach operacyjno-taktycznych niezbędne. Bezwzględnie należy jednak dokonywać ciągłej weryfikacji składu i możliwości bojowych zgrupowań taktycznych prowadzących takie działania. Skład sił zaś i miejsce prowadzenia działań, zmusza do stosowania odpowiedniej taktyki. Jest ona szczególna, gdzie czynniki przewagotwórcze nabierają całkiem nowego wymiaru.

Wizja przyszłej wojny w jej militarnym wymiarze podpowiada, że dla osiągnięcia jej celów nie wystarczy tylko walka, choćby najbardziej heroiczna, oddziałów i związków taktycznych wojsk operacyjnych. Są podstawy przypuszczać, iż one właśnie będą szkieletem wszystkich sił zaangażowanych w walkę z najeźdźcą, ale tylko wtedy, kiedy będą osadzone w sprawnie funkcjonującym systemie obrony powszechnej.

Wielu teoretyków oraz planistów wojskowych, w sprawnie działającym systemie tego typu, upatruje szansy realizacji planów obronnych przyjętych na wypadek wojny. Siły obrony terytorialnej w XXI wieku będą poważnym partnerem wojsk operacyjnych

w dążeniu do realizacji celów wojny obronnej. Realizować je będą i to musimy również dostrzegać przez najbardziej dla nich typową formę walki, jaką są działania nieregularne.

Kreślona przez autora naukowo uzasadniona wizja przyszłej wojny wskazuje, że omawianą formę walki z powodzeniem mogą stosować również pododdziałowe zgrupowania taktyczne, powstające w różnych sytuacjach na bazie wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej. Za takim podejściem przemawia to, iż areną prowadzonych w ramach wojny operacji będzie nasza ojczyzna. Właśnie z jej obszarów i rejonów wywodzić się będą żołnierze i ich dowódcy, dla których wojna nie powinna się skończyć z chwilą rozbicia ich macierzystego oddziału, czy związku taktycznego. Odpowiedzią na tak niekorzystny w danym czasie rozwój sytuacji może być walka w każdej formie.

Wyniki badań przedstawione w rozprawie, dowiodły, że jedną z najbardziej korzystnych i zarazem efektywnych form mogą być działania nieregularne. Wymuszone działania nieregularne mogą rozwijać się w sposób żywiołowy, jednak bez odpowiedniego przygotowania wojsk do ich prowadzenia nie przyniosą one wymiernych efektów pomocnych w pomyślnym prowadzeniu operacji obronnych. W związku z tym należy najpierw stworzyć teorię, która wyczerpywałaby omawianą problematykę, a następnie wdrążać ją do dowództw sztabów i wojsk w trakcie codziennej praktyki szkoleniowej.

Niniejsze opracowanie traktuje problematykę działań nieregularnych głównie przez pryzmat wojsk operacyjnych. Wyniki badań, niejednokrotnie już przytaczane w powyższej dysertacji, wskazują na konieczność dalszych badań teoretycznych i praktycznych nad działaniami nieregularnymi, ponieważ występuje szereg problemów w zakresie współdziałania pomiędzy siłami głównymi a zgrupowaniami taktycznymi realizującymi badaną formę walki. Odrębnych badań wymaga również problematyka szeroko rozumianego zabezpieczenia logistycznego. Materiał zawarty w rozprawie powinien być więc zaczynem do dalszych prac w zakresie studiów teoretycznych nad tak ważką problematyką jaką są działania nieregularne w operacjach na obszarze kraju, albowiem ich efekty mogą mieć ogromny wpływ na wyniki ewentualnego konfliktu zbrojnego.

BIBLIOGRAFIA

1. Balcerowicz B., Pawłowski J., Marczak J., Strategia wojenna Polski lat dziewięćdziesiątych, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1991.
2. Biuletyn informacyjny nr 2 (162) Sztab Generalny Wojska Polskiego, Warszawa 1995.
3. Bytowanie na zapleczu przeciwnika w warunkach wojny konwencjonalnej i jądrowej, Podręcznik, Warszawa 1971.
4. Clausewitz C., O wojnie, Lublin 1995.
5. Czarnecki W., Działania w ugrupowaniu przeciwnika. Przegląd Wojsk Lądowych nr 4/82; nr 5/88.
6. Czarnota Z., Wojna radziecko - fińska 1939-40, Przegląd Wojsk Lądowych nr 3/1993.
7. Działania grup dywersyjnych i oddziałów partyzanckich oraz przeciwdziałania niemieckich wojsk okupacyjnych na terenach górskich i wysokogórskich w latach 1942—45, ASG WP, Warszawa 1967.
8. Działania nieregularne w operacjach na obszarze kraju, Ścibiorek Z, Chrobak R, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1994.
9. Działania nieregularne w operacjach na obszarze kraju (materiały z konferencji), Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1995.
10. Działania nieregularne, Sztab Generalny Wojska Polskiego, Zarząd II, Warszawa 1993
11. Działania operacyjne, Podręcznik, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1993.
12. Działania specjalne, Podręcznik, Sztab Generalny Wojska Polskiego, Zarząd II, Warszawa 1985.
13. Działania specjalne we współczesnych warunkach prowadzenia działań bojowych, Warszawa 1964.
14. Działanie pododdziałów ogólnowojskowych w terenie zurbanizowanym, Podręcznik, Warszawa 1980.
15. Działania taktyczne wojsk lądowych, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1995.
16. Zachodnioniemieckie poglądy na prowadzenie działań specjalnych, Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 2/1966.
17. Gąsiorek K., Podstawowe problemy współdziałania wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej, Zeszyty Naukowe WSOWZ, Wrocław 1994.
18. Harnep M. G., Działania specjalne a walka powietrzno-lądowa (wg poglądów amerykańskich). Wojskowy Przegląd Zagraniczny nr 4/1987.
19. Instrukcja o prowadzeniu przeciwdywersyjnych działań zaczepnych, Warszawa 1988.
20. Jakubczak R. Przygotowanie i prowadzenie działań wojsk obrony terytorialnej w rejonach odpowiedzialności, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1996.
21. Kaczmarek W., Ścibiorek Z., Przyszła wojna - jaka?, Warszawa 1995.
22. Kajetanowicz J., Wojna w Afganistanie jako przykład skuteczności nieregularnych metod walki, Zeszyty Naukowe WSOWZ, wydanie spececjalne, Wrocław 1994.
23. Kamiński S., Nauka i metoda, Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk, Towarzystwo naukowe Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 1992.

24.Kołodziejczyk B., Działania specjalne w świetle poglądów amerykańskich, Myśl Wojskowa nr 5/1965.

25.Kleut P., Taktyka działań partyzantki jugosłowiańskiej, Warszawa 1973.

26.Kolman R., Poradnik dla doktorantów i habilitantów, Bydgoszcz 1994.

27.Kotarbiński T., Traktat o dobrej robocie, Ossolineum, Wrocław, Warszawa, Kraków, 1982.

28.Kozaczuk W., Na peryferiach piekła, Wydawnictwo radia i telewizji, Warszawa 1988.

29.Koziej S., Działania bojowe na tyłach przeciwnika w obronie manewrowej, Myśl Wojskowa nr 9,10/1990.

30.Koziej S., Działania rajdowe, Rozprawa habilitacyjna, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1984.

31.Koziej S., Teoria sztuki wojennej, Bellona Warszawa 1993.

32.Koziej S., Typologia działań wojennych, Myśl Wojskowa nr 4/93.

33.Kubajewski D., Miejsce i rola działań partyzanckich, Skrypt, Warszawa Akademia Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, Warszawa 1988.

34.Kubajewski D., Wrześniak Z., Formy działań partyzanckich a szkolenie komandoskie, Przegląd Obrony Terytorialnej nr 4/73.

35.Kubajewski D., Organizacja i prowadzenie działań nieregularnych przez pododdziały, Przegląd Obrony Terytorialnej nr 3/73.

36.Laszczyk M., Walka w okrążeniu, MON, Warszawa 1985.

37.Lewandowski J., Szkolenie pododdziałów piechoty w prowadzeniu działań w ugrupowaniu przeciwnika, Przegląd Wojsk Lądowych nr 3/69.

38.Lidwa W., Obrona w górach i jej wpływ na struktury organizacyjne wojsk lądowych, Rozprawa doktorska, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1993.

39.Madejski A., Przygotowania w zakresie taktyki działań nieregularnych - nieodłącznym elementem przygotowania współczesnych Sił Zbrojnych, Myśl Wojskowa nr. 1/1966.

40.Marczak J., Jakubczak R., Działania nieregularne w obronie Rzeczypospolitej Polskiej, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1995.

41.Marczak J., Jakubczak R., Gąsiorek K., Działania nieregularne sił obrony terytorialnej. Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1996.

42.Marczak J., Pawłowski J., O obronie militarnej Polski przełomu XX-XXI wieku, Bellona, Warszawa 1995.

43.Menard P., Taktyka działań partyzanckich, L'Armee nr 5-8/1965

44.Michalski W., działania desantowo-szturmowe w operacjach na obszarze kraju, Rozprawa doktorska, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1995.

45.Mideldorf E., Taktyka w kampani rosyjskiej, Warszawa 1961.

46.Nowak E., Działania partyzanckie przeciwko komunikacji, Przegląd Obrony Terytorialnej Kraju nr 1/1987.

47.Okęcki S., Formy i sposoby działań partyzanckich w Polsce w latach 1939-1945 (Wybrane zagadnienia), Akademia Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, Warszawa 1965

48.Perepeczko A., Komandosi w akcji, Gdańsk, Wydawnictwo morskie 1982.

49.Płonka I., Przygraniczny konflikt zbrojny w warunkach Rzeczypospolitej Polskiej, Rozprawa doktorska, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1993.

50.Podstawowe właściwości działań partyzanckich, Skrypt, Warszawa Akademia Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, Warszawa 1988.

51.Przedwojewski W., działania desantowoszturmowe w obronie na szczeblach taktycznych i operacyjnych, Rozprawa doktorska, Warszawa, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1995.

52.Pulit Z., Zasady walki zbrojnej UPA w Polsce w latach , Warszawa 1991.

53.Sabak Z., Działania bojowe zgrupowań taktycznych na tyłach przeciwnika w operacjach obronnych, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1992.

54.Sikorski W., Przyszła wojna, Biblioteka Prawnicza, Warszawa 1934.

55.Słownik podstawowych terminów dotyczących bezpieczeństwa państwa, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1994.

56.Stolzman K. B., Partyzantka. Wojna ludowa, Prasa Wojskowa, Warszawa 1949

57.Ścibiorek Z., Działania bojowe dywizji (pułku) w warunkach szczególnych, Warszawa 1992.

58.Ścibiorek Z., Działania opóźniające, Warszawa 1995.

59.Ścibiorek Z., Rozważania o obronie, Warszawa 1993.

60.Skobel W., Działania nieregularne sił obrony terytorialnej, Warszawa Akademia Obrony Narodowej 1993.

61.Skrzyp J., Stańczuk S., Wojskowo geograficzna ocena granic, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1991.

62.Stępak J., Ocena wpływu elementów fizycznej dostępności lądowego teatru działań wojennych na efektywność walki zbrojnej, Rozprawa habilitacyjna, Akademia Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, Warszawa 1990.

63.Studium wojskowo geograficzne, Warszawa 1991.

64.Taktyka 2000, Materiały konferencyjne, Zeszyty Naukowe, WSOWZ, Wrocław 1994.

65.Tkaczew W., Działania nieregularne w operacjach na obszarze Jugosławii, Zeszyty Naukowe WSOWZ, Wydanie specjalne. Wrocław 1994.

66.Wiśniewski E., Metodyka wojskowych badań naukowych, część I, zeszyt 4, Akademia Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, Warszawa 1990.

67.Wróblewski R., Podstawowe pojęcia z dziedziny polityki bezpieczeństwa, strategii i sztuki wojennej, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1993.

68.Wróblewski R., Strategiczna operacja obronna na obszarze kraju, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1993.

PRZEBIEG PROCESU BADAWCZEGO

OPRACOWANIE KONCEPCJI ROZPRAWY

Etap wstępny

PRZEDSIĘWZIĘCIE (CZYNNOŚCI)	REZULTAT (EFEKT)
Uzasadnienie wyboru tematu rozprawy i problemu naukowego	- potrzeby kształcenia; - potrzeby wojsk; - zaproponowanie nowych lub udoskonalenie istniejących rozwiązań; - zainteresowania własne.
Sformułowanie wstępnego celu, przedmiotu i obszaru badań	Uścislenie problematyki badań
Wstępne określenie problemu naukowego	Uzyskanie odpowiedzi na pytanie: Jak organizować i prowadzić działania nieregularne, aby wykonywane w ich ramach zadania sprzyjały osiągnięciu celów operacji obronnej?
Sformułowanie wstępnej hipotezy	Wyznaczenie kierunków badań
Seminarium w Katedrze Taktyki Ogólnej w ramach szkolenia katedralnego poświęcone podstawom metodologicznym rozprawy. 1. Sformułowanie celów rozprawy. 2. Ustalenie problemów badawczych. 3. Sprecyzowanie hipotezy roboczej. 4. Ustalenie tematyki badania sądów zawartej w ankiecie.	Werfikacja założeń wstępnych rozprawy

Etap zasadniczy

BADANIA WŁAŚCIWE

Organizacyjno-techniczne przygotowanie procesu badawczego	Wybór metod badawczych
Badanie systemu działań nieregularnych w operacji obronnej ZO i jego otoczenie	
	Zgromadzenie. Wstępne opracowanie wyników badań
Analiza i werfikacja uzyskanych danych	

Etap końcowy

REDAKCYJNE UJĘCIE WYNIKÓW BADAŃ

Werfikacja hipotezy roboczej	
Sformułowanie i opisanie teorii problemu	Praca pisarska
	Zakończenie

Załącznik nr. 1.

Załącznik nr. 2.

A K A D E M I A O B R O N Y N A R O D O W E J
WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTKI OGÓLNEJ

K W E S T I O N A R I U S Z

Celem niniejszej ankiety jest zebranie opinii szerokiej reprezentacji kadry zawodowej WP na temat prowadzenia działań nieregularnych w ramach operacji obronnych prowadzonych przez wojsk operacyjne.

Ponadto autor pragnąłby uzyskać pakiet sugestii określających kierunki badań nad wprowadzeniem ewentualnych zmian w programach szkolenia wojsk, ich wyposażeniu oraz stworzeniu teorii działań nieregularnych adekwatnej do wysokich wymogów przyszłego pola walki.

Sądzimy, że Pana wieloletnie doświadczenie, głęboka wiedza i posiadane umiejętności oraz wnioski z dotychczasowej służby mogą w znacznym stopniu przyczynić się do nowego spojrzenia na temat działań nieregularnych. Dlatego prosimy o szczere i wyczerpujące odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie.

Badania mają charakter anonimowy, a ich wyniki po uogólnieniach, zostaną wykorzystane wyłącznie do celów naukowych.

Z góry dziękuję za wypełnienie kwestionariusza oraz wszelkie propozycje i uwagi.

A.

M I. Stopień wojskowy:

1. Pułkownik	1.
2. Podpułkownik	2.
3. Major	3.
4. Kapitan	4.
5. Porucznik	5.

M II. Staż zawodowy (oficerski):

1. Powyżej 5 do 10 lat	
2. Powyżej 10 do 15 lat	
3. Powyżej 15 do 20 lat	
4. Powyżej 20 do 25 lat	
5. Powyżej 25 lat	

M III. Ukończone uczelnie:

1 Wyższa Szkoła Oficerska	
2.. Akademia Wojskowa krajowa	
3. Akademia Wojskowa zagraniczna	

M IV. Dotychczas zajmowane stanowiska (po ukończeniu WSO, akademii):

1 Dowódcze	
2. Sztabowe	
3. Dydaktyczne	

4. Inne .....

B.

Która z przedstawionych niżej definicji Pana zdaniem najbardziej oddaje sens działań prowadzonych przez wojska operacyjne określanych jako "działania nieregularne".
(Wpisz do kratek rangę w skali 1-5 punktów, gdzie 1pkt ranga najniższa; 5 najwyższa)

1. "Działania nieregularne to akcje zbrojne, prowadzone przez siły nie wchodzące w skład wojsk regularnych, zwykle przez oddziały partyzanckie, powstańcze, siły OC i inne siły niewojskowe lub zmilitaryzowane, wykonujące krótkotrwałe o niewielkim zasięgu akcje bojowe, walki zasadzki i inne starcia zbrojne nie ujęte w jeden zorganizowany i centralnie kierowany system ..." ☐

2. "Działania nieregularne to działania drobnych grup i nie wielkich pododdziałów na zapleczu przeciwnika, podejmowane z inicjatywy dowódców w sytuacjach szczególnych dla zachowania istnienia i zdolności bojowej". ☐

3. "Działania nieregularne są rodzajem działań taktycznych prowadzonych przez doraźnie utworzone zgrupowania w celu niszczenia i dezorganizacji poczynań przeciwnika na obszarze kraju przez niego zajętym". ☐

4. "Działania nieregularne to działania bojowe prowadzone przez przygotowane już w czasie pokoju bądź doraźnie tworzone w czasie wojny zgrupowania taktyczne, stosujące specyficzne sposoby walki w celu zwalczania i dezorganizacji poczynań przeciwnika na obszarze przez niego opanowanym. Są to napady, zasadzki, działania dywersyjne, dezinformacyjne itp. ..." ☐

Który z wymienionych niżej celów działań nieregularnych Pana zdaniem jest najważniejszy.

(Wpisz do kratek rangę w skali 1-10 punktów, gdzie 1pkt.ranga najniższa; 10pkt.najwyższa)

5. Dezorganizacja poczynań przeciwnika na obszarze przez niego opanowanym. | |
6. Współudział w zakłócaniu ciągłości prowadzenia działań zaczepnych przez przeciwnika. | |
7. Pomoc siłom głównym w realizacji wybranych zadań. | |
8. Zachowanie zwartości i zdolności bojowej. | |
9. Kształtowanie warunków dla organizacji pierwszych grup oporu (ruchu partyzanckiego). | |
10. Inne (Jakie?)

a) .....

.....

b) .....

.....

W jakim stopniu wykonanie wymienionych niżej grup zadań przyczyni się do osiągnięcia najważniejszego wg. Pana celu działań nieregularnych.

(Wpisz do kratek rangę w skali 1-10 punktów, gdzie 1pkt ranga najniższa; 10 najwyższa)

11. Walka z wybranymi elementami sił zbrojnych z przeciwnika. | |
12. Zwalczanie systemu zabezpieczenia działań przeciwnika. | |
13. Uniemożliwianie swobodnego wykorzystania przez przeciwnika infrastruktury operacyjnej i taktycznej oraz obiektów stacjonarnych. | |
14. Rozpoznanie i dywersja | |
15. Prowadzenie działalności psychologicznej | |

16. Inne (Jakie?)

a) .....

.....

b) .....

.....

17. Jakie uzbrojenie wg Pana powinno znajdować się na wyposażeniu żołnierzy prowadzących działania nieregularne?

(Przy wybranej odpowiedzi wstaw "x").

1. Etatowe uzbrojenie pododdziałów ogólnowojskowych wraz z wozami bojowymi
2. Etatowe uzbrojenie bez wozów bojowych.
3. Etatowe uzbrojenie bez sprzętu ciężkiego poszerzone o przenośne środki przeciwpancerne i przeciwlotnicze.

20. Co wg Pana należałoby zrobić z ciężkim sprzętem bojowym (np. czołgi, BWP, TO, artyleria) podczas przechodzenia do działań nieregularnych.

(Przy wybranej odpowiedzi wstaw "x").

1. Zniszczyć możliwymi sposobami
2. Zdemontować broń przenośną, pozostawić w stanie zdatności technicznej.
3. Pozostawić w stanie nienaruszonym.

4. Inne propozycje.....

.....

.....

.....

24. Jakie siły Pana zdaniem mają największe szansę prowadzenia skutecznych działań nieregularnych w warunkach RP.

(Przy wybranej odpowiedzi wstaw znak "x").

1. Związek taktyczny
2. Oddział
3. Batalion jednorodny (bp, bcz)
4. Zgrupowanie taktyczne

Proszę uzasadnić:.....

.....

.....

.....

Które z wymienionych niżej środowisk Pana zdaniem stwarzają najkorzystniejsze warunki dla działań nieregularnych.

(Wpisz do kratek rangę w skali 1-5 punktów).

28. Teren górzysty
29. Teren lesisty
30. Teren lesisto-jeziorny
31. Teren zurbanizowany

Proszę uzasadnić .....

.....

.....

.....

.....

Które z wymienionych form działań Pana zdaniem będą najczęściej stosowane w działaniach nieregularnych.

(Wpisz do kratek rangę w skali 1-10 punktów, gdzie 1pkt ranga najniższa; 10 najwyższa)

32. Rozpoznawcze
33. Dywersyjne
34. Szturmowe
35. Blokujące
36. Likwidacyjne

37. Inne (Jakie?).....

.....

.....

.....

38. Jak Pan uważa, który z wymienionych sposobów przechodzenia do działań nieregularnych będzie dominujący w warunkach przyszłego pola walki.

(Przy wybranej odpowiedzi wstaw znak "x").

1. Planowy (zamierzony)
2. Nieplanowy (wymuszony)

Proszę uzasadnić .....

.....

.....

.....

Co według Pana powinno być głównym źródłem aprowizacji zgrupowań prowadzących działania nieregularne.

(Wpisz do kratek rangę w skali 1-5 punktów, gdzie 1pkt ranga najniższa ; 10 najwyższa)

40. Zasoby ludności miejscowej
41. Zasoby przeciwnika
42. Zasoby wojsk własnych (szczebla organizacji działań nieregularnych.)

43. Czy żołnierze wchodzący w skład zgrupowań prowadzących działania nieregularne powinni występować w mundurach.

(Przy wybranej odpowiedzi wstaw "x").

1. Tak
2. Nie

Jeżeli nie, to w jaki sposób umożliwić im korzystanie z uprawnień przysługującym jeńcom zgodnie z konwencją międzynarodową.

.....

.....

.....

.....

45. Czy uważa Pan, że sztaby i wojska lądowe powinny być przygotowywane w okresie pokoju do organizowania i prowadzenia działań nieregularnych?

(Przy wybranej odpowiedzi wstaw znak "x").

1. Tak ☐
2. Nie ☐

47 Czy w ramach kształcenia uwzględniał (lub zetknął się) Pan z problematyką działań nieregularnych?

(Przy wybranej odpowiedzi wstaw "x").

1. Tak ☐
2. Nie ☐

Jeżeli tak, to w jakiej formie .....

.....

.....

.....

.....

Dziękuję za cenne uwagi.

Załącznik nr 2A

STATYSTYCZNE OPRACOWANIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH

ZM2 M1

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	1	1.5
1	5	7.7
2	17	13,4
3	9	13.4
4	30	44.8
5	5	7.5
Suma	67	100.0

ZM3 M2

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
1	28	41.8
2	11	16.4
3	12	17.9
4	11	16.4
5	5	7.5
Suma	67	100.0

ZM4 M3_1

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	25	37.3
1	42	62.7
Suma	67	100.0

ZM5 M3_2

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	33	49.33
1	34	50.7
Suma	67	100.0

ZM6 M3_3

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	65	97.0
1	2	3.0
Suma	67	100.0

ZM7 M4_1

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	21	31.3
1	46	68.7
Suma	67	100.0

ZM8 M4_2

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	39	58.2
1	28	41.8
Suma	67	100.0

ZM9 M4_3

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	51	76.1
1	16	23.9
Suma	67	100.0

ZM10 M4_4

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	66	98.5
1	1	1.5
Suma	67	100.0

ZM11 PYT1

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	17	25.4
1	25	37.3
2	8	11.9
3	9	13.4
4	3	4.5
5	5	7.5
Suma	67	100.0

ZM12 PYT2

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	15	22.4
1	13	19.4
2	8	11.9
3	17	25.4
4	5	7.5
5	1	1.5
Suma	67	100.0

ZM13 PYT3

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	13	19.4
1	4	6.0
2	9	13.4
3	12	17.9
4	18	26.9
5	11	16.4
Suma	67	100.0

ZM14 PYT4

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	15	22.4
1	2	3.0
2	2	1.5
3	4	6.0
4	12	17.9
5	33	49.3
Suma	67	100.0

ZM15 PYT5

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	7	10.4
3	1	1.5
4	3	4.5
5	2	3.0
6	1	1.5
7	8	11.9
8	15	22.4
9	3	4.5
10	27	40.3
Suma	67	100.0

ZM16 PYT6

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	8	11.9
1	2	3.0
3	3	4.5
4	3	4.5
5	11	16.4
6	9	13.4
7	7	10.4
8	13	9.4
9	8	11.9
10	3	4.5
Suma	67	100.0

ZM17 PYT7

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	8	11.9
1	1	1.5
2	1	1.5
3	3	4.5
4	4	6.0
5	10	14.9
6	11	16.4
7	6	9.0
8	11	16.4
9	4	6.0
10	9	13.4
Suma	67	100.0

ZM18 PYT8

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	10	14.9
1	3	4.5
2	12	17.9
3	3	4.5
4	7	10.4
5	7	10.4
6	5	7.5
7	3	4.5
8	3	4.5
9	2	3.0
10	2	3.0
Suma	67	100.0

ZM19 PYT9

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	10	14.9
1	7	10.4
2	13	19.4
3	5	7.5
4	9	13.4
5	13	19.4
6	5	7.5
7	2	3.0
8	1	1.5
9	2	3.0
Suma	67	100.0

ZM20 PYT11

Kod pytania	Liczba respondentów	Procent
0	1	1.5
1	2	3.0
2	6	9.0
3	9	13.4
4	4	6.0
5	10	14.9
6	9	13.4
7	7	10.4
8	5	7.5
9	4	6.0
10	10	14.9
Suma	67	100.0

ZM21 PYT12

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	2	3.0
1	1	1.5
3	2	3.0
4	5	7.5
5	6	9.0
6	9	13.4
7	5	7.5
8	19	28.4
9	7	10.4
10	11	16.4
Suma	67	100.0

ZM22 PYT13

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	3	4.5
1	2	3.0
3	1	1.5
4	4	6.0
5	9	13.4
6	8	11.9
7	14	20.9
8	14	20.9
9	3	4.5
10	9	13.4
Suma	67	100.0

ZM23 PYT14

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	2	3.0
1	1	1.5
2	2	3.0
3	1	1.5
4	3	4.5
5	7	10.4
6	11	16.4
7	7	10.4
8	14	20.9
9	5	7.5
10	14	20.9
Suma	67	100.0

ZM24 PYT15

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	4	6.0
1	3	4.5
2	7	10.4
3	4	6.0
4	13	19.4
5	15	22.4
6	6	9.0
7	6	9.0
8	4	6.0
9	3	4.5
10	2	3.0
Suma	67	100.0

ZM25 PYT17

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
1	8	11.9
2	7	10.4
3	52	77.6
Suma	67	100.0

ZM26 PYT20

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
1	16	23.9
2	28	41.8
3	8	11.9
4	15	22.4
Suma	67	100.0

ZM27 PYT24

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	2	3.0
1	2	3.0
2	5	7.5
3	25	37.3
4	33	49.3
Suma	67	100.0

ZM28 PYT28

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	14	20.9
1	1	1.5
2	2	3.0
3	13	19.4
4	10	14.9
5	27	40.3
Suma	67	100.0

ZM29 PYT29

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	13	19.4
1	3	4.5
2	8	11.9
3	16	23.9
4	18	26.9
5	9	13.4
Suma	67	100.0

ZM30 PYT30

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	15	22.4
1	2	3.0
2	3	4.5
3	13	19.4
4	14	20.9
5	20	29.9
Suma	67	100.0

ZM31 PYT31

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	9	13.4
1	7	10.4
2	9	13.4
3	9	13.4
4	10	14.9
5	23	34.5
Suma	67	100.0

ZM32 PYT32

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	4	6.0
2	2	3.0
3	1	1.5
4	5	7.5
5	4	6.0
6	5	7.5
7	9	13.4
8	15	22.4
9	6	9.0
10	16	23.9
Suma	67	100.0

ZM33 PYT33

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	4	6.0
2	1	1.5
5	2	3.0
6	3	4.5
7	3	4.5
8	16	23.9
9	8	11.9
10	30	44.8
Suma	67	100.0

ZM34 PYT34

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	5	7.5
1	5	7.5
2	3	4.5
3	10	14.9
4	7	10.4
5	16	23.9
6	4	6.0
7	7	10.4
8	7	10.4
9	2	3.0
10	1	1.5
Suma	67	100.0

ZM35 PYT35

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	3	4.5
1	5	7.5
2	7	10.4
3	5	7.5
4	8	11.9
5	9	13.4
6	10	14.9
7	6	9.0
8	5	7.5
9	6	9.0
10	3	4.5
Suma	67	100.0

ZM36 PYT36

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	9	13.4
1	2	3.0
2	5	7.5
3	8	11.9
4	8	11.9
5	10	14.9
6	14	20.9
7	3	4.5
8	4	6.0
9	3	4.5
10	1	1.5
Suma	67	100.0

ZM37 PYT38

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	3	4.5
1	28	41.8
2	36	53.7
Suma	67	100.0

ZM38 PYT40

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	2	3.0
1	4	6.0
2	10	14.9
3	13	19.4
4	10	14.9
5	28	41.8
Suma	67	100.0

ZM39 PYT41

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	13	19.4
1	12	17.9
2	19	28.4
3	6	9.0
4	11	16.4
5	6	9.0
Suma	67	100.0

ZM40 PYT42

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	12	17.9
1	3	4.5
2	9	13.4
3	10	14.9
4	11	16.4
5	22	32.8
Suma	67	100.0

ZM41 PYT43

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
0	2	3.0
1	48	71.6
2	17	25.4
Suma	67	100.0

ZM42 PYT45

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
1	64	95.5
2	3	4.5
Suma	67	100.0

ZM43 PYT47

Kod pytania	Liczba Respondentów	Procent
1	31	46.3
2	36	53.7
Suma	67	100.0

Załącznik nr 3

A K A D E M I A O B R O N Y N A R O D O W E J

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

WYWIAD EKSPERCKI

W A R S Z A W A 1 9 9 6

Zespołom naukowo-badawczym stawiane są zadania rozwiązania podstawowych problemów dotyczących możliwości obrony militarnej Rzeczypospolitej Polskiej w jakościowo nowych warunkach międzynarodowych i wewnątrzpaństwowych. U podłoża tych badań leżą zasadnicze aktualne i prognozowane - uwarunkowania działań obronnych, w tym użycia i działania różnorakich komponentów sił zbrojnych w ramach operacji obronnych. Operacja obronna traktowana jako wielki system ma w swojej strukturze podsystemy, z których każdy w mniejszym lub większym stopniu przyczynia się do osiągnięcia jej ostatecznego celu.

System ten nie ma stałego charakteru, bowiem każdy z jego podsystemów (ugrupowanie operacyjne, system rażenia ogniowego, system informacyjny, system wsparcia i zabezpieczenia, infrastruktura operacyjna obszaru działań) wynika z ogromnej ilości uwarunkowań.

W niedalekiej przeszłości pojęciu operacja obronna przypisany był zbiór sił i działań obronnych wojsk operacyjnych. Dzisiaj jednak celowym wydaje się poszerzenie w ramach operacji obronnej, zarówno zbioru sił o wojska OT oraz siły układu pozamilitarnego jak i działań o działania nieregularne.

Doświadczenia z powojennych konfliktów wskazują, że w coraz większym stopniu obecność w ugrupowaniu przeciwnika różnorodnych zgrupowań taktycznych przyczynia się do niepowodzeń nacierającego.

Specyfika działań w ugrupowaniu przeciwnika nie pozwala na jednoznaczne określenie formy i metody poczynań zgrupowań, które tam się znalazły. Muszą one stosownie do warunków i zaistniałej sytuacji prowadzić różnorodne działania powszechnie określane jako "działania nieregularne".

Przedmiotem zainteresowania prowadzącego badania są: skala, cel (cele) działań nieregularnych oraz ich zadania w systemie operacji obronnej.

Pełne zbadanie podsystemu działań nieregularnych może być możliwe dopiero po uświadomieniu sobie postaci nadsystemu jakim jest operacja obronna. W wywiadzie są więc pytania dotyczące obydwu form działań bojowych w operacji obronnej: działań regularnych i nieregularnych.

OPERACJA OBRONNA

Podsystem działań regularnych	Podsystem działań nieregularnych
• podsystem walki stałych elementów ugrupowania operacacyjnego • podsystem walki elementów doraźnych tworzonych na bazie pododdziałów specjalnie przygotowanych i wyszkolonych do walki w ugrupowaniu przeciwnika	• podsystem walki części sił operacyjnych oraz wojsk OT znajdujących się w ugrupowaniu przeciwnika

1. Brak dzisiaj jednoznacznej interpretacji "działań nieregularnych", różnych komponentów sił zbrojnych w ramach operacji obronnej sugeruje konieczność podjęcia badań nad tym problemem.

Jak zdaniem Pana - jako eksperta - należałoby rozumieć ***istotę i treść*** działań nieregularnych?

2. Przy takiej interpretacji tych działań należy zasygnalizować także cel ich prowadzenia. Co Pana zdaniem powinno być ***celem*** działań nieregularnych w ramach realizacji nadrzędnego celu operacji obronnej?

3. Jaki ***udział w realizacji nadrzędnego celu*** widzi Pan w stosunku do wojsk prowadzących działania nieregularne w poszczególnych etapach operacji obronnej.

Lp.	Etap operacji obronnych	bardzo wysoki	znaczny	nieznaczny	bez znaczenia
1.	Pierwszy etap				
2.	Drugi etap				
3.	Trzeci etap:				
	Obrona pozycyjna				
	Obrona manewrowa				

4. Jakie ***elementy systemu operacji zaczepnej przeciwnika*** mogą być obiektami działań nieregularnych?

5. Proszę o przedstawienie własnej interpretacji ***zadań możliwych*** (najważniejszych) ***do wykonania*** w ramach działań nieregularnych.

6. Proszę określić w skali od 2 do 5 (gdy 2 to skala najniższa), które z wymienionych niżej elementów ugrupowania związku operacyjnego i w jakim zakresie uczestniczyć będą w realizacji zadań w ugrupowaniu przeciwnika w poszczególnych etapach operacji obronnej?

Lp.	Elementy	I etap	II etap	II etap	
				obr. pozycyjna	obr. manewrowa
1.	Desanty powietrzne				
2.	Desanty śmigłowcowe				
3.	Pododdziały des-szturowe				
4.	Grupy specjalne				
5.	Zgrupowania nieregularne				
6.	Elementy rozpoznawcze				
7.	Inne jakie?				

7. Które z poniżej ***wymienionych przedsięwzięć*** (które mogą realizować pododdziały w ramach działań nieregularnych) uważa Pan za niezbędne, które - za pożądane, a które - bez znaczenia dla realizacji celu operacji obronnej? Proszę o wstawienie znaku (x) w odpowiedniej rubryce. (N = niezbędne, P = pożądane, Bz = bez znaczenia).

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	I ETAP			II ETAP			III ETAP		
		N	P	Bz	N	P	Bz	N	P	Bz
1.	Rozpoznanie									
2.	Dezorganizowanie przegrupowań									
3.	Blokowanie ważnych kierunków									
4.	Uniemożliwienie wykorzystania ważnych obiektów									
5.	Odcinanie i izolowanie odwodów									
6.	Zwalczanie systemu zabezpieczenia. działań									
7.	Kanalizowanie ruchu wojsk									
8.	Zwalczanie obiektów w głębi ugrupowania									
9.	Rozdzielenie ugrupowania przeciwnika									
10.	Wiązanie znacznych sił w strefie „tyłów”									
11.	Uniemożliwienie wykorzystania ważnych rejonów									
12.	Odwracanie uwagi, wprowadzenie w błąd									
13.	Pomoc okrążonym wojskom									
14.	Uwalnianie okrążonych wojsk									
15.	Inne, jakie?									

DZIĘKUJĘ.

Załącznik nr. 3A.

SPRAWOZDANIE Z BADANIA OPINI EKSPERTÓW DOTYCZĄCEGO PROBLEMATYKI DZIALAŃ NIEREGULARNYCH W OPERACJI OBRONNEJ.

I. Temat badań: Miejsce i rola działań nieregularnych w systemie operacji obronnej.

II. Metody badawcze: Metoda ocen ekspertów.

III. Cel badań: Uzyskanie opinii doświadczonych oficerów o skali, celach i zadaniach działaniach nieregularnych w systemie operacji obronnej.

IV. Czas badań: Październik 95 - marzec 96.

V. Opis przebiegu badań:

Badanie przeprowadzono metodą ocen ekspertów i objęto nim 8 (ośmiu) oficerów reprezentujących dwa wydziały Akademii Obrony Narodowej.

Z wydziału wojsk lądowych:

- płk prof. dr hab. Zbigniew Ścibiorek;
- płk dr hab. Bogdan Szulc;
- płk dr hab. Jerzy Zielinski;
- płk dr hab. Michał Huzarski;
- płk dr Zbigniew Kuczmański;
- płk dr Witold Lidwa.

z Wydziału Strategiczno Obronnego:

- płk dr hab. Józef Marczak;
- płk dr hab. Ryszard Jakubczak;
- mjr dypl. Krzysztof Gąsiorek.

Badania prowadzone były w oparciu o kwestionariusz zawierający siedem pytań wymagających wyrażenia osobistych poglądów ekspertów.

W oparciu o uzyskane opinie można sformułować następujące generalne wnioski:

1. Odniesieniu do pytania nr. 1 przeważa pogląd, iż istotą działań nieregularnych jest z jednej strony unikanie wiązania się walką z przeważającymi siłami przeciwnika, a z drugiej zwalczanie i dezorganizacja jego poczynań w obszarze, na który wtargnął.
2. Cel działań nieregularnych postrzegany jest jako dezorganizowanie niekiedy paraliżowanie poczynań agresora, ograniczanie jego zdolności ofensywnych uderzeniowych, uniemożliwianie zajmowania i wykorzystania terenu dla jego potrzeb, tworzenie warunków do ostatecznego rozbicia (wyparcia) agresora drogą regularnych działań
3. Udział wojsk prowadzących działania nieregularne w osiąganiu celu w poszczególnych etapach operacji obronnej, jest zdaniem respondentów bardzo wysoki lub znaczny.
4. Najczęściej wymienianymi elementami systemu operacji zaczepnej przeciwnika mogącymi stanowić obiekty działań nieregularnych są: elementy systemu dowodzenia, elementy systemu logistycznego, obiekty i urządzenia infrastruktury operacyjnej obszaru wykorzystywane przez przeciwnika, odosobnione pododdziały, wybrane elementy systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, wojska (elementy wsparcia i zabezpieczenia).
5. Powszechnie uważa się najbardziej istotnymi z punku widzenia możliwości osiągania celu operacji zaczepnej, a jednocześnie możliwymi do wykonania będą zadania: dezorganizacja systemów dowodzenia i kierowania ogniem poprzez zwalczanie wybranych elementów tych systemów, wiązanie przeciwnika na określonym obszarze, zwalczanie elementów systemu zabezpieczenia działań przeciwnika, rozpoznanie, opanowanie zabezpieczenie i utrzymanie newralgicznych rubieży terenowych do czasu podejścia zgrupowania uderzeniowego w czasie przeciwuderzenia.
6. W odpowiedzi na to pytanie respondenci prezentowali w większości pogląd, iż w realizacji zadań w ugrupowaniu przeciwnika obok innych elementów, pododdziały prowadzące działania nieregularne będą mieć znaczny udział w drugiej fazie operacji zakończonej przeciwuderzeniem.
7. Respondenci oceniając przedsięwzięcia, które mogą realizować pododdziały prowadzące działania nieregularne z punktu ich przydatności dla realizacji celu operacji obronnej najczęściej wymieniali: rozpoznanie, odcinanie i izolowanie odwodów, zwalczanie obiektów w głębi ugrupowania, wiązanie znacznych sił "w strefie tyłów", paraliżowanie ruchu lądowego.

Załącznik nr 4

STRUKTURY WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ WOJSK LĄDOWYCH

1. Brygada obrony terytorialnej (BOT)

	D-ctwo i sztab	bdow	bpzmot (5)	dm	dppanc	dplot	bsap	plmo	Logi-styka	Ogółem
Stan osobowy	48	397	537	252	249	318	370	32	333	4684
Moździerze M-82			9	27						72
Armata A-85					18					18
ppk			18							18
armata plot. S-60						12				12
PKM-2 (ZU-23-2)		2	2			12				24
S-2		4	4							24
SMT-1							2			2
Spycharka ciężka							6			6
BAT							2			2
Koparka							7			7
Dźwig							1		1	2
Trak							1			1
Elektrownia		3					4		12	19
Motocykl		18								18
Miotacz ognia								28		28
WD		6	1							11
Kuchnia		6	9	4	4	4	3		7	73
Sam. cięż.-teren.		33	66	43	41	65	65	4	74	646
Sam. osob.-teren.-		25	7	5	1	1	5		1	73
Sam. specjalne		24	7	6	6	6	14		55	146

2. Pułk obrony terytorialnej (pOT)

	D-ctwo i sztab	kdow	bpzmot (5)	kr	dplot	krattech	ksap	Logi-styka	Ogółem
Stan osobowy	31	122	537	79	95	73	133	76	2220
Moździerze M-82			9						27
ppk			18						54
PKM-2 (ZU-23-2)		2	2		12				20
S-2		4	4						16
SMT-1							2		2
Spycharka ciężka							6		6
Koparka							7		7
Dźwig						6	2		8
Elektrownia						4			4
Motocykl		5		10					15
Sprężarka						5			5
WD		2	1						5
Sam. cięż.-teren.		13	66	1	16	15	19	17	279
Sam. osob.-teren.-		5	7	12	1	1	1	1	43
Sam. specjalne		9	7					7	73
Kuchnia		4	6					6	28

3. Batalion obrony terytorialnej (bOT)

	D-ctwo i sztab	kdow	kp (3)	bm	bppanc	Logistyka	Ogółem
Stan osobowy	8	76	114	60	37	43	566
Moździerze M-82				9			9
ppk			4		6		18
PKM-2 (ZU-23-2)		2					2
S-2		4					4
Motocykl		8					8
WD		1					1
Kuchnia			1			6	9
Sam. cięż.-teren.		6	12	10	5	9	66
Sam. osob.-teren.-		6	1	1	1		11
Sam. specjalne					1	6	7

4. Możliwości organizowania walki batalionu obrony terytorialnej

Pododdział	Zasadzki	Napady	Minowanie obiektów
batalion OT	40 - 60	20 - 30	60 - 120
kompania OT	8 - 12	6 - 9	12 - 36
pluton OT	2 - 3	1 - 2	3 - 9
drużyna OT	1	1	1-3

5. Batalion forteczny (bfort)

	D-ctwo i sztab	kdow	kfort (3)	bm	bppanc	plsap	plmo	Logistyka	Ogółem
Stan osobowy	8	65	114	60	37	26	32	43	613
Moździerze M-82				9					9
ppk			4		6				18
PKM-2 (ZU-23-2)		2							2
S-2		4							4
Miotacz ognia							28		28
WD		1							1
Kuchnia			1					6	9
Sam. cięż.-teren.		6	12	10	5	4	4	9	68
Sam. osob.-teren.-		5	2	1	1	1			14
Sam. specjalne		1			1	1		6	8

6.Batalion ochrony i obrony obiektów (boo)

	D-ctwo i sztab	drdow	koo (3 - 5)	Logistyka	Ogółem
Stan osobowy	8	11	96	19	326 - 518
Moździerze M-82			3		9 - 15
ppk			2		6 - 10
PKM-2 (ZU-23-2)			2		6 - 10
Kuchnia			1	1	4 - 6
Sam. cięż.-teren.		1	11	9	40 - 62
Sam. osob.-teren.-	2				2
Sam. specjalne				1	1
Przyczepy transp.			1	1	4 - 6

. 7. Kompania dowodzenia RSzW (kdow/RSzW)

	D-ctwo	plorr	plrad	plł-węzeł	plplot	plgospod	Ogółem
Stan osobowy	3	41	24	41	21	17	147
Motocykle		3					3
PKM-2 (ZU-23-2)					2		2
S-2					4		4
WD			2				2
Kuchnia						2	2
Sam. cięż.-teren.		5	1	3	3	3	15
Sam. osob.-teren.-		5	2				7
Sam. specjalne		1		1	1	2	4

28 I FC

A może warto było przedstawić
zmienny skład grup
lotniczych, ich wykorzystywane zasoby
i napędy?

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
57182
Akademii Obrony Narodowej